

P. Scattaglia Scul.

D. JUNII JUVENALIS AULI PERSII FLACCI ET SULPICIÆ SATYRÆ

Ex recensione Henrici Christiani Henninii et Isaaci Casauboni.



VENETIIS MDCCLXXXII
Apud Thomam Bettinelli.

Cum Facultate ac Privilegio.

NICOLAI RIGALTII

DE

SATYRA JUVENALIS

DISSERTATIO,

Ad illustrissimum Virum Jac. Aug. THUANUM.

HORATII Persiique Satyras Isaacus Casaubonus & Daniel Heinsius certatim laudibus extulere, ac Persium ille suum tantopere adornavit, ut nihil Horatio, nihil Juvenali præter indignationem reliquisse videatur; hic vero Horatium curiose considerando tam admirabilem esse docuit, ut plerisque jam in Persio nimia Stoici supercilii morositas jure displiceat. Juvenalis ingenium ambo quidem certe laudaverunt, sic tamen ut in eo sæpe acerbiorem increpandi libidinem, sæpe etiam Rhetoricæ arrogantiæ qua-

si lasciviam, ac denique declamationem potius quam Satyram esse pronunciaverint.

Quod judicium, præstantissime THUANE, quum sit virorum multiplici doctrina, sicut optime nosti, excellentium, magnæ semper auctoritatis apud omnes fore non dubito. Neque fas esse crederem de Juvenalis Satyra sententiam ab eorum opinione vel minimum discedentem aperire, nisi me id cum eorumdem pace ac venia facturum intelligerem, disceptatione, more majorum honesto scilicet ac verecundo, non canino isto, qui tam multos hodie rabidos agit, instituta, præsertimque apud te, quem illi ipsi litteratæ sapientiæ proceres summum sibi suæ caussæ judicem dari ambitiosissime postulassent.

Itaque hoc primum ex Quintiliani doctrina verissimum esse pertendo, Satyram totam esse Romanam, ejusque originem ab Satyrica Græcorum poesi nullatenus repetendam. Id autem vel maxime probari mihi videtur, quod nomen ipsum Satyræ sive Saturæ sit pura Latina vox a vetustissimis auctoribus pro farcimine primitus usurpata: unde & multorum ac diversorum capitum leges & complures diversi generis historias appellavere Satyras. Sed ante hæc om-

nia ab eadem farciminis significatione jocularia primum delectandæ plebi Romanæ, mox dicteria quædam carpendis ac describendis moribus composita Satyras vocitabant, easque, ut ait Livius, impletas modis, descripto ad tibicinem cantu motuque congruenti peragebant.

Et hæc jocandi forma nullo certi alicujus argumenti fine continebatur, sed erat varia morum farragine conferta & quasi satura: cujusmodi scriptiunculas apud nos etiamnum variis opprobriis inferciunt vernaculi artifices, quos vulgo fartores nuncupamus. Paullatim vero excitatis ingeniis vaga & proterva Satyrarum dicacitas ad fabularum argumenta transferri cœpit, quarum auctorem Livius Andronicum sibi cognominem laudat, eumque ab Satyris ait ausum esse primum argumento fabulam serere: unde manifestum fit, scripta sua veteres, quibus non erat propositum alicujus argumenti tractatione suscepta disserere, sed potius varia carptim notare ac reprehendere, ab ea congerie & saturitate inscripsisse Satyras. Qui deinceps titulus ab iis fere, qui pravos seculi sui mores descripserunt, est frequentatus, ut quod hominum scelera a Poetis velut invitis inter indignationes & suspi-

ria expresserant, non peculiari, sed communi & fortuita appellatione censeretur; essetque, quod ait Ælius Donatus, sine ullo proprii nominis titulo carmen.

Ceterum, etsi jure Satyram sibi totam Romani arrogent, non tamen inficior aliquid esse inter Græcorum Satyros & Romanorum Satyras commune: nam ut Poetæ Græci Satyros primum induxere, qui Dithyrambos & Phallica tripudiando canerent, posteaque minutis fabellis & ridiculis canticis Satyrica petulantia fusis Tragœdia tandem habitu vultuque graviore culta prodiit; sic etiam Romanæ scenæ artifices primum Tuscos lusiones imitati, versus inconditos Fescenninis similes fudere; mox ad pleniores Satyras, & post annos aliquot ab Satyris ad fabularum argumenta, sicut ex Livio notavimus, processere: quin & Latinæ Satyræ cum Satyrica Græcorum in eo convenire videtur, quod utrique ridiculum inest. Sed Græci quidem Satyros dixere ab Satyris agrestibus, quos petulantes & protervos plerique crediderunt: Latini vero ab saturitate & copia, congestisque salibus & jocis Saturam appellavere. Denique ut præcipua Satyrorum gratia constabat imitatione; sic & Satyrarum, de

quibus nunc agimus, dos maxima in descriptione consistit; atque idem omnino est Horatio describere, quod Aristoteli μιμεῖσθαι, nempe mores alicujus figurate notare, ac repræsentando sic deformare & illustrare, ut pene oculis subjiciantur. Porro quum universi homines a natura sint ad imitandum aptissimi; ut ridere, jocari, ludere, æque naturale est Græcis ac Barbaris; sic etiam eadem natura suadente, mistis jocis dicteriisve pravos hominum mores imitari aut describere, æque pronum fuit Latinis, atque Græcis. Sed Græcis quidem Satyrica protervia; Latinis vero per Satyram, ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων: rursus & Latinos quoque Satirica petulantia, & Græcos per Satyram lusisse quis dixerit; quando protervia illa sive petulans dicacitas, quæ Satyrica nuncupatur, æque naturalis Romano fuerit, atque satura sive miscella jocorum congeries Græco. Immo si curiosius inspiciamus, Satyra fuit Homeri Margites, ex quo formatam esse Comœdiam Aristoteles innuit, quemadmodum ex Iliade & Odyssea Tragœdiam; & fortassean præstantissimus Poeta opere illo sub persona Margitis quosdam seculi sui fatuos & muriones descripserat: certe varia me-

trorum genera miscuerat, sicut & Chæremon, cujus inscribitur Centaurus πολυμετρος καὶ μικτὴ ῥαψῳδια. Ac vetustissimas quidem Latinorum Satyras non sola rerum, sed etiam metrorum varietate permistas fuisse auctor est Fabius; eamque diversitatem, quo saturior fieret Satura, ab Terentio Varrone prosa versibus intexta variegatam. Neque vero defuisse Varroni discipulos, indicant Petronii reliquiæ & salebrosa Martiani Capellæ ἐγκυκλοπαιδεία. Nam uterque haud dubie Varronis exemplo Satyram condere voluit, non Menippeam quidem, sed simpliciter Varronianam: quippe nonnullas Varro, quas salis mordacitate, vel aceti nequitia paullo liberius consperserat, Menippeas inscripsit; eoque titulo scriptorum asperitatem acerbitatemque, non Satyræ, sed cynico Menippei stili nomine significari declaravit: ut hoc tandem sit statuendum semel, Satyram non magis esse proprium alicujus scripti nomen quam sunt illa πανδέκται, ἴωνια, κέρας, Ἀμάλθεια, & similia Græcarum lautitiarum vocabula, Pliniana ad Vespasianum Cæsarem præfatione derisa; itemque illa, στέφανος στρωματεῖς, κεστὸς, unde libris suis titulos confecere Meleager Gadatenus, & Philippus

Thessalonicensis, & Clemens Alexandrinus, & Sextus Africanus: quamquam de Africani Cestis aliter sentire quis possit, proprieque inscriptos fuisse κεστοὺς, quod magica quædam amuleta sive remedia continerent.

Alterum porro fuit Satyræ genus, non carminis, sed rerum multiplicitate confertum; nimirum sententiis, jocis, opprobriis, indignationibus, querelis; quibus inepta vota, turpes voluptates, insidiæ, doli, hominum mores graviores tamquam in tabula describuntur. Etenim adversus hæc Horatiani styli nasus acuitur, & grande Persii sophos insurgit, & vehementissima Juvenalis nostri Nemesis accenditur. Ennius & Lucilius in primis erant nominandi, quandoquidem primi laudem in Satyra sunt assecuti: sed eorum hodie non supersunt nisi fragmenta quædam & velut ossa disjecta: quæ etsi rite sane viri docti legerint, & in posteritatis memoriam condiderint, tamen ita sunt diutino situ cariosa, ut jam nihil nisi venerandæ antiquitatis nomen exhibeant.

Quod si cui forte dolendum esse videatur, ut est sane damnum haud leve, id omne ex tribus istis, qui ad nos integri pervenerunt, abunde

reparabitur, quorum adeo Satyræ triplici dicendi charactere triplicem Ethicæ Philosophiæ gradum feliciter expleverunt. Nam Horatius quidem humili sermone ludens hoc agit, ut stultos saltem insipientiæ pudescat: Persius autem stili gravioris austeritate, honesto pudori generosæ mentis constantiam addit, viamque ipsam qua ad rigidam solidamque virtutem eatur serio monstrat: Juvenalis denique hominum nequitiam impudentem horribili flagello, dolore & indignatione succensus, corripit & castigat. Sic igitur hi tres Poetæ per Satyram fuere Philosophi; neque ulla inter eorum Satyras quærenda est differentia, nisi quam diversus pro temporum varietate stilus imposuit: quippe aliter affecta atque animata fuerunt Romanorum ingenia Augusto de reddenda Republica cogitante, aliter Nerone Urbis incendium ad Ilii conflagrantis imaginem habitu scenico e turri Mæcenatiana prospectante, aliter etiam Domitiano stupris, cædibus, rapinis dominum ac Deum se gerente. Quam ob rem Juvenalis simul cum risu excandescit, & jugulat; quippe animum cohibito risu indignatio subit, deinde dolor qui altius pressus exardet in iram, & Poetæ velut

æstuantibus præcordiis stilus ignoscit, quo mox armatus & vitia & homines ferro flammaque consectatur: sic plerumque tragicæ grandiloquentiæ cothurnum Satyris suis inducit, in hoc a prioribus recedens, quod versibus hexametris quasi Tragœdias per Satyram scribat, intentatum Græcis & Romanis ingeniis opus, sicut etiam ipse de se fatetur, extrema Satyra sexta, quum ait:

Fingimus hæc altum Satyra sumente cothurnum
Scilicet, & finem egressi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, Cœloque Latino.

Hinc illud inter Horatium & Juvenalem, non Satyræ, sed stili ratione discrimen: quovis enim stilo Satyra pungat, nihilo minus est Satyra, nisi forte magis Satyram esse quis velit, quæ rerum diversarum copia majore stipata est atque conferta. Quo sensu Juvenalis non solum Persium, quod erat facile, sed etiam Horatium superavit: nam licet in singulis Satyris quorumdam argumentorum species præ se ferat, tamen ea, qualiacumque sunt, ita tractat, ut multa

præterea summo studio pervestiget, quæ se aliud agenti obtulisse videantur; ac si quando in aliquem sævire proponit, adeo truculentus fertur, ut etiam obvios contrucidet. Diceres telum torsisse, quo per latus unius plurimos obiter conficeret: si vero quid ridiculum apponit, tot insertis ridiculis struit & cumulat, ut, quod erat præcipuum, vix appareat, sed potius exsistat, quæ proprie Satyra nuncupatur.

Jam illa acute arguteque dicta quam multa ingerit! quam multos etiam, quum declamare videtur, impetu Rhetorico rapit & affligit! quam denique omnia illa, quæ vulgo mortalium placent, susque deque habet! Verum sæpenumero fallit, & sub hasta pura præpilatam vibrat; quumque vehementissime urget, declamatorio colore sparso sic adumbrat, ut etiam calumniatores fugiat. Atque operis quidem principio indignatiuncula ob Recitatorum nationem ea tempestate importunam effusa, ait se quoque recitasse, simul exemplum recitationis subjungit:

Et nos
Consilium dedimus Sullæ, privatus ut altum
Dormiret.

Quod sic fere accipitur, quasi hoc tantum significet, se adolescentem adhuc, dicis aut animi causa, suasoriam aliquam recitasse, qua Dictatori Sullæ tot civium Romanorum cædibus cruento suaserat, ut nihilominus ad securum vitæ privatæ otium rediret; quod utique fecerat Sulla. Verum subest alius præterea sensus: nam hoc sane stupendum securitatis exemplum liberrimi spiritus Poeta sumpsit, quo turpem ignaviam Romanis exprobraret, qui tam fœdæ servitutis jugo capita summisissent sua, ut Lucio Sullæ, in quo tot Marios senserant, impune fuerit de Dictatura descendere, perque Urbem privato ac felici ambulare; & abjectissimos Senatorum animos fuisse ostenderet, quos idem Sulla septem millibus civium Romanorum trucidatis tumultuantes una vocula compescuerat.

Domitiani tempora, in quæ Juvenalis incidit, haud quaquam meliora Sullanis, immo sive sævitiam Principis, sive Romanorum socordiam spectes, deteriora fuisse aperte indicat Satyra quarta extrema:

Atque utinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sævitiæ, claras quibus abstulit Urbi

Illustresque animas, impune, & vindice nullo!
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat. Hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

Ejusdemque animi sunt illa Cornelii Rufi, qui, quum gravissimis pedum doloribus Domitiano adhuc grassante ægrotaret, Plinii sui præsentia paullulum recreatus, *cur*, inquit, *me putas hos tantos dolores tamdiu sustinere? Ut scilicet isti latroni*, Domitianum innuebat, *vel uno die supersim*. Nempe his vocibus erectis & liberis diram servitutem fortissimi viri exsecrabantur; & noster, quoties sese dedit occasio, hujusmodi aculeis & stimulis Satyras suas felicissime armavit; sic tamen ut per duplicis sensus ambiguitatem, hebetiore acutior tegeretur, ipse interea rem ageret. Tale quiddam, ni fallor, in hisce versibus latet, Satyra quinta:

Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam titulumque senectus
Delerit multa veteris fuligine testæ;
Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibebant
Brutorum & Cassî natalibus.

Profecto enim quisquis erit natus ingenuus & liber, intelliget duobus postremis versibus ingens retinendæ libertatis desiderium significari, sicut etiam in istis e decima quarta:

Catilinam
Quocumque in populo videas, quocumque sub axe;
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.

Item in his ejusdem venæ:

medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat & pater & Rex.

Regem cum patre componit, ut seculi infelicitatem arguat, adeo deplorandam ut vitæ suæ insidias ab liberis suis patres metuerent, quas Rex potius aliquis ab civibus oppressis timere debuisset. Nempe statim post exactum Tarquinium Superbum, Regis nomen Reipublicæ Romanæ odiosissimum esse cœpit. At Cæsarum, si paucos excipias, adeo sæva fuit & importuna dominatio, ut præ illis etiam Tarquinius bonus haberi potuerit. Tamen Juvenalis Servium Tullium bonorum Regum ultimum appellavit:

Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et fasces meruit Regum ultimus ille bonorum.

Unde intelligi voluit, tum primum Reges ab Superbo illo male audivisse; ideoque crudelia lanistarum verba, *ure*, *seca*, regia nuncupavit initio undecimæ:

Scripturus leges & Regia verba lanistæ.

Et suorum temporum sævitiam regiorum comparatione exaggerat in tertia:

Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas ne
Vomer deficiat, ne marræ & sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Secula, quæ quondam sub Regibus atque Tribunis
Uno contentam viderunt carcere Romam.

Quin & decima tertia umbras & manes, ex quo sub Regibus degere cœperunt, infeliciores fuisse ait, & continuo paratas iis pœnas:

Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut sicula torvus cum conjuge Pluto;
Nec

Nec vota, nec Furiæ, nec saxum aut vulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine Regibus umbræ.

Atque hæc eo magis feriunt quo sunt minus prævisa aut exspectata: nam eo loci hoc tantum exprobrari videtur, homines quondam vixisse pietatis fideique cultores; nunc vero tantam esse morum perversitatem, ut si quis forte juris jurandi religione teneatur, Deumque ultorem fore perjurii credat, ejus simplicitas ut stulta & stolida risu excipiatur. Id autem sic demonstrat:

Nescis
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum
Exigis a quoquam ne pejeret, & putet ullis
Esse aliquod numen templis aræque rubenti.
Quondam hoc indigenæ vivebant more, priusquam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens, tunc quum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla super nubes convivia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad Cyathos; & jam siccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus; nec turba Deorum

Talis ut est hodie, contentaque sidera paucis
Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere. Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluto,
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna, sed infernis hilares sine Regibus Umbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis ævo, &c.

Si quid aliud quam Satyram scribere aggressus esset Juvenalis, in Sententiam doctissimi Critici concederem eatenus, ut faterer Juvenalem hic περιλαλον fuisse & verborum prodigum. Nam absit ut gravissimum auctorem in turpem sermonis redundantiam aut puerilem luxuriam incidisse judicemus; at quum ipse librorum suorum materiam, farraginem & Satyram fore pronunciaverit, dicamus potius isto sermonis excessu farraginem & Satyram pulchre esse confertam, qua nimirum seculi sui Θεολογούμενα derideret, tam inepta quidem & absurda, ut homines ipsos in Numinis contemptum adducerent. Qua ratione autem contemptus causam declarasset, nisi Deorum Dearumque schemata, uti tunc colebantur, descripsisset? Saturnum scilicet fugientem, positoque diademate falce

armatum; Jovem Idæis antris delitescentem, inde super nubes convivia agitantem, adultera & catamito pocula ministrantibus; Vulcanum ab incude fuliginosum; Atlantem Cœli destinam sub nimia Deorum turba gementem & pondere oppressum. Hæc enim sunt anilia prope deliramenta, ut cuilibet sanæ mentis ludibrium debeant, nedum pro divinis habeantur.

Quod autem aït, minore quondam numero ac pondere Deorum pressum fuisse Atlantem, non debuit videri frigidius fabula ipsa, qua Cœlum Atlante fulciri ac sustineri Poetæ finxerunt: nam sive montem, sive hominem fuisse, Atlantem intelligimus, utique lepidus erit jocus. Ac de monte quidem hæc habet Herodotus: Atlantem Africæ montem in fastigium assurgere undequaque adstrictum & teres, verum tam excelsæ altitudinis, ut cacumen, quasi nubibus insertum, conspicere non sit, ac propterea Cœli columnam ab indigenis appellari. Quo sensu venuste sane dixerit Juvenalis noster, olim quum esset longe minor Cœlitum turba, minori pondere pressam fuisse Cœli columnam: sin Atlantem nobis Cœli bajulum aut tibicinen fuisse imaginemur, illud etiam aptissime quadraverit;

nec erit minus facete dictum quam id quod Lucianus in Charonte narrat, Atlanti quondam nimio pondere nutanti atque labascenti Herculem suppetias tulisse, ac se ipsum oneri supposuisse tantisper dum ille respiraret. Denique nihil video cur insolens judicetur illa ἔννοια Juvenalis, metuendum esse ne densiore Deorum turba gravatus Atlas fatiscat; quum eidem Luciano venerit in mentem ista consimilis, præ Numinum quoque multitudine ambrosiam & nectar defecisse: ejus enim verba sunt, *ἐπιλέλοιπε δὲ ἡ ἀμβροσία καὶ τὸ νέκταρ, ὥστε μιᾶς ἤδη τὴν κοτύλον εἶναι, καὶ τὸ πλῆθος τῶν πινόντων*. Omnia igitur toto illo versuum ambitu proba & recta, quibus adeo monentur posteri tam stulta & vana esse quæ de natura Deorum Poetæ comminiscuntur, ut pietatem jam tum ab orbe condito hominum mentibus insitam funditus eradicent. Hasce ergo fabulas ut perniciosissimas Juvenalis explodit, neque ullam occasionem prætermittit quin eas aut subsannet aut conspuat, Sic in decima, mœchorum injecta mentione, statim apponit emblema Martis in Venere deprehensi.

Fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet quascumque mariti
Irati debent; nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos numquam incidat.

Et in secunda:

Leges revocabat amaras
Omnibus, atque ipsis Veneri Martique timendas.

Et in sexta, elegantissimo artificio Jovem Martemque adulterii & stupri accusat, occasione sermonis de quadam eximiæ castitatis Matrona:

Magna tamen fama est cujusdam rure paterno
Viventis; vivat Gabiis ut vixit in agro,
Vivat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat nil actum in montibus, aut in
Speluncis? Adeo senuerunt Jupiter & Mars?

Eodemque colore Seneca: Quid ergo est, inquit, quare apud Poetas salacissimus Jupiter desierit liberos tollere? Utrum sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit? Illa vero Deucalionis & Pyrrhæ quam subtiliter in-

simulat mendacii, Satyra prima! Etenim poetico more narrare incipit,

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Navigio montem ascendit, sortesque poposcit,
Paullatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.

Sed inter narrandum innuit futile esse ac perabsurdum quod Poetæ fabulantur, exstinctis olim diluvio ceteris animantibus, Deucaliònem & Pyrrham cònjuges ob morum sanctitatem servatos tamquam exemplà reparandæ Posteritati; aitque nec Pyrrham quidem ulla fuissè castimonia commendabilem, sed potiuś magam & lenam, quæ projectis post terga sua saxis nudas puèllas ediderit, quas maribus conciliaret. Sic Martem falso vocitari ultorem demonstrat in XIV:

Ex quo Mars ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit servare suas.

Deriso Marte vanitatem fabulæ perstringit, & Romanos ignaviæ accusat, qui nihil amplius armis quærerent, sed & olim quæsita sibi eripi

turpiter paterentur. Ac majori etiam impetu Satyra secunda in Martem ipsum invehitur, eumque campo Martio excedere jubet, ea sede scilicet indignum, qui nepotum suorum effœminatissima flagitia non ulciscatur:

Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas;
Nec quereris Patri? Vade ergo, & cede severi
Jugeribus campi quem negligis.

Supra omnem vero acerbitatem vehemens est objurgatio illa, qua Jovem ipsum increpat. ut socordem, & hominum stuporem arguit, qui simulacris æneis & marmoreis Numen inesse aliquod sibi persuaserant.

Audis
Jupiter hæc, nec labra moves, quum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aheneus? Aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus, & sectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? Ut video, nullum discrimen habendum est
Effigies inter vestras, statuamque Vagelli.

Cur autem Jovi marmoreo vel æneo peper-

cisset, qui eadem Satyra quidquid esse telorum Poetæ in cœlestibus armamentariis repositum fingunt, pro nihilo ducit? Hoc enim agit his versibus familiari sibi dissimulatione & κρύψει.

Aspice quanta
Voce neget, quæ sit ficti constantia vultus.
Per Solis radios, Tarpejaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi spicula vatis;
Per calamos venatricis pharetramque puellæ,
Perque tuum, pater Ægei Neptune, tridentem;
Addit & Herculeos arcus, hastamque Minervæ,
Quidquid habent telorum armamentaria Cœli.

Quæ omnia sic accipienda sunt tamquam profecta ab rigido veritatis cultore, qui Naturam ducem secutus, Virtutem pro summo Numine habebat, fucum & imposturas detestabatur. Dares illi alium ducem, illum scilicet veritatis auctorem, ipsiusque Naturæ dominum, cœlestissimi viri perfectam imaginem absolvisset. At scelera perpetuis tenebris damnanda prodit & exponit, ac pessimo exemplo aperit quæ reprehendit. Quin potius optimo exemplo scelera sic reprehendit, ut ea nemo non exsecretur;

sic aperit, ut ea nemo non tenebris damnet. Quid faceret? Scribebat seculo Cæsarum flagitiis contaminatissimo, legibus una cum elisa Magistratuum voce evanidis, Romana illa quondam virtute sopore pene lethali marcescente.

Ergo quemadmodum lethargicis excitandis picem crudam, lanam succidam, cepas, galbanum, & similia tetros odores vomentia incendere, evocatisque sternutamentis cerebrum concutere Medici jubent; sic, admotis Satyrarum facibus, fœtida ganearum gurgustia & obscœna prostibulorum lupanaria accendi, noctesque Neronianas illustrari profuit, ut inde excitata spurcities nares & cerebrum feriret, ac per hoc somniculosus ille marcor qui Romanorum animos oppresserat, vehementi indignatione, tamquam sternutamento, discuteretur. Nam quod aliud fuisse dicemus consilium sanctissimorum Patrum, qui tot nefanda ac detestanda Poeticæ Theologiæ mysteria verbis etiam obscœnissimis aperuerunt? Certe non minus pudeat legisse Nævolum, quam in quinta Arnobii disputatione Ityphallorum Græcorum originem.

Plerumque autem quos ab rebus turpibus & flagitiosis nec præmia virtuti posita redemerant,

nec pœnæ legibus irrogatæ deterruerant, ingens detectæ turpitudinis pudor revocavit; & Persarum fœdissimam fugam, quam nec disciplinæ militaris sacramentum, nec fortia majorum suorum exempla represserant, matronæ Persides peplos ipsæ sibi suos ab imo sustollentes, interrogantesque, an illuc unde ipsi fugacem pedem infantes extulerant confugere vellent, objecto pudore in mediam persequentium aciem cum victoria converterunt. Itaque non inutile esse videtur rerum turpiter gestarum turpitudinem sic exprobrare narrando, ut pudorem de frontibus etiam impudentissimis exprimamus. Immo id potissimum quæritur hoc præsertim Satyrarum genere, quod morum imitationibus ac descriptionibus constat.

Quid? quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem nitidus qua quisque per ora
Cederet introrsum turpis?

Et id quidem fecit Lucilius, exemplo veterum Comicorum, qui, ut ait idem Horatius,

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
Quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus, multa cum libertate notabant.

Quare mirari soleo Plinium in Historiæ naturalis opere mirabili ac plane divino sic esse opinatum ut diceret, mira humani ingenii peste sanguinem & cædes condi annalibus; unde hominum scelera noscantur: quasi cunctos ab Historia dehortari voluerit, qui tamen pessimorum Principum, nec minus quidem ipsius Neronis res gestas libris uno & triginta a fine Aufidii Bassi conscripserat. Quos libros utinam nobis superiora secula non invidissent, & morem illum veterem, quem apud Pompeji Magni tempora Cornelius Nepos tradidit, revocari placeret, ut Historia non nisi ab honestissimo quoque scriberetur! Sic enim ad exemplorum fidem accederet eximia scribentis auctoritas, magnum utique rerum gestarum narrationi pondus additura.

Id autem eo libentius hic commemoro, quod ut Historiam ab honestissimo scribi, sic & morum Satyram ab optimo quoque componi addecet; ne aut Historia servili mendacio inquina-

ta vanescere incipiat, aut Satyra in sceleratam auctoris conscientiam retorta prorsus hebescat. Quisquis igitur Historicus appellari meruit, res honestas & turpes, uti quæque gestæ sunt, exponit; rectene an secus gestæ sint, curæ esse suæ vix putat, quum is sit qui ab Aristotele dicitur μέσος καὶ ἀνθέκαστος. Satyrarum scriptor censuram agit etiam quum narrat: etenim instat ut accusator, disquirit ut judex, castigat ut vindex.

Est autem communis Historiæ Satyræque παῤῥησία, qua cavetur ne quid illa veri dicere non audeat, neve quid ista probrosi carpere & notare formidet. Itaque quum ex rerum gestarum cognitione, pravorumque morum correctione, habeant homines unde prudentiores ac meliores fiant; utrumque autem ab Historia & Satyra jucundissime conficiatur; non usquequaque perperam fecisse videntur qui, ingeniis una cum Imperio Romano senescentibus, quum jam libros animo fastidiente male singulos tangerent, adeoque doctrinas ut venena detestarentur, Juvenalem & Marium Maximum curatiore studio, ut inquit Ammianus Marcellinus, lectitabant, nulla volumina præter hæc in profundo otio con-

tractantes: nempe segnitiæ suæ delicias faciebant, existimabantque ingentem Scriptorum turbam negligi impune atque insuper haberi, dum esset unde & moribus depravatissimis extrema remedia, & temporibus difficillimis exempla convenientissima suppeterent. Numquam enim mihi persuaderi patiar Ammianum hæc ideo notasse, ut Juvenalis aut Maximi lectionem inter rerum publicarum corruptelas poneret, quum ipse quoties philosophum agit, non pauca commutatis tantum syllabis ex Juvenale transcribat; de quo etiam hoc omni asseveratione affirmetur, & ipsæ sexdecim Satyræ clamant adeo pertinaciter vitiis infensum fuisse ut cum iis homines una sæpissime flagellaret. Marium vero Maximum etsi opera ejus, quæ verbosissima & minutis historiis implicata fuisse Flavius Vopiscus autumat, interciderint, tamen strenuum vixisse bonarum partium sectatorem declarant plurima, quæ ex eo Lampridius, Spartianus, & alii historiæ Augustæ Scriptores commentariis suis indiderunt.

Dicamus igitur hosce duos auctores, ut civilium doctrinarum compendia quædam, illius ævi delicatis maxime placuisse: Marium quidem Ma-

ximum, ut copiosa exemplorum varietate locupletem, & omnia Cæsarum historica uberrimis septenariis complexum; Juvenalem vero ut magistrum veteris disciplinæ ac totius vitæ humanæ censorem gravissimum, in arcana ipsa morum summo cum imperio penetrantem. Summum voco imperium excelsæ mentis sublimem stilum, quo se supra mortalium nobilissima erigit, & omnia illa tamquam puerorum pupas & crepundia despicit, ut solius virtutis rationem habendam esse commonstret. Nam, ut ea mittamus quæ sunt publica & ob oculos omnium posita, puta impietatem, fastum, avaritiam, libidinem, iniqua tyrannicæ potestatis imperia; quæ totis Satyris persequitur, si privata, ad quæ ipse quamvis in transcursu divertit, inspicere libet, comperiemus etiam in iis quæ præclara sapientibus videntur, nonnulla Censoriæ severitatis judicio ac notatione haud immerito fuisse perstricta. Quid in universa humaniore litteratura prius aut antiquius Homero? & tamen pleraque in eo esse quæ defendi nisi antiquitate non possint, innuit Satyra VII:

Ipse facit versus, atque uni cedit Homero
Propter mille annos.

Et Satyra VI, mulierculas inducit Homerum cum Virgilio contendentes, quum ipse interea non solum dubiam faciat illius palmam, sed etiam huic adjudicet:

Committit vates & comparat, inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.

Etenim iis versibus plus ponderis & majestatis Virgilio tribui intelligunt, qui in trutinarum & examinum ratione leviora pondera a gravioribus suspendi attollique non ignorant. Verum hæc obliqua & subobscura; illa recta & aperta, quibus Homeri fidem elevat, Satyra X:

Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a Cornice secundæ.

Et in XIII:

Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis;
Vel potius quantum Gradivus Homericus.

Satis insolens fuerat superjectio, Stentorem exclamasse quantum alii quinquaginta; illa ve-

ro multo audacior, Martem vociferatum esse quantum decem millia prœliantium; tamen ferri poterat in persona Dei, & quidem Martis: at Deum, & Martem, ob inflictum sibi a Diomede vulnus, totum Olympum tam impotenti boatu quatefecisse, quis alius poeta dixerit, & non explodatur? Quomodo enim Martem tantum clamorem de lateribus adeo firmis ac divinis emisisse homines credent, qui ipsum non secus atque homuncionem vulnerari potuisse acceperint; aut Junonem iratam non vehementius clamasse quam Stentorem? Post Homerum effulsit clarissimum sidus Virgilii, quem & Juvenalis Homero tantum non anteponit, his versibus ex XI:

Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.

Attamen hujus quoque altiloquentiam in fabulis narrandis occupatam notare videtur in VII;

Nam si Virgilio puer & tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri,

Nem-

Nempe γοργείην κεφαλὴν, aut poetam ἐχίδνης κατάκομον videre quis putet, quum audit,

Arma virumque cano!

ac multo magis si hæc præcesserint:

At nunc horrentia Martis,

Quæ tamen veteres neglexisse patet ex Prisciano, qui versuum duodecim Æneidos principalium principem citat *Arma virumque cano*. Neque aliud operis eximii principium agnoverat Martialis in XIV:

Accipe facundi Culicem studiose Maronis,
Ne, nugis positis, Arma virumque canas,

Quod si quis componat cum illo Homeri,

Μῆνιν ἄειδε θεὰ,

sentiet cum Juvenale, aliquid esse in Virgiliano principio horrificum, & velut hydros Poetæ crinibus intextos. Quemadmodum vero in Martis

Homerici indecora vociferatione quædam, si ita loqui fas est, absurditas, ita etiam in Virgilii Cyclope vanitas poetica reprehenditur. Describit Virgilius, Æneidos III, ingentem oculum Polyphemi, & fuisse ait,

Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.

Juvenalis noster mendacium poeticum rhetoricò mendacio repercussit: dixit enim adeo latam fuisse illius oculi aciem, ut per eam Ulysses evaserit; atque hoc quam inopinate: est enim illic sermo de importuno rogatore, quem dives aliquis increpat, &,

Improbus es, quum poscis, ait;

ille autem obstinatius urget:

Sed pensio clamat,
Posce; sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam solers evasit Ulysses.

Cogor, inquit, improbe & pervicaciter poscere, quia poscit a me diaria puer qui mihi solus

est familia. Sed quid unico puero cum Polyphemi oculo? Nimirum erat illi misero puer unicus, ut unicus Polyphemo oculus: de quo Mythologi tradiderunt alia, sed hæc in primis; unoculum fuisse Polyphemum, quum tamen tres haberet oculos; unum in fronte, quem Virgilius depingit ingentem instar Græci clypei aut disci lunaris; alterum in animo, scilicet mentem acerrimam quæ est in animo sicut pupilla in oculo; tertium in Elpe, unica filia, quam velut unicum oculum unice diligebat. Ergo Ulyssis astu infelicissimus Polyphemus non stipite præusto, sed meri & amoris ignea vi tribus oculis una captus est: nam exhausto incautius capaciore poculo ebrius, sopori quasi letho datus obdormivit, luminis & mentis vigore aliquantisper mortuo; intereaque dum edormiret, dimotis antri repagulis Ulysses una cum suis evasit: ii vero fugientes Elpen amoris œstro percitam secum abduxerunt.

πυρὶ ἐρωτικῷ Ἔλπην τὴν θυγατέρα,
Ἣν εἶχε τρόπον ὀφθαλμοῦ, ἁρπάσαντες.

ut est apud Joannem Tzetzem. Tres istos ocu-

los intelligit Artemidorus libro primo, ubi de eo qui paullo postquam tres oculos sibi esse somniasset cæcus factus est, οὐχὶ διὰ τὸν Κύκλωπος μῦθον, ἀλλὰ διὰ τὸν τρίτον ὀφθαλμὸν, ὃς καὶ ἄλλου φωτὸς ἐσήμαινε δεῖσθαι, διὰ τὸ μὴ αὐταρκες εἶναι τὸ οἰκεῖον. Somnium interpretatur non per tres Cyclopis oculos, sed per tertium oculum, qui tertium & adscititium lumen significabat. Idem Artemidorus in disciplina onirocritica oculorum specie filios & filias demonstrari docet: ἐοίκασι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παισὶν, ὅτι καὶ ποθεινοὶ καὶ τοῦ σώματος ὁδηγοὶ εἰσι καὶ ἡγεμόνες. Neque filios filiasve tantum, verum etiam servos custodiæ præpositos, ut vigiles, quorum oculis ipsi videre dicimur. Ita igitur Juvenalis importuno & querulo asseclæ unicum fuisse ait puerum, ut Polyphemo persolum oculum. Atque hujus similitudinis occasione Virgilianæ hyperbòles transcendentiam carpit. Eadem libertate omnes generatim Poetas, qui carminum suorum exordiis Musas invocant, easque canere jubent, vanitatis arguit in III:

Incipe Calliope, licet hic considere, non est
Cantandum, res vera agitur; narrate puellæ
Pierides,

Et in XIV:

Lucri bonus est odor ex re
Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore
Versetur, DIs atque ipso Jove digna Poetæ.

Deos & Jovem Poetæ vocat principes viros, ipsumque Cæsarem, quos Poeta quispiam, ut fecit alicubi Martialis, Deos suos, Jovemque suum turpi assentatione nuncupaverat; aut, si mavis, Deos poeticos & Jovem poeticum dicit, quasi vanum aliquod & sine numine nomen; ut in XII:

Si quando poetica surgit
Tempestas,

id est, vana & commentitia, quo sensu Lucianus in præceptis Historicis ait, ποιητικȣ̃ τινὸς ἀνέμȣ ἐπȣραζοντος τὰ ἀκάτια. Tertium ab Jove, secundum a Cæsare Mæcenatem Poetæ coluerunt. At noster in prima, censoriam illi notam obiter inussit, quod otio ac mollitie pene ultra fœminam flueret:

Quum jam sexta cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pene cathedra,

Et multum referens de Mæcenate supino.

Et in XII:

vestem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,

Ecce autem, & quis hoc exspectabat? reus citatur Quintilianus, qui tamen maxima nominis claritate summus juventutis moderator audiebat & Romanæ togæ gloria; verum ob invidendas opes, ob eamque artem quam profitebatur & mire callebat, struendi ac destruendi versutia ancipitem, currente severioris Satyræ stilo aliquoties perstrictus videtur, ut in VI:

Sed jacet in servi complexibus, aut Equitis; dic,
Dic aliquem sodes hic, Quintiliane, colorem.

Et in VII;

Res nulla minoris
Constabit patri quam filius, Unde igitur tot
Quintilianus habet saltus?

Nosti quæ sequuntur. Ac propterea forte nobilissimus Rhetor, quum auctores Satyrarum

censeret, laudato Persii libro, Juvenalem præteriit; aut per Satyram laudatum cum aliis quos ipse claros tunc fuisse ait, posteritati nominandum reliquit. Et ii quidem interciderunt; solus Juvenalis ætatem tulit, atque, ut videtur, integer; aut si quid ejus collapsum est, tanta id tamque vetere ruina accidit, ut nulla nunc rudera uspiam exstent. Nihil enim a Servio, Prisciano, aliisve observatur, quod hîc non appareat, ac totidem tributum libris; eaque librorum divisione comprehensum fuisse arbitror, quantum una recitatione Juvenalis ediderat; ut libri quinque totidem indicent recitationes habitas non coram populo in auditorio, verum in cubiculo coram amicis. Sic enim plerique viri gravissimi scripta sua legere & recitare soliti erant advocatis familiaribus, ex quorum sententia de editione statuerent: itaque advocabant non auditores tantum, sed adjutores, ut jam magis magisque retinenda videatur hæc veterum librorum scriptura in Umbricio versibus extremis,

Satyrarum ego, ni pudet illas,
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

Maxime vero quum in Suetonii libro de illustribus grammaticis mentio fiat Ateji Philologi declamantium adjutoris atque præceptoris, & Crassitii cujusdam qui initio circa scenam versabatur, & mimographos adjuvabat. Porro quum hosce libros summus Satyrarum artifex emendatissimique judicii censor, adhibita etiam recitationis lima poliverit, si quid transeuntes offendimus aut incurrimus, id continuo proscribendum non est aut deturbandum; & quæ negligenti per incuriam excidisse credimus, ea si repetantur, appositissima esse reperiemus. Ejusmodi autem est desinentis Autumni descriptio in IV:

Jam lethifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam sperantibus ægris,
Stridebat deformis hyems.

Hîc enim existimet aliquis manifestam esse *ἀκυρολογίαν*, qualis est Æneide quarta,

tantum sperare dolorem:

quum tamen proprie dixerit Juvenalis, eos qui desinente Autumno ægritudine tentari incipiunt,

sperare quartanam; hoc est, non fore continui ardoris, sed tantum quadrini circuitus febrem, quæ, ut asserit Celsus, neminem jugulat. Ea vero febre φθινοπώρῳ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ἀλίσκονται, inquit Hippocrates. In iis autem quæ Satyra secunda legimus,

Solis ara Deæ maribus patet. Ite profanæ,
Clamatur. Nullo gemit hic tibicina cornu:

Si fœminam quæ cornu inflat, tibicinam vocasset, aut nihil præterea voluisset, sane plus quam negligentissimum fuisse faterer; sed ait Cotyttia sacra Bonæ Deæ sacris omnino esse dissimilia; ad illa enim solos mares admitti: deinde addit,

Nullo gemit hîc tibicina cornu.

Quod scilicet Bonæ Deæ pulvinaribus acciderat, admisso Clodio, qui sub vestitu cultuque psaltriæ seu tibicinæ, cornu intulerat, nempe virum patrando stupri flagitio paratissimum, atque ut idem Juvenalis ait in VI;

Majorem quam sunt duo Cæsaris Anticatones.

Nam istud etiamsi prælicenter positum videatur, non tamen est inconcinnius ea similitudine, quam ex vetere Comico notavit Longinus: ἀγρὸν ἔσχ' ἐλάττω γῆν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς. Minime autem culpaverim quod eadem Satyra dixit,

Ac summum dominæ femur exclamare coegit,

de alipta qui dominam ungendo fessus erat, ac tandem, ut mitteretur, Ψόφον καὶ πόππυσμα expresserat ab ea dominæ parte, quam in Galla ob consimile vitium Valerius Martialis nequissimo epigrammate garrulam & clamosam appellavit. Neque existimaverim ambitiose potius quam honeste & decore usurpata fuisse palpitandi & micturiendi vocabula, sicut & rimæ, cristæ, vesicæ, urinæ, offæ; item urticæ, cornu, herniæ; per quæ alia minus speciosa dictu significantur. Et laudi potius quam vitio duxerim, Rhombi spatium, pro Rhombo tantæ latitudinis, ut esse videretur instar areæ καὶ ἐπιπέδου ῥομβοειδοῦς; & navem minorem, pro navi quæ jactura facta pauperior evasit. Denique numquam reprehenderim Satyram verbis audacius translatis ferocientem, aut carpendorum vitio-

rum causa liberius evagantem: nam illud quidem severitati ac dignitati sermonis, sed hoc in primis disquisitionis censoriæ libertati convenire censeo. Atque ut uno semel exemplo multa simul ostendam, observemus Juvenalem nostrum celeberrimam figuram, qua Poetæ, quum aliquid difficillimum indicant, rerum omnem fidem exsuperantium comparationes acervatim congerunt, sed plerumque tam frivolas quam ingeniosas, ad seria sæpenumero transtulisse, complurium moribus pulchre notatis, ut in X:

Circumsilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum si nomina quæras,
Promptius expediam quot amaverit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit uno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, &c.

Hæc vero non sunt inania Rhetoricæ purpuræ segmenta, verum exquisitissimæ Satyrarum impensæ, quibus adjici quidem semper aliquid possit; adimi autem non secus quam de farcilibus aut lucanicis pulpæ, cerebella, glandulæ, nuclei, liquamen, piper, & hujusmodi alia;

quæ etsi omnino disparata sint, & saporum plurimum inter se differentium, tamen intrita simul & inferta optimam condiunt Satyram, quæ si pauciora contineret, minus Satyra diceretur.

Habes, illustrissime Thuane, totam propositæ controversiæ constitutionem, cui dirimendæ vindicias secundum Juvenalem dari abs te potissimum velim. Nam quum adolescens, ac pene potius puer, eam sis adeptus gloriam, ut cunctis poeticæ laudibus quam maxime excelleres; nunc autem post amplissimos honores integerrime gestos, in arce Virtutis, extra omnem Satyræ petulantiam, velut extra teli jactum sis collocatus; partium proprie tuarum esse arbitror, de poetica morum censura, quam istæ Satyræ promittunt, deque ipsis Satyrarum scriptoribus, judicare. Quod si tibi operam calamo lusisse videar, hoc præterea me præstitisse reponam, quod hæc legentem ab Reipublicæ prope nullius tristissima cogitatione paullisper avocaverim, atque id mihi fuerit abunde pretii,

Si quid ego, Auguste, adjuro, curamve levasso,
Quæ nunc te coquit, & versat sub pectore fixa.

Scribebam a. d. III, Cal. Nov. CIↃ IↃCXV.

INDEX EORUM

Quæ hoc Volumine continentur,

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del P. F. *Gio: Tommaso Mascheroni* Inquisitor Generale del Santo Offizio di *Venezia* nel Libro intitolato *Collectio Auctorum Classicorum &c. stampato*, non vi esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni Costumi, concediamo Licenza a *Nicolò Bettinelli* Stampator di *Venezia*, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Data li 5. Settembre 1781.

(ANDREA QUERINI Rif.

(ALVISE VALLARESSO Rif.

(GIROLAMO ASCANIO GIUSTINIAN Kr. Rif.

Registrato in Libro a Carte 19. al Num. 186.

Davidde Marchesini Seg.

Addì 24. Settembre 1782.
Registrato in Libro de' Privilegj dell' Università de' Librari e Stampatori.

Marc' Antonio Manfrè.

MONITUM EDITORIS.

Ut deprehendas, benevole Lector, quanta sit nostra diligentia in hac Classicorum Auctorum editione curanda, pauca levioris momenti quæ irrepserunt, heic emendamus.

		Errata	Corrige
Pag. vi	lin. 14.	lusiones	ludiones
xiv	20.	delerit	delevit
65	23.	bracchia	brachia

VITA

VITA JUVENALIS

AUCTORE, UT PUTATUR,

SUETONIO TRANQUILLO,

EX VET. COD. MS. IS. VOSSII AUCTIOR.

JUNIUS JUVENALIS, libertini locupletis incertum filius, an alumnus, ex Aquinio Volscorum oppido oriundus, temporibus Claudii Neronis ad mediam fere ætatem declamavit, animi magis caussa, quam quod scholæ se aut foro præpararet. Deinde ad Poetices se applicavit, & postquam diu tacuit, uberiori vitiorum jam gliscente contagione, ab indignatione incepit: *Semper ego auditor tantum?* Dehinc paucorum versuum Satyra non absurde composita in Paridem, Do-

mitiani pantomimum, poetamque P. Statium, ejus semestribus militiolis tumentem, hoc genus scripturæ industrie excoluit; & tamen bene diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus: mox magna frequentia, magnoque successu bis ac ter auditus est, ut ea quoque, quæ prima fecerat, inferciret novis scriptis:

Ille & militiæ multis largitur honorem,
Quod non dant Proceres, dabit histrio. Tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos!

Erat tum in deliciis aulæ histrio, multique fautorum ejus quotidie provehebantur. Venit ergo Juvenalis in suspicionem, quasi tempora præsentia figurate notasset, ac statim per honorem militiolæ, quanquam octogenarius, Urbe sum-

motus, missusque ad Præfecturam cohortis, in extremam Ægypti partem tendentis. Id supplicii genus placuit; ut levi atque joculari delicto par esset. Verum intra brevissimum tempus Θεὸς ἀνὼς adscribitur Divorum choro, revertiturque Juvenalis Romam, qui tandem ad Nervæ & Trajani principatum supervivens, senio & tædio vitæ confectus, properantem spiritum cum tussi exspuit.

SATYRA I.

Prima docet Satyræ caussam,
formamque libelli.

Synopsis. *Offensus Juvenalis importuna scripturientium recitatione poeticam facete profitetur, eo scilicet, ut par pari referat; quippe qui bonarum artium omni supellectile satis superque instructus: verum cæteris Poeseos generibus Satyram antefert, quod neutiquam vitiorum major copia, quæ nunc, in præcipiti stetit, cuique nihil est, quod addant posteri, unicum certe & verum Satyræ* ὑποκείμενον γένος, *quo sibi proposito vix est, ut quisquam erret: nam si natura negat, facit indignatio versum. Verum quia non sine periculo, ut olim, viventium scabies scalpitur, solos fato functos, jam jamque compositos, ut qui non mordeant, tangere velle, caute & callide confitetur.*

D. JUNII JUVENALIS

SATYRÆ.

SATYRA I.

Non ante annum Imperatoris Trajani tertium videtur fuisse composita.

SEMPER ego auditor tantum? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseide Codri?
Impune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic elegos? impune diem consumserit ingens
Telephus? aut summi plena jam margine libri
Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Volcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Æacus: unde alius furtivæ devehat aurum
Pelliculæ, quantas jaculetur Monychus ornos:

Frontonis platani, convulsaque marmora clamant
Semper, & assiduo ruptæ lectore columnæ.
Exspectes eadem a summo minimoque poeta.

Et nos ergo manum ferulæ subduximus, & nos
Consilium dedimus Sullæ, privatus ut altum
Dormiret? Stulta est clementia, cum tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus;
Si vacat & placidi rationem admittitis, edam.
Cum tener uxorem ducat spado, Mævia Tuscum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma:
Patricios omneis opibus quum provocet unus,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat;
Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile est satyram non scribere. Nam quis iniquæ
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se?
Caussidici nova cum veniat lectica Mathonis
Plena ipso; post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa,
Quod superest, quem Massa timet, quem munere palpat
Carus, & a trepido Thymele summissa Latino:
Cum te summoveant, qui testamenta merentur
Noctibus, in cœlum quos evehit optima summi

Nunc via processus, vetulæ vesica beatæ?
Unciolam Proculejus habet, sed Gillo deuncem,
Parteis quisque suas ad mensuram inguinis heres:
Accipiat sane mercedem sanguinis, & sic
Palleat, ut nudis pressit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunensem rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quanta siccum jecur ardeat ira,
Cum populum gregibus comitum premit hic spoliator
Pupilli prostantis? & hic damnatus inani
Judicio (Quid enim salvis infamia nummis?)
Exsul ab octava Marius bibit, & fruitur DIs
Iratis: at tu victrix provincia ploras.
Hæc ego non credam Venusina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? sed quid magis Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percussum puero, fabrumque volantem?
Cum leno accipiat mœchi bona, si capiendi
Jus nullum uxori, doctus spectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti stertere naso:
Cum fas esse putet curam sperare cohortis,
Qui bona donavit præsepibus, & caret omni
Majorum censu, dum pervolat axe citato
Flaminiam: puer Automedon nam lora tenebat,
Ipse lacernatæ cum se jactaret amicæ.
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio, cum jam sexta cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda pæne cathedra,

Et multum referens de Mæcenate supino
Signator falso, qui se lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat uda?
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum
Porrectura viro miscet sitiente rubetam,
Instituitque rudes melior Locusta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis esse aliquis: PROBITAS laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, mensas,
Argentum vetus, & stantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus corruptor avaræ,
Quem sponsæ turpes, & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio versum,
Qualemcumque potest: qualeis ego, vel Cluvienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Navigio montem ascendit, sorteisque poposcit,
Paullatimque anima caluerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas:
Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit sinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulæ, posita sed luditur arca.
Prælia quanta illic dispensatore videbis
Armigero! simplexne furor sestertia centum

Perdere, & horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
Secreto cœnavit avus? nunc sportula primo
Limine parva sedet, turbæ rapienda togatæ.
Ille tamen faciem prius inspicit, & trepidat, ne
Suppositus venias, ac falso nomine poscas.
Agnitus accipies, jubet a præcone vocari
Ipsos Trojugenas. Nam vexant limen & ipsi
Nobiscum: da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior est: prior, inquit, ego adsum.
Cur timeam? dubitemve locum defendere? quamvis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure fenestræ
Arguerint, licet ipse negem: sed quinque tabernæ
Quadringenta parant. Quid confert purpura major
Optandum, si Laurenti custodit in agro
Conductas Corvinus oveis? ego possideo plus
Pallante, & Licinis. Exspectant ergo Tribuni:
Vincant Divitiæ: sacro nec cedat honori,
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos sanctissima divitiarum
Majestas: etsi funesta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Ut colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque salutato crepidat Concordia nido.

Sed cum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est,

Et panis, fumusque domi? densissima centum
Quadranteis lectica petit, sequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor,
Hic petit absenti, nota jam callidus arte,
Ostendens vacuam, & clausam pro conjuge sellam,
Galla mea est, inquit. Citius dimitte. Moraris?
Profer Galla caput. Noli vexare, quiescit.

Ipse dies pulchro distinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, jurisque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Ægyptius, atque Arabarches:
Cujus ad effigiem non tantum mejere fas est.
Vestibulis abeunt veteres, lassique clientes,
Votaque deponunt, quanquam longissima, cœnæ
Spes homini. Caulis miseris, atque ignis emendus.
Optima silvarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse jacebit.
Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, una comedunt patrimonia mensa.
Nullus jam parasitus erit. Sed quis feret istas
Luxuriæ sordes? quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum!
Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas,
Hinc subitæ mortes, atque intestata senectus.
It nova, nec tristis per cunctas fabula cœnas;
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

Nil erit ulterius, quod nostris moribus addat
Posteritas: eadem cupient, facientque minores.
Omne in præcipiti vitium stetit. Utere velis:
Totos pande sinus. Dicas heic forsitan, unde
Ingenium par materiæ? unde illa priorum,
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet,
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mutius, an non?
Pone Tigellinum: tæda lucebit in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum deducet arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis, atque illinc despiciet nos?
Cum veniet contra, digito compesce labellum:
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.
Securus licet Æneam, Rutilumque ferocem
Committas: nulli gravis est percussus Achilles,
Aut multum quæsitus Hylas, urnamque secutus.
Ense velut stricto, quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa.
Inde iræ, & lacrymæ. Tecum prius ergo voluta
Hæc animo ante tubas: galeatum sero duelli
Pœnitet. Experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

SATYRA II.

Arguitur Satyra Probitas simulata secunda.

SYNOPSIS. *Philosophorum hypocrisin lacessit, qui non proficere, sed conspici cupientes, simulant Curios, & Bacchanalia vivunt; nec propterea a vitiorum reprehensione cessant, quibus similis Domitianus de adulteriis obsoletas leges revocat, ipsemet tragicus adulter. Sed ejusmodi reprehensionum, quoniam facta dictis discrepant, cassus & inutilis conatus, & quem ipsæ irrident mulierculæ. Quid autem mirum, si hæc Philosophi? cum e contrario Caussidici, imo ipsi Judices vestibus nil celantibus induantur; paullatim (nemo etenim fit repente turpissimus) femineas vestes induturi, ut nuper Otho, qui mediis in castris lacte asinino faciem lautus, pro clypeo, speculo utebatur: Imo & dote data nubent, ut jam nupsit cornicini Gracchus nobilis, idemque sanguine conjunctus alteri Graccho, qui sese paullo ante exauctoraverat. Quorum omnium primariæ caussæ, tum inferorum incredulitas, tum malorum conversatio.*

SATYRA II.

Sub finem secundi anni Trajani, aut initio tertii.

ULtra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt,
Indocti primum: quanquam plena omnia gypso
Chrysippi invenies. Nam perfectissimus horum est,
Si quis Aristotelem similem, vel Pittacon emit,
Et jubet archetypos pluteum servare Cleanthas.
FRONTIS nulla fides. Quis enim non vicus abundat
Tristibus obscœnis? castigas turpia, cum sis
Inter Socraticos notissima fossa cinædos.
Hispida membra quidem, & duræ per brachia setæ
Promittunt atrocem animum: sed podice lævi
Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.
Rarus sermo illis, & magna lubido tacendi,
Atque supercilio brevior coma. Verius ergo,
Et magis ingenue Peribomius: hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, incessuque fatetur,
Horum simplicitas miserabilis, his furor ipse
Dat veniam: sed pejores, qui talia verbis
Herculis invadunt, & de virtute locuti

Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexte, verebor?
Infamis Varillus ait: quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de seditione querenteis?
Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo,
Si fur displiceat Verri? homicida Miloni?
Clodius accuset mœchos? Catilina Cethegum?
In tabulam Sullæ si dicant discipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges revocabat amaras
Omnibus, atque ipsis Veneri Martique timendas,
Cum tot abortivis fœcundam Julia vulvam
Solveret, & patruo simileis effunderet offas?
Nonne igitur jure ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & castigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Laronia quendam
Clamantem toties. Ubi nunc lex Julia? dormis?
Atque ita subridens: Felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt! Habeat jam Roma pudorem.
Tertius e cœlo cecidit Cato. Sed tamen unde
Hæc emis, hirsuto spirant opobalsama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monstrare tabernæ.
Quod si vexantur leges, ac jura: citari
Ante omneis debet Scantinia. Respice primum
Et scrutare viros: faciunt hi plura; sed illos
Defendit numerus, junctæque umbone phalanges.
Magna inter molleis concordia. Non erit ullum

Exemplum in nostro tam detestabile sexu.
Tædia non lambit Cluviam, nec Flora Catallum:
Hippo subit juvenes, & morbo pallet utroque.
Nunquid nos agimus caussas, civilia jura
Novimus, aut ullo strepitu fora vestra movemus?
Luctantur paucæ: comedunt coliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem stamine fusum
Penelope melius, levius torquetis Arachne,
Horrida quale facit residens in codice pellex.

Notum est, cur solo tabulas impleverit Hister
Liberto, dederit vivus cur multa puellæ.
Dives erit, magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis posthæc tristis sententia fertur.
DAT veniam corvis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidæ. Quid enim falsi Laronia? sed quid
Non facient alii, cum tu multicia sumas
Cretice? & hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, & Pollitas? est mœcha Fabulla.
Damnetur, si vis, etiam Carfinia: talem
Non sumet damnata togam. Sed Julius ardet,
Æstuo. Nudus agas: minus est insania turpis.
En habitum, quo te leges, ac jura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.

Quid, non proclames, in corpore Judicis ista
Si videas? quæro, an deceant multicia testem?
Acer, & indomitus, libertatisque magister
Cretice, perluces! Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plureis: sicut grex totus in agris
Unius scabie cadit, & porrigine porci,
Uvaque conspecta livorem ducit ab uva.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu:
Nemo repente fuit turpissimus. Accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula sumunt
Frontibus, & toto posuere monilia collo,
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: sed more sinistro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. Ite profanæ!
Clamatur: nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque trementeis
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet,
Cœrulea indutus scutulata, aut galbina rasa,
Et per Junonem domini jurante ministro.
Ille tenet speculum, pathici gestamen Othonis,
Actoris Aurunci spolium: quo se ille videbat
Armatum, cum jam tolli vexilla juberet.

Res

Res memoranda novis annalibus, atque recenti
Historia, speculum civilis sarcina belli.
Nimirum summi ducis est occidere Galbam,
Et curare cutem summi constantia civis;
Bebriaci campo spolium affectare PalatI;
Et pressum in facie digitis extendere panem:
Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mœsta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Heic nullus verbis pudor, aut reverentia mensæ.
Heic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine senex phanaticus albo
Sacrorum Antistes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducendusque magister.
Quid tamen expectant, Phrygio quos tempus erat jam
More supervacuam cultris abrumpere carnem?
Quadringenta dedit Gracchus sestertia, dotem
Cornicini; sive hic recto cantaverat ære,
Signatæ tabulæ: dictum FELICITER! ingens
Cœna sedet: gremio jacuit nova nupta mariti.
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres, majoraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater Urbis,
Unde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?

Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir;
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri? vade ergo, & cede severi
Jugeribus campi, quem negligis. Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ caussa officii? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modo vivere: fient,
Fient ista palam, cupient & in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora juris
Natura indulget. Steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas præbere Luperco.

Vicit & hoc monstrum tunicati fuscina Gracchi,
Lustravitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generosior, & Marcellis,
Et Catulis, Paullique minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium spectantibus. His licet ipsum
Admoveas, cujus tunc munere retia misit.
Esse aliquos Maneis, & subterranea regna,
Et pontum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque una transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid sentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, manesque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis consumta juventus,

Tot bellorum animæ; quoties hinc talis ad illos
Umbra venit? cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum tædis, & si foret humida laurus.
Illuc, heu! miseri traducimur. Arma quidem ultra
Littora Jubernæ promovimus, & modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos:
Sed quæ nunc Populi fiunt victoris in Urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen unus
Armenius Zalates cunctus narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Adspice, quid faciant commercia: venerat obses.
Heic fiunt homines. Nam si mora longior Urbem
Indulsit pueris, non unquam deerit amator:
Mittentur braccæ, cultelli, fræna, flagellum.
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

SATYRA III.

Effugit Umbritius diversa pericula vitans.

Synopsis. *Umbritium sibi familiarem Roma discedentem, & discessus sui rationem perorantem inducit, nimirum mathematicos, sortilegos, & ceteros ejusmodi magni fieri, unaque cum ipsis Græculos adulatores libidinosos, & ingentium scelerum conscios. Honestarum vero artium professoribus nullum heic locum, nulla emolumenta laborum; imo iis præripi a ditioribus unicam, quæ supererat solatium vitæ, sportulam; quæ vitæ necessaria, quæ in tanta populi frequentia haud parvo constant, sibi comparare solebant: hinc ubique ridiculi, passimque rejecti, & ne quidem ultimis codicillorum ceris heredes scripti, quibus nulla quies interdiu, nullus somnus noctu, nulla in utroque securitas propter tectorum assiduos lapsus, frequentia incendia, taurorum infinitam multitudinem, juvenum procacium petulantiam, quibus pauper pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat grassatorum copiam, qui media in urbe, in ipsis plateis, unumquemque impune spoliant.*

SATYRA III.

Sub Trajano, & Juvenale jam sene scripta.

QUamvis digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque unum civem donare Sibyllæ.
Janua Bajarum est, & gratum littus amœni
Secessus. Ego vel Prochytam præpono Suburræ.
Nam quid tam miserum, tam solum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, lapsus
Tectorum assiduos, ac mille pericula sævæ
Urbis, & Augusto recitanteis mense poetas?
Sed dum tota domus rheda componitur una,
Substitit ad veteres arcus, madidamque Capenam:
Heic, ubi nocturnæ Numa constituebat amicæ.
Nunc sacri fontis nemus, & delubra locantur
Judæis: quorum cophinus fœnumque supellex.
Omnis enim populo mercedem pendere jussa est
Arbor, & ejectis mendicat sylva Camœnis.
In vallem Egeriæ descendimus, & speluncas
Dissimileis veris. Quanto præstantius esset
Numen aquæ, viridi si margine cluderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?

Heic tunc Umbricius: Quando artibus, inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor est, here quam fuit, ac eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Dædalus exuit alas,
Dum nova canities, dum prima, & recta senectus,
Dum superest Lachesi, quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.
Cedamus patria: vivant Artorius istic
Et Catulus: maneant, qui nigrum in candida vertunt,
Queis facile est ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
Et præbere caput domina venale sub hasta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verso pollice vulgus,
Quum libet, occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas. Et cur non omnia? cum sint,
Qualeis ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit quoties voluit fortuna jocari.
Quid Romæ faciam? mentiri nescio: librum,
Si malus est, nequeo laudare, & poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: ranarum viscera nunquam
Inspexi. Ferre ad nuptam, quæ mittit adulter,
Quæ mandat, norint alii: me nemo ministro
Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tanquam

Mancus, & exstinctæ corpus non utile dextræ.
Quis nunc diligitur, nisi conscius, & cui fervens
Æstuat occultis animus, semperque tacendis?
Nil tibi se debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te secreti fecit honesti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accusare potest. Tanti tibi non sit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare volvitur aurum,
Ut somno careas, ponendaque præmia sumas
Tristis, & a magno semper timearis amico.

Quæ nunc divitibus gens acceptissima nostris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obstabit. Non possum ferre, Quirites,
Græcam urbem, quamvis quota portio fæcis Achæi?
Jam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad Circum jussas prostare puellas.
Ite, quibus grata est picta lupa Barbara mitra.
Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, est hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis.
Esquilias, dictumque petunt a vimine collem,
Viscera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promtus, & Isæo torrentior. Ede, quid illum

Esse putes? quem vis hominem, secum attulit ad nos:
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schœnobates, medicus, magus: omnia novit.
Græculus esuriens in cœlum, jusseris, ibit.
Ad summam, non Maurus erat, neque Sarmata, nec
Qui sumsit pennas, mediis sed natus Athenis. (Thrax,
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit, fultusque thoro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Usque adeo nihil est, quod nostra infantia cœlum
Hausit Aventini bacca nutrita Sabina?
Quid, quod adulandi gens prudentissima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus æquat
Herculis, Antæum procul a tellure tenentis?
Miratur vocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare: sed illis
Creditur, an melior cum Thaida sustinet, aut cum
Uxorem comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipsa videtur,
Non persona loqui: vacua, & plana omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui distantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda est. Rides? majore cachinno
Concutitur: flet, si lacrymas conspexit amici,

Nec dolet: igniculum brumæ si tempore poscas,
Accipit endromidem: si dixeris, æstuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper, & omni
Nocte, dieque potest alienum sumere vultum,
A facie jactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.
Præterea sanctum nihil est, & ab inguine tutum:
Non matrona Laris, non filia virgo, neque ipse
Sponsus lævis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aviam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus, atque inde timeri.

Et quoniam cœpit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus majoris abollæ.
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Discipulumque senex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapsa est pinna caballi.
Non est Romano cuiquam locus heic, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Hermarcus:
Qui, gentis vitio, nunquam partitur amicum,
Solus habet. Nam, cum facilem stillavit in aurem
Exiguum de naturæ patriæque veneno,
Limine summoveor: perierunt tempora longi
Servitii: nusquam minor est jactura clientis.
Quod porro officium, ne nobis blandiar; aut quod
Pauperis heic meritum; si curet nocte togatus
Currere, cum prætor lictorem impellat, & ire

Præcipitem jubeat dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam & Modiam collega salutet?
Divitis heic servi cludit latus ingenuorum
Filius: alter enim, quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Calvinæ, vel Catienæ,
Ut semel, atque iterum super illam palpitet: at tu,
Cum tibi vestiti facies scorti placet, hæres,
Et dubitas alta Chionem deducere sella.
Da testem Romæ tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam:
Protinus ad censum, de moribus ultima fiet
Quæstio: quot pascit servos? quot possidet agri
Jugera? quam multa, magnaque paropside cœnat?
Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet & fidei. Jures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras; contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, DIs ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam præbet caussasque jocorum
Omnibus hic idem, si fœda & scissa lacerna,
Si toga sordidula est, & rupta calceus alter
Pelle patet: vel si consuto vulnere crassum,
Atque recens linum ostendit non una cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor est, & de pulvino surgat equestri,
Cujus res legi non sufficit, & sedeant heic

Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Heic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes, juvenesque lanistæ.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener heic placuit censu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper scribitur heres?
Quando in consilio est ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
HAUD facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi; sed Romæ durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Servorum ventres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet, quod turpe negavit
Translatus subito ad Marsos, mensamque Sabellam;
Contentusque illic Veneto, duroque cucullo.

Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus. Ipsa dierum
Festorum herboso colitur si quando theatro
Majestas, tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.
Æqualeis habitus illic, simileisque videbis
Orchestram, & populum: clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ summis ædilibus albæ.
Heic ultra vireis habitus nitor: heic aliquid plus,
Quam satis est, interdum aliena sumitur arca.
Commune id vitium est. HEIC vivimus ambitiosa

Paupertate omnes. Quid te moror? OMNIA Romæ
Cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando salutes?
Ut te respiciat clauso Vejento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis genialibus: accipe, & istud
Fermentum tibi habe: præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia servis.
Quis timet, aut timuit gelida Præneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter juga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabeis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. Nam sic labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruina.
Vivendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Jam poscit aquam, jam frivola transfert
Ucalegon: tabulata tibi jam tertia fumant:
Tu nescis. Nam si gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor; urceoli sex,
Ornamentum abaci; nec non & parvulus infra
Cantharus; & recubans sub eodem marmore Chiron;
Jamque vetus Græcos servabat cista libellos,
Et divina Opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus. Quis enim negat? & tamen illud
Perdidit infelix totum nihil: ultimus autem

Ærumnæ cumulus, quod nudum, & frusta rogantem
Nemo cibo, nemo hospitio, tectoque juvabit.
Si magna Asturici cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor.
Tunc gemimus casus Urbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc? & jam accurrit, qui marmora donet;
Conferat impensas. Hic nuda, & candida signa;
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti;
Hic Asianorum vetera ornamenta Deorum,
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam,
Hic modium argenti: meliora, & plura reponet
Persicus orborum lautissimus, & merito jam
Suspectus, tanquam ipse ſuas incenderit ædes.
Si potes avelli Circensibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum!
Hortulus heic, puteusque brevis, nec reste movendus,
In tenueis plantas facili defunditur haustu.
Vive bidentis amans, & culti villicus horti:
Unde epulum possis centum dare Pythagoræis.
Est aliquid, quocunque loco, quocunque recessu,
Unius sese dominum fecisse lacertæ.

Plurimus heic æger moritur vigilando: sed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti stomacho. Nam quæ meritoria somnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in Urbe,
Inde caput morbi: rhedarum transitus arcto

Vicorum inflexu, & stantis convicia mandræ
Eripient somnum Druso, vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives, & ingenti curret super ora Liburno,
Atque obiter leget, aut scribet, vel dormiet intus.
Namque facit somnum clausa lectica fenestra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obstat
Unda prior: magno populus premit agmine lumbos,
Qui sequitur; ferit hic cubito, ferit assere duro
Alter: at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox undique magna
Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret.

Nonne vides, quanto celebretur sportula fumo?
Centum convivæ: sequitur sua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix, & cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ sartæ: modo longa coruscat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plaustra vehunt, nutant altæ, populoque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, & eversum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver
More animæ. Domus interea secura patellas
Jam lavat, & bucca foculum excitat, & sonat unctis
Strigilibus, pleno componit lintea gutto.

Hæc inter pueros varie properantur: at ille
Jam sedet in ripa, tetrumque novicius horret
Porthmea; nec sperat cœnosi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

Respice nunc alia, ac diversa pericula noctis;
Quod spatium tectis sublimibus, unde cerebrum
Testa ferit, quoties rimosa, & curta fenestris
Vasa cadunt; quanto percussum pondere signent,
Et lædant silicem. Possis ignavus haberi,
Et subiti casus improvidus, ad cœnam si
Intestatus eas. Adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, fenestræ.
Ergo optes, votumque feras miserabile tecum,
Ut sint contentæ patulas defundere pelveis.

Ebrius ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Peleidæ, cubat in faciem, mox deinde supinus:
Ergo non aliter poterit dormire? quibusdam
Somnum rixa facit: sed, quamvis improbus annis,
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina læna
Vitari jubet, & comitum longissimus ordo:
Multum præterea flammarum, & ænea lampas.
Me, quem Luna solet deducere, vel breve lumen
Candelæ, cujus dispenso & tempero filum,
Contemnit. Miseræ cognosce prooemia rixæ,
Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra, starique jubet; parere necesse est.

Nam quid agas, cum te furiosus cogat, & idem
Fortior? unde venis, exclamat? cujus aceto,
Cujus conche tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor, & elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut accipe calcem:
Ede, ubi consistas? in qua te quæro proseucha?
Dicere si tentes aliquid, tacitusve recedas,
Tantundem est: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. Libertas pauperis hæc est:
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.

Nec tamen hæc tantum metuas; nam, qui spoliet te,
Non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
Fixa catenatæ siluit compago tabernæ.
Interdum & ferro subitus grassator agit rem,
Armato quoties tutæ custode tenentur
Et Pomptina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes, tanquam ad vivaria currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Secula, quæ quondam sub Regibus, atque Tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.

His alias poteram, & plureis subnectere caussas:
Sed jumenta vocant, & sol inclinat: eundum est.
Nam mihi commota jam dudum mulio virga
Adnuit:

Adnuit: ergo vale nostri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoque ad Helvinam Cererem, vestramque Dianam
Converte a Cumis: satyrarum ego, ni pudet illas,
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

SATYRA IV.

Vitam Crispinus laudat, ventremque Neronis.

Synopsis. *Crispinum, qui mullum sex emerat millibus æquantem paribus sestertia libris, denuo perstringit: itemque Flavium Domitianum sub nomine Calvi Neronis, cujus consilium super coquendo portentosæ magnitudinis rhombo jaculariter depingit; ad quod tanquam de Cattis, tortisque Sicambris dicturi accurrunt proceres, quibus proponit, an integer, an concisus apparari debeat? tandemque Montani sententia vicit, qui integrum focis apponendum censuit, proindeque continuo a figulis patinam piscis magnitudini æqualem effingi jubet; & deinceps, ut rem maxime necessariam, cum reliquo commeatu figulos castra sequi. Postremo longe meliora concludit ejusmodi ludicra crudelibus consiliis crudelissimæ istiusmodi bestiæ, qui non prius periit, quam prorsus nobilitate consumta jam cerdonibus & infimo popello timendus esse cœperat.*

SATYRA IV.

Sub Imperatore Trajano scripta.

ECce iterum Crispinus, & est mihi sæpe, vocandus
Ad parteis, monstrum nulla virtute redemtum
A vitiis, æger, solaque libidine fortis:
Delicias viduæ tantum spernatur adulter.
Quid refert igitur, quantis jumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
NEMO malus felix; minime corruptor, & idem
Incestus, cum quo nuper vittata jacebat
Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.
Sed nunc de factis levioribus, & tamen alter
Si fecisset idem, caderet sub judice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio Sejoque; decebat
Crispinum., Quid agas, cum dira, & fœdior omni
Crimine persona est? Mullum sex millibus emit,
Æquantem sane paribus sestertia libris,
Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
Consilium laudo artificis, si munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.
Est ratio ulterior, magnæ si misit amicæ,

Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.
Nil tale exspectes: emit sibi. Multa videmus,
Quæ, miser & frugi, non fecit Apicius: hoc tu
Succinctus patria quondam, Crispine, papyro.
Hoc pretio squamæ? potuit fortasse minoris
Piscator, quam piscis, emi. Provincia tanti
Vendit agros: sed majores Apulia vendit.
Qualeis tunc epulas ipsum glutisse putamus
Induperatorem? cum, tot sestertia, partem
Exiguam, & modicæ sumtam de margine cœnæ
Purpureus magni ructarit scurra Palatl;
Jam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes pacta mercede siluros?
Incipe Caliope, licet & considere: non est
Cantandum, res vera agitur. Narrate puellæ
Pierides: prosit mihi vos dixisse puellas.

Cum jam semianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, & calvo serviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
Implevitque sinus: neque enim minor hæserat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad ostia ponti
Desidia tardos, & longo frigore pingueis.
Destinat hoc monstrum cymbæ linique magister
Pontifici summo. Quis enim proponere talem,
Aut emere auderet? cum plena & littora multo

Delatore forent: dispersi protinus algæ
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem,
Depastumque diu vivaria Cæsaris: inde
Elapsum veterem ad dominum debere reverti?
Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
Quidquid conspicuum, pulchrumque est æquore toto,
Res fisci est, ubicunque natat: donabitur ergo,
Ne pereat, jam lethifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam sperantibus ægris.
Stridebat deformis hiems, prædamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auster.
Utque lacus suberant, ubi, quanquam diruta, servat
Ignem Trojanum, & Vestam colit Alba minorem,
Obstitit intranti miratrix turba parumper,
Ut cessit: facili patuerunt cardine valvæ.
Exclusi spectant admissa opsonia patres.
Itur ad Atreidem. Tum Picens: accipe, dixit,
Privatis majora focis; genialis agatur
Iste dies, propera stomachum laxare saginis,
Et tua servatum consume in secula rhombum.
Ipse capi voluit. Quid apertius? & tamen illi
Surgebant cristæ. Nihil est, quod credere de se
Non possit, cum laudatur DIs æqua potestas.
Sed deerat pisci patinæ mensura. Vocantur
Ergo in consilium proceres, quos oderat ille;
In quorum facie miseræ, magnæque sedebat

Pallor amicitiæ. Primus, clamante Liburno:
Currite: jam sedit; rapta properabat abolla
Pegasus, attonitæ positus modo villicus Urbi:
Anne aliud tunc Præfecti? quorum optimus, atque
Interpres legum sanctissimus, omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Justitia. Venit & Crispi jucunda senectus,
Cujus erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. Maria, ac terras, populosque regenti
Quis comes utilior; si clade, & peste sub illa
Sævitiam damnare, & honestum afferre liceret
Consilium? Sed quid violentius aure tyranni:
Cum quo de pluviis, aut æstibus, aut nimboso
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem, nec civis erat, qui libera posset
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.
Sic multas hiemes, atque octogesima vidit
Solstitia. His armis, illa quoque tutus in aula,
Proximus ejusdem properabat Acilius ævi
Cum juvene, indigno, quem mors tam sæva maneret,
Et domini gladiis tam festinata: sed olim
Prodigio par est cum nobilitate senectus:
Unde fit, ut malim fraterculus esse Gigantis.
Profuit ergo nihil misero, quod cominus ursos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. Quis enim jam non intelligat arteis

Patricias? quis priscum illud miratur acumen,
Brute, tuum? facile est barbato imponere Regi.
Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
Rubrius, offensæ veteris reus, atque tacendæ,
Et tamen improbior satyram scribente cinædo.
Montani quoque venter adest abdomine tardus,
Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera. Sævior illo
Pompejus tenui jugulos aperire susurro,
Et, qui vulturibus servabat viscera Dacis,
Fuscus, marmorea meditatus prælia villa:
Et cum mortifero prudens Vejento Catullo,
Qui nunquam visæ flagrabat amore puellæ:
Grande & conspicuum nostro quoque tempore mon-
Cœcus adulator; dirusque a ponte satelles, (strum!
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axeis,
Blandaque devexæ jactaret basia rhedæ.
Nemo magis rhombum stupuit: nam plurima dixit
In lævum conversus: at illi dextra jacebat
Bellua: sic pugnas Cilicis laudabat, & ictus,
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Vejento: sed, ut fanaticus, œstro
Percussus, Bellona, tuo divinat; &, ingens
Omen habes, inquit, magni, clarique triumphi.
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Arviragus. Peregrina est bellua. Cernis
Erectas in terga sudes? hoc defuit unum

Fabricio, patriam ut rhombi memoraret, & annos.
Quidnam igitur censes? conciditur? Absit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait. Testa alta paretur,
Quæ tenui muro spatiosum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ subitusque Prometheus.
Argillam, atque rotam citius properate: sed ex hoc
Tempore jam, Cæsar, figuli tua castra sequantur.
Vicit digna Viro sententia: noverat ille
Luxuriam imperii veterem, noctcisque Neronis
Jam medias, aliamque famem, cum pulmo Falerno
Arderet. Nulli major fuit usus edendi
Tempestate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
Et semel adspecti littus dicebat echini.
Surgitur, & misso proceres exire jubentur
Concilio; quos Albanam Dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, torvisque Sicambris
Dicturus, tanquam & diversis partibus orbis
Anxia præcipiti venisset epistola pinna.

Atque utinam his potius nugis tota illa dedisset
Tempora sævitiæ, claras quibus abstulit Urbi,
Illustresque animas impune, & vindice nullo!
Sed periit, postquam cerdonibus esse timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

SATYRA V.

Quot mala sustineat parasitica vita notato.

Synopsis. *Tangit sub persona Trebii beatiorum asseclas, quorum solum & summum bonum est aliena vivere quadra, variisque rationibus patefacit multo satius illis fore, si mendicarent: ita etenim miserrimi clientes a regibus suis male habiti, ut una eadem mensa recumbentibus alia aqua, vinum, panis, piscis, ceteraque obsoniorum genera, oleum, poma, boleti, imo & ministri, & pocula dissimilia porrigantur: quod non faciunt, ut impensæ parcant; sed quod hinc suos dolere invitatos noverint, quibus nullus mimus, nulla comœdia melior, plorante gula. Verum, cum talia perpetiantur, digni, qui longe iniquiora sustineant.*

* * * *
* * * * *
* *
* * *
*

SATYRA V.

Non constat quo tempore scripta fuerit.

SI te propositi nondum pudet, atque eadem est mens,
Ut bona summa putes, aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæsaris ad mensas, nec vilis Galba tulisset,
Quamvis jurato metuam tibi credere testi.
Ventre nihil novi frugalius: hoc tamen ipsum
Defecisse puta, quod inani sufficit alvo.
Nulla crepido vacat; nusquam pons, & tegetis pars
Dimidia brevior. Tantine injuria cœnæ?
Tam jejuna fames? quin poscis? honestius illic
Et tremere, & sordes farris mordere canini.
Primo fige loco, quod tu discumbere jussus
Mercedem solidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc Rex,
Et, quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos post
Si libuit menseis neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto,
Una simus, ait. Votorum summa: quid ultra
Quæris? habet Trebius, propter quod rumpere somnum
Debeat, & ligulas dimittere, sollicitus, ne

Tota salutatrix jam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri serraca Bootæ.
Qualis cœna tamen? vinum, quod succida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Jurgia proludunt: sed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa.
Inter vos quoties, libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commissa lagena,
Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam, titulumque senectus
Delevit multa veteris fuligine testæ:
Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibebant,
Brutorum & CassI natalibus. Ipse capaces
Heliadum crustas, & inæqualeis beryllo
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
Vel, si quando datur, custos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, ungueisque observet acutos.
Da veniam: præclara ille laudatur jaspis.
Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis, quas in vaginæ fronte solebat
Ponere Zelotypo juvenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quatuor, ac jam

Quassatum, & rupto poscentem sulfura vitro,
Si stomachus Domini fervet vinoque, ciboque:
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar:
Vos aliam potatis aquam. Tibi pocula cursor
Gætulus dabit, aut nigri manus ossea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivosæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Asiæ ante ipsum precio majore paratus,
Quam fuit & Tulli census pugnacis, & Anci:
Et, ne te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. Quod cum ita sit, tu Gætulum Ganymedem
Respice, cum sities. Nescit tot millibus emtus
Pauperibus miscere puer: sed forma, sed ætas
Digna supercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adest calidæ gelidæque minister?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poscas, & quod se stante recumbas.
Maxima quæque domus servis est plena superbis.
Ecce aliis quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, solidæ jam mucida frusta farinæ,
Quæ genuinum agitent non admittentia morsum!
Sed tener, & niveus, mollique siligine factus
Servatur domino. Dextram cohibere memento.
Salva sit artoptæ reverentia: finge tamen te
Improbulum; superest illic, qui ponere cogat.
Vis tu consuetis audax conviva canistris

Impleri, panisque tui novisse colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod, sæpe relicta
Conjuge, per montem adversum gelidasque cucurri
Esquilias, fremeret sæva cum grandine vernus
Jupiter, & multo stillaret pænula nimbo!
Adspice, quam longo distendat pectore lancem,
Quæ fertur domino, squilla, & quibus undique septa
Asparagis, qua despiciat convivia cauda,
Cum venit excelsi manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur, exigua feralis cœna patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus adfertur misero tibi caulis, olebit
Laternam: illud enim vestris datur alveolis, quod
Canna Micipsarum prora subvexit acuta;
Propter quod Romæ cum Bocchare nemo lavatur,
Quod tutos etiam facit a serpentibus Afros.
Mullus erit domini, quem misit Corsica, vel quem
Tauromenitanæ rupes, quando omne peractum est,
Et jam defecit nostrum mare, dum gula sævit
Retibus assiduis penitus scrutante macello
Proxima, nec patimur Tyrrhenum crescere piscem.
Instruit ergo focum provincia: sumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam, dum se continet Auster,
Dum sedet, & siccat madidas in carcere pennas,

Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aspersus maculis Tiberinus, & ipse
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et solitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
Ipsi pauca velim, facilem si præbeat aurem:
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca; quæ Piso bonus, quæ Cotta solebat
Largiri: namque & titulis, & fascibus olim
Major habebatur donandi gloria: solum
Poscimus, ut cœnes civiliter. Hoc face, & esto,
Esto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.
Anseris ante ipsum magni jecur, anseribus par
Altilis, & flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper: post hunc tradentur tubera, si ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Majores. Tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disjunge boves, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio desit,
Saltantem spectes, & cheironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magistri
Omnia; nec minimo sane discrimine refert,
Quo gestu lepores, & quo gallina secetur.
Ducéris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponére foris, si quid tentaveris unquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis

Pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
Perditus, ut dicat Regi, bibe? PLURIMA sunt, quæ
Non audent homines pertusa dicere læna.
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis DIs
Et melior fatis donaret homuncio: quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio, pone ad Trebium. Vis frater ab ipsis
Ilibus? o nummi, vobis hunc præstat honorem,
Vos estis fratres. Dominus tamen, & domini Rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luserit Æneas, nec filia dulcior illo:
Jucundum, & carum sterilis facit uxor amicum.
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros treis
In gremium patris fundat simul; ipse loquaci
Gaudebit nido: viridem thoraca jubebit
Auferri, minimasque nuces, assemque rogatum,
Ac mensam, quoties parasitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: sed qualeis Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
Virro sibi, & reliquis Virronibus illa jubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ possis surrepta sororibus Afris:
Tu scabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, & galea, metuensque flagelli
Discit ab hirsuta jaculum torquere capella.

Forsitan impensæ Virronem parcere credas:
Hoc agit, ut doleas. Nam quæ comœdia, mimus
Quis melior plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si nescis, ut per lacrymas effundere bilem
Cogaris, pressoque diu stridere molari.
Tu tibi liber homo, & Regis conviva videris:
Captum te nidore suæ putat ille culinæ:
Nec male conjectat. Quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro?
Spes bene cœnandi vos decipit. Ecce dabit jam
Semesum leporem, atque aliquid de clunibus apri;
Ad nos jam veniet minor altilis; inde parato,
Intactoque omnes & stricto pane tacetis.
Ille sapit, qui te sic utitur: omnia ferre
Si potes, & debes; pulsandum vertice raso
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

SA-

SATYRA VI.

Sexta hæc infidas mulieres monstrat abunde.

SYNOPSIS. *Dialogismus Poetæ, & Lucii Fursedii Posthumi, quo dehortatur Posthumum a ducenda uxore; cum mors, quantumvis ignominiosa, matrimonio præferenda sit, ob mulierum libidinem, superbiam, procacitatem, prodigalitatem, temulentiam, crudelitatem, superstitionem, & cetera id genus vitia, quæ tanquam in tabula Apellæa ab ingenioso Poeta repræsentantur.*

SATYRA VI.

Trajano regnante videtur elucubrata.

CRedo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, visamque diu: cum frigida parvas
Præberet spelunca domos; ignemque, Laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderet umbra:
Silvestrem montana torum cum sterneret uxor
Frondibus & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus: haud similis tibi, Cynthia, nec tibi, cujus
Turbavit nitidos exstinctus passer ocellos:
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,
Et sæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo, cœloque recenti
Vivebant homines: qui rupto robore nati,
Compositive luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris vestigia forsan,
Aut aliqua exstiterint, & sub Jove; sed Jove nondum
Barbato, nondum Græcis jurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, & pomis; sed aperto viveret horto.
Paullatim deinde ad Superos Astræa recessit,
Hac comite atque duæ pariter fugere sorores.

Antiquum & vetus est alienum, Posthume, lectum
Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea sæcula mœchos.
Conventum tamen, & pactum, & sponsalia nostra
Tempestate paras, jamque a tonsore magistro
Pecteris, & digito pignus fortasse dedisti.
Certe sanus eras! uxorem, Posthume, ducis?
Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam salvis tot restibus ullam,
Cum pateant altæ caligantesque fenestræ:
Cum tibi vicinum se præbeat Æmilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit?
Pusio, qui noctu non litigat, exigit a te
Nulla jacens illic munuscula, nec queritur, quod
Et lateri parcas, nec, quantum jussit, anheles.
Sed placet Ursidio lex Julia: tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mullorumque jubis, & captatore macello.
Quid fieri non posse putes, si jungitur ulla
Ursidio? si mœchorum notissimus olim
Stulta maritali jam porrigit ora capistro;
Quem toties texit perituri cista Latini:
Quid, quod & antiquis uxor de moribus illi
Quæritur? o medici, mediam pertundite venam:
Delicias hominis! Tarpejum limen adora

Pronus, & auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oscula. Necte coronam
Postibus, & densos per limina tende corymbos.
Unus Iberinæ vir sufficit? ocyus illud
Extorquebis, ut hæc oculo contenta sit uno.
Magna tamen fama est cujusdam rure paterno
Viventis: vivat Gabiis, ut vixit in agro:
Vivat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? adeo senuerunt Jupiter & Mars?

Porticibusne tibi monstratur fœmina voto
Digna tuo? cuneis an habent spectacula totis
Quod securus ames, quodque inde excerpere possis?
Cheironomon Ledam molli saltante Bathyllo
Tuccia vesicæ non imperat: Appula gannit,
Sicut in amplexu: subitum, & miserabile, longum
Attendit Thymele; Thymele tunc rustica discit.
Ast aliæ, quoties aulæa recondita cessant,
Et vacuo clausoque sonant fora sola theatro
Atque a Plebejis longe Megalesia; tristes
Personam, thyrsumque tenent, & subligar Acci.
Urbibus exodio risum movet Atellanæ
Gestibus Autonoes; hunc diligit Ælia pauper.
Solvitur his magno Comœdi fibula; sunt, quæ
Chrysogonum cantare vetent. Hispulla tragœdo

Gaudet; an exspectas, ut Quintilianus ametur?
Accipis uxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambrosiusque choraules.
Longa per angustos figamus pulpita vicos:
Ornentur postes, & grandi janua lauro,
Ut testudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta senatori comitata est Hippia Ludium
Ad Pharon, & Nilum, famosaque mœnia Lagi,
Prodigia & mores Urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & conjugis, atque sororis
Nil patriæ indulsit; ploranteisque improba gnatos,
Utque magis stupeas, ludos Paridemque reliquit.
Sed, quanquam in magnis opibus, plumaque paterna
Et segmentatis dormisset parvula cunis,
Contemsit pelagus; famam contemserat olim,
Cujus apud molleis minima est jactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateque sonantem
Pertulit Jonium constanti pectore, quamvis
Mutandum toties esset mare. Justa pericli
Si ratio est, & honesta; timent, pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis:
Fortem animum præstant rebus, quas turpiter audent.
Si jubeat conjux; durum est conscendere navim,
Tunc sentina gravis, tunc summus vertitur aer:
Quæ mœchum sequitur, stomacho valet. Illa maritum
Convomit: hæc inter nautas & prandet, & errat

Per puppem, & duros gaudet tractare rudenteis.
Qua tamen exarsit forma, qua capta juventa
Hippia? quid vidit, propter quod Ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus jam radere guttur
Cœperat, & secto requiem sperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia; sicut
Attritus galea, mediisque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat; facit hoc illos Hyacinthos:
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa sorori,
Atque viro; ferrum est, quod amant; hic Sergius idem
Accepta rude cœpisset Vejento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice rivaleis Divorum: Claudius audi
Quæ tulerit. Dormire virum cum senserat uxor,
Ausa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,
Linquebat comite ancilla non amplius una;
Sed, nigrum flavo crinem abscondente galero,
Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque suam; tunc nuda papillis
Constitit auratis, titulum mentita Lyciscæ,
Ostenditque tuum, generose Britannice, ventrem.
Excepit blanda intranteis, atque æra poposcit;
Et resupina jacens multorum absorbuit ictus.
Mox, lenone suas jam dimittente puellas,
Tristis abIt: &, quod potuit, tamen ultima cellam

Clausit, adhuc ardens rigidæ tentigine vulvæ,
Et lassata viris, necdum satiata recessit:
Obscurisque genis turpis, fumoque lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes, carmenque loquar, coctumque venenum,
Privignoque datum? faciunt graviora coactæ
Imperio sexus, minimumque libidine peccant.

Optima sed quare Cesennia, teste marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam,
Nec Veneris pharetris macer est, aut lampade fervet:
Inde faces ardent, veniunt a dote sagittæ.
Libertas emitur: coram licet innuat, atque
Rescribat, vidua est, locuples quæ nupsit avaro.

Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugæ subeant, & se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculique minores:
Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi:
Jam gravis es nobis, & sæpe emungeris, exi
Ocyus, & propera: sicco venit altera naso.
Interea calet, & regnat, poscitque maritum
Pastores, & ovem Canusinam, ulmosque Falernas.
Quantulum in hoc? pueros omneis, ergastula tota,
Quodque domi non est, & habet vicinus, ematur.
Mense quidem brumæ, quo jam mercator Jason
Clausus, & armatis obstat casa candida nautis,
Grandia tolluntur crystallina, maxima rursus

Myrrhina, deinde adamas notissimus, & Beronices
In digito factus preciosior: hunc dedit olim
Barbarus incestæ, dedit hunc Agrippa sorori,
Observant ubi festa mero pede sabbata Reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni
Crinibus effusis bellum dirimente Sabina:
Rara avis in terris, nigroque simillima cygno.
Quis feret uxorem, cui constant omnia? malo,
Malo Venusinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum; si cum magnis virtutibus adfers
Grande supercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem, victumque Syphacem
In castris, & cum tota Carthagine migra.

Parce, precor, Pæan, & tu dea pone sagittas.
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem!
Amphion clamat: sed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum, ipsumque parentem,
Dum sibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem scrofa Niobe fœcundior alba.
Quæ tanti gravitas, quæ forma, ut se tibi semper
Imputet? hujus enim rari, summique voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta superbo
Plus aloes, quam mellis habet. Quis deditus autem
Usque adeo est, ut non illam, quam laudibus effert,

Horreat, inque diem septenis oderit horis?
Quædam parva quidem: sed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Tusca Græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cecropis? omnia Græce,
Cum sit turpe magis nostris nescire Latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta; quid ultra?
Concumbunt Græce; dones tamen ista puellis:
Tune etiam, quam sextus & octogesimus annus
Pulsat, adhuc Græce? non est hic sermo pudicus
In vetula, quoties lascivum intervenit illud:
ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ: modo sub lodice relictis
Uteris in turba. Quod enim non excitet inguen
Vox blanda, & nequam? digitos habet; ut tamen omnes
Subsidant pennæ; dicas hæc mollius Æmo,
Quanquam & Carpophoro; facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam junctamque tabellis
Non es amaturus; ducendi nulla videtur
Caussa: nec est, quare cœnam, & mustacea perdas,
Labente officio, crudis donanda: nec illud,
Quod prima pro nocte datur; cum lance beata
Dacicus, & scripto radiat Germanicus auro.
Si tibi simplicitas uxoria, deditus uni
Est animus: summitte caput cervice parata
Ferre jugum: nullam invenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipsa licet, tormentis gaudet amantis,

Et spoliis. Igitur longe minus utilis illi
Uxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil unquam invita donabis conjuge: vendes
Hac obstante nihil: nihil, hæc si nolet, emetur.
Hac dabit affectus: ille excludatur amicus
Jam senior, cujus barbam tua janua vidit.
Testandi cum sit lenonibus, atque lanistis
Libertas, & juris idem contingat arenæ;
Non unus tibi rivalis dictabitur hæres.
Pone crucem servo; meruit quo crimine servus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi,
Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa est.
O demens, ita servus homo est? nil fecerit, esto,
Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Imperat ergo viro: sed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flamea conterit: inde
Advolat, & spreti repetit vestigia lecti.
Ornatas paullo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virideis in limine ramos,
Sic crescit numerus; sic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna sepulcri.

Desperanda tibi salva concordia socru:
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti:
Illa docet, missis a corruptore tabellis,
Nil rude, nec simplex rescribere: decipit illa
Custodes, aut ære domat: tunc corpore sano
Advocat Archigenem, onerosaque pallia jactat.

Abditus interea latet arcessitus adulter,
Impatiensque moræ silet & præputia ducit.
Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos,
Atque alios mores, quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

Nulla fere caussa est, in qua non fœmina litem
Moverit; accusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsæ, per se, formantque libellos,
Principium atque locos Celso dictare paratæ.

Endromidas Tyrias, & fœmineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat assiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atque omneis implet numeros, dignissima prorsus
Florali matrona tuba; nisi, si quid in illo
Pectore plus agitet, veræque paratur arenæ.
Quem præstare potest mulier galeata pudorem,
Quæ fugit a sexu? vires amat; hæc tamen ipsa
Vir nollet fieri; nam quantula nostra voluptas!
Quale decus rerum, si conjugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & cristæ, crurisque sinistri
Dimidium tegmen: vel si diversa movebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puella.
Hæ sunt, quæ tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.
Adspice, quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanta galeæ curetur pondere, quanta
Poplitibus sedeat, quam denso fascia libro,

Et ride, positis scaphium cum sumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæcive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quæ ludia sumserit unquam
Hos habitus? quando ad palum gemat uxor Asylli?

Semper habet liteis, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet; minimum dormitur in illo.
Cum gravis illa viro, tunc orba tigride pejor.
Cum simulat gemitus occulti conscia facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Uberibus semper lacrymis, semperque paratis
In statione sua, atque exspectantibus illam,
Quo jubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
Exsorbes; quæ scripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur scrinia mœchæ!
Sed jacet in servi complexibus, aut equitis; dic,
Dic aliquem, sodes, heic Quintiliane colorem.
Hæremus; dic ipsa: olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu, quod velles: nec non ego possem
Indulgere mihi: clames licet, & mare cœlo
Confundas, homo sum. Nihil est audacius illis
Deprensis: iram, atque animos a crimine sumunt.
Unde hæc monstra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præstabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva sinebant
Tecta labor, somnique breves, & vellere Tusco
Vexatæ duræque manus, ac proximus Urbi

Hannibal, & stantes Collina turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala: sævior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perIt: hinc fluxit ad istos,
Et Sybaris colleis: hinc & Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum & petulans madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit: & TURPI fregerunt secula luxu
Divitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis quæ sint discrimina, nescit;
Grandia quæ mediis jam noctibus ostrea mordet,
Cum perfusa mero spumant unguenta Falerno,
Cum bibitur concha, cum jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.
I nunc, & dubita, qua sorbeat aera sanna,
Tullia quid dicat notæ Collacia Mauræ,
Maura Pudicitiæ veterem cum præterit aram.
Noctibus heic ponunt lecticas, micturiunt heic,
Effigiemque deæ longis siphonibus implent,
Inque vices equitant, ac luna teste moventur.
Inde domos abeunt: tu calcas luce reversa
Conjugis urinam magnos visurus amicos.
Nota Bonæ secreta deæ, cum tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi
Mænades. O quantus tunc illis mentibus ardor

Concubitus! quæ vox saltante libidine? quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Saufeja corona
Provocat, attollit pendentis præmia coxæ.
Ipsa Medullinæ fluctum crissantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum simulabitur: omnia fient
Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo
Laomedontiades, & Nestoris hernia possit.
Tunc prurigo moræ impatiens, tunc fœmina simplex,
Et toto pariter repetitus clamor ab antro:
Jam fas est; admitte viros; jam dormit adulter.
Illa jubet sumto juvenem properare cucullo.
Si nihil est, servis incurritur; abstuleris spem
Servorum, venit & conductus aquarius; hic si
Quæritur, & desunt homines: mora nulla per ipsam,
Quo minus imposito clunem summittat asello.
Atque utinam ritus veteres, & publica saltem
His intacta malis agerentur sacra; sed omnes
Noverunt Mauri, atque Indi, quæ psaltria penem
Majorem, quam sunt duo Cæsaris Anticatones,
Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi velari pictura jubetur,
Quæcunque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominum contemtor numinis? aut quis
Sympuvium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragileis de monte patellas

Ausus erat? sed nunc ad quas non Clodius aras?

Audio, quid veteres olim moneatis amici:
Pone seram: cohibe; sed quis custodiet ipsos
Custodes? cauta est, & ab illis incipit uxor.
Jamque eadem summis pariter minimisque libido,
Nec melior, silicem pedibus quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum vehitur cervice Syrorum.

Ut spectet ludos, conducit Ogulnia vestem,
Conducit comites, sellam, cervical, amicas,
Nutricem, & flavam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti superest quodcunque paterni
Lævibus athletis, ac vasa novissima donat.
Multis res angusta domi: sed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec se metitur ad illum,
Quem dedit hæc, posuitque modum; tamen utile quid sit
Prospiciunt aliquando viri: frigusque, famemque
Formica tandem quidam expavere magistra.
Prodiga non sentit pereuntem fœmina censum:
At, velut exhausta redivivus pullulet arca
Nummus, & e pleno tollatur semper acervo,
Non unquam reputant, quanti sibi gaudia constent.

Sunt, quas eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quod abortivo non est opus. Illa voluptas
Summa tamen, quod jam calida matura juventa
Inguina traduntur medicis, jam pectine nigro.
Ergo spectatos, ac jussos crescere primum

Testiculos, postquam cæperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conspicuus longe, cunctisque notabilis intrat
Balnea, nec dubie custodem vitis & horti
Provocat, a domina factus spado; dormiat ille
Cum domina; sed tu jam durum, Posthume, jamque
Tundendum eunucho Bromium committere noli.

Si gaudet cantu: nullius fibula durat
Vocem vendentis prætoribus: organa semper
In manibus: densi radiant testudine tota
Sardonyches: crispo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet, hoc se
Solatur, gratoque indulget basia plectro.
Quædam de numero Lamiarum ac nominis alti,
Et farre & vino Janum Vestamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere; quid faceret plus
Ægrotante viro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? stetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput: dictataque verba
Pertulit, ut mos est, & aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quæso, dic antiquissime divum,
Respondes his Jane pater? magna otia cœli,
Non est, ut video, non est, quod agatur apud vos.
Hæc de comœdis te consulit: illa tragœdum
Commendare volet, varicosus fiet haruspex.

Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
Audax,

Audax, & cœtus possit quæ ferre virorum,
Cumque paludatis ducibus, præsente marito,
Ipsa loqui recta facie, strictisque mamillis.
Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant: secreta novercæ
Et pueri: quis amet, quis diripiatur adulter.
Dicet, quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Mense: quibus verbis concumbat quæque, modis quot.
Instantem regi Armenio, Parthoque cometen
Prima videt: famam, rumoresque illa recenteis
Excipit ad portas: quosdam facit Isse Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio: nutare urbes, subsidere terras,
Quocunque in trivio, cuicunque est obvia, narrat.

Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quæ
Vicinos humileis rapere, & concidere loris
Exorata solet; nam si latratibus alti
Rumpuntur somni: fustes huc ocyus, inquit,
Adferte, atque illis dominum jubet ante feriri,
Deinde canem: gravis occursu, teterrima vultu
Balnea nocte subit: conchas, & castra moveri
Nocte jubet: magno gaudet sudare tumultu,
Cum lassata gravi ceciderunt bracchia massa,
Callidus & cristæ digitos impressit aliptes,
Ac summum dominæ femur exclamare coegit.
Convivæ miseri interea somnoque, fameque
Urgentur; tandem illa venit rubicundula, totum

Œnophorum sitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & loto terram ferit intestino.
Marmoribus rivi properant, aurata Falernum
Pelvis olet: nam sic, tanquam alta in dolia longus
Deciderit serpens, bibit, & vomit; ergo maritus
Nauseat, atque oculis bilem substringit opertis.

Illa tamen gravior, quæ cum discumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoscit Elisæ,
Committit vates & comparat; inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec caussidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier; verborum tanta cadit vis:
Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
Pulsari; jam nemo tubas, nemo æra fatiget:
Una laboranti poterit succurrere lunæ.

Imponit finem sapiens & rebus honestis.
Nam quæ docta nimis cupit, & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas succingere debet,
Cædere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curvum sermone rotato
Torqueat enthymema, nec historias sciat omneis:
Sed quædam ex libris & non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit, volvitque Palæmonis artem,

Servata semper lege & ratione loquendi,
Ignotosque mihi tenet antiquaria versus,
Nec curanda viris opicæ castigat amicæ
Verba. Solœcismum liceat fecisse marito.

Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
Cum virideis gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extentis magnos commisit elenchos.
Intolerabilius nihil est, quam fœmina dives.

Interea fœda adspectu; ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat; & hinc miseri viscantur labra mariti.
Ad mœchum lota veniunt cute; quando videri
Vult formosa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur, quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit:
Incipit agnosci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod secum comites educit asellas,
Exul Hyperboreum si dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque siliginis offas
Accipit; & facies madidæ dicetur, an ulcus?

Est precium curæ penitus cognoscere toto
Quid faciant, agitentque die; si nocte maritus
Aversus jacuit: periit libraria, ponunt
Cosmetæ tunicas, tarde venisse Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere somni
Cogitur, hic frangit ferulas; rubet ille flagello,

Hic scutica: sunt, quæ tortoribus annua præstent:
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ vestis considerat aurum,
Et cædit; longi relegit transversa diurni,
Et cædit, donec lassis cædentibus, EXI
Intonet horrendum, jam cognitione peracta.
  Præfectura domus Sicula non mitior aula.
Nam si constituit, solitoque decentius optat
Ornari, & properat, jamque exspectatur in hortis,
Aut apud Isiacæ potius sacraria lenæ;
Disponit crinem laceratis ipsa capillis
Nuda humero Psecas infelix, nudisque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? taurea punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.
Quid Psecas admisit? quænam est heic culpa puellæ,
Si tibi displicuit nasus tuus? altera lævum
Extendit, pectitque comas, & volvit in orbem.
Est in consilio matrona, admotaque lanis
Emerita quæ cessat acu: sententia prima
Hujus erit; post hanc ætate, atque arte minores
Censebunt, tanquam famæ discrimen agatur,
Aut animæ: tanta est quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput. Andromachen a fronte videbis:
Post minor est: credas aliam; cedo, si breve parvi
Sortita est lateris spatium, breviorque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adjuta cothurnis,

Et levis erecta consurgit ad oscula planta.
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tanquam vicina mariti.
Hoc solo propior, quod amicos conjugis odit,
Et servos, gravis est rationibus. Ecce furentis
Bellonæ, matrisque Deûm chorus intrat, & ingens
Semivir, obscœno facies reverenda minori,
Mollia qui rapta secuit genitalia testa
Jam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeja, & Phrygia vestitur bucca tiara;
Grande sonat, metuique jubet Septembris, & Austri
Adventum, nisi se centum lustraverit ovis,
Et xerampelinas veteres donaverit ipsi,
Ut quidquid subiti, & magni discriminis instat,
In tunicas eat, & totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipsis
Vorticibus timidum caput abluet: inde Superbi
Totum Regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus: si candida jusserit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut spargat in ædem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili.
Credit enim ipsius dominæ se voce moneri:
En animam & mentem, cum qua DI nocte loquantur!
Ergo hic præcipuum summumque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo

Plangentis populi currit derisor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abstinet uxor
Concubitu sacris observandisque diebus.
Magnaque debetur violato pœna cadurco.
Et movisse caput visa est argentea serpens:
Illius lacrymæ, meditataque murmura præstant,
Ut veniam culpæ non abnuat, ansere magno
Scilicet & tenui popano corruptus Osiris.
Cum dedit ille locum: cophino, fœnoque relicto,
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos
Arboris, ac summi fida internuncia cœli;
Implet & illa manum, sed parcius ære minuto.
Qualiacunque voles Judæi somnia vendunt:
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
Testamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato: Armenius, vel Commagenus haruspex
Pectora pullorum rimabitur, exta catelli,
Interdum & pueri: faciet, quod deferat ipse.
Chaldæis sed major erit fiducia: quidquid
Dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis, quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen est horum, qui sæpius exsul,
Cujus amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obIt, & formidatus Othoni.
Inde fides artis, sonuit si dextera ferro,

Lævaque si longo castrorum in carcere mansit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui pæne perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parva tandem caruisse Seripho.
Consulit ictericæ, lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua: quando sororem
Efferat, & patruos: an sit victurus adulter
Post ipsam? quid enim majus dare Numina possunt?
Hæc tamen ignorat, quid sidus triste minetur
Saturni, quo læta Venus se proferat astro,
Qui mensis damnis, quæ dentur tempora lucro.
Illius occursus etiam vitare memento,
In cujus manibus, ceu pinguia succina, tritas
Cernis ephemeridas: quæ nullum consulit, & jam
Consulitur: quæ castra viro, patriamque petente
Non ibit pariter numeris revocata Thrasylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro: si prurit frictus ocelli
Angulus, inspecta genesi collyria poscit.
Ægra licet jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, nisi quam dederit Petosyris.
Si mediocris erit: spatium lustrabit utrinque
Metarum, & sorteis ducet, frontemque, manumque
Præbebit vati crebrum poppysma roganti.
Divitibus responsa dabunt Phryx augur, & Indus
Conductus, dabit astrorum, mundique peritus,
Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.

Plebejum in circo positum est, & in aggere fatum.
Quæ nudis longum ostendit cervicibus aurum,
Consulit ante phalas, delphinorumque columnas,
An saga vendenti nubat caupone relicto?

Hæ tamen & partus subeunt discrimen, & omneis
Nutricis tolerant fortuna urgente labores;
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto,
Tantum artes hujus, tantum medicamina possunt,
Quæ sterileis facit, atque homines in ventre necandos
Conducit: gaude infelix, atque ipse bibendum
Porrige, quidquid erit: nam si distendere vellet,
Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Æthiopis fortasse pater: mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunquam tibi mane videndus.

Transeo suppositos, & gaudia, votaque sæpe
Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices Salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. Stat fortuna improba noctu
Arridens nudis infantibus; hos fovet omneis,
Involvitque sinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque sibi mimum parat; hos amat, his se
Ingerit, utque suos ridens producit alumnos.

Hic magicos adfert cantus, hic Thessala vendit
Philtra, quibus valeat mentem vexare mariti,
Et solea pulsare nates. Quod desipis, inde est,
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
Quas modo gessisti; tamen hoc tolerabile, si non

Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit. Quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant,
Non aliter, quam si fecisset Juno maritum
Insanum. Minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: siquidem unius præcordia pressit
Ille senis, tremulumque caput descendere jussit
In cœlum, & longa manantia labra saliva.
Hæc poscit ferrum, atque igneis, hæc potio torquet:
Hæc lacerat mixtos equitum cum sanguine patres.
Tanti partus equæ! quanti una venefica constat?

Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet: jam jam privignum occidere fas est.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, & nulli credite mensæ.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum Satyra sumente cothurnum,
Scilicet, & finem egressi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, cœloque Latino.
Nos utinam vani! sed clamat Pontia: feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quæ deprensa patent; facinus tamen ipsa peregi.
Tune duos una, sævissima vipera, cœna?

Tune duos? septem, si septem forte fuissent.
Credamus tragicis, quidquid de Colchide sæva
Dicitur, & Procne; nil contra conor: & illæ
Grandia monstra suis audebant temporibus; sed
Non propter nummos; minor admiratio summis
Debetur monstris. Quoties facit ira nocentem
Hunc sexum, rabie jecur incendente feruntur
Præcipites: ut saxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.

Illam ego non tulerim; quæ computat, & scelus in-
Sana facit. Spectant subeuntem fata mariti (gens
Alcestim, &, similis si permutatio detur,
Morte viri cupient animam servare catellæ.
Occurrent multæ tibi Belides, atque Eriphylæ:
Mane Clytemnæstram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Insulsam & fatuam dextra lævaque tenebat:
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ;
Sed tamen & ferro, si prægustabit Atreides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

SATYRA VII.

Mendicant artes, sic Roma coegit avara.

SYNOPSIS. *In Trajano Cæsare unicam studiorum, & studiosorum spem repositam. Ceteros Proceres tantum admirari, & laudare disertos indignatur; qui, ne quid labori Poetarum indulgeant, versum versu rependunt: unde succurrit ei occasio recensendi, non solum illorum miseriam, sed & Historicorum, Caussidicorum, Rhetorum, Sophistarum, Grammaticorum, quos potissimum pœnituit, semperque pœnitebit vanæ sterilisque cathedræ. Multis etenim exantlatis laboribus, vix sine lite, exiguam & sibi indignam mercedulam consequuntur: cum tamen gladiatoribus aut factionum victoribus populus summas auri immensas lubens conferat.*

SATYRA VII.

Circa quintum Domitiani annum scriptam fuisse satis apparet.

Et spes, & ratio studiorum in Cæsare tantum:
Solus enim tristeis hac tempestate Camœnas
Respexit, cum jam celebres, notique poetæ
Balneolum Gabiis, Romæ conducere furnos
Tentarent: nec fœdum alii, nec turpe putarent
Præcones fieri, cum, desertis Aganippes
Vallibus, esuriens migraret in atria Cl(«o».
Nam, si Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Ostendatur, ames nomen victumque Machæræ,
Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus: œnophorum, tripodes, armaria, cistas,
Alcyonem Bacchi, Thebas & Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub judice: vidi,
Quod non vidisti. Faciant equites Asiani,
Quanquam & Cappadoces faciant, equitesque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicunque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.

Hoc agite, o juvenes: circumspicit, & stimulat vos,
Materiamque sibi ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum spectanda tuarum
Præsidia, atque ideo croceæ membrana tabellæ
Impletur: lignorum aliquid posce ocyus, &, quæ
Componis, dona Veneris, Thelesine, marito;
Aut clude, & positos tinea pertunde libellos,
Frange miser calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parva sublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis, & imagine macra.
Spes nulla ulterior: didicit jam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Ut pueri Junonis avem. Sed defluit ætas
Et pelagi patiens, & cassidis, atque ligonis.
Tædia tunc subeunt animos, tunc seque, suamque
Terpsichoren odit facunda & nuda senectus.
Accipe tunc arteis, ne quid tibi conferat iste,
Quem colis, & Musarum, & Apollinis æde relicta:
Ipse facit versus, atque uni cedit Homero
Propter mille annos; &, si dulcedine famæ
Succensus recites, Maculonis commodat ædeis;
Hæc longe ferrata domus servire jubetur,
In qua sollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extrema in parte sedenteis
Ordinis, & magnas comitum disponere voces.
Nemo dabit regum, quanti subsellia constent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,

Quæque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sulcos
Ducimus; & littus sterili versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali: tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta:
Hunc, qualem nequeo monstrare, & sentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus sylvarum, aptusque bibendis
Fontibus Aonidum: neque enim cantare sub antro
Pierio, thyrsumve potest contingere mœsta
Paupertas, atque æris inops, quo nocte dieque
Corpus eget: satur est, cum dicit Horatius: Heuohe!
Quis locus ingenio: nisi cum se carmine solo
Vexant, & Dominis Cyrrhæ, Nysæque feruntur
Pectora vestra, duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, faciesque deorum
Adspicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam, si Virgilio puer & tolerabile deesset
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri:
Surda nihil gemeret grave buccina. Poscimus, ut sit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cujus & alveolos, & lænam pignerat Atreus.

Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillæ quod donet, habet, nec defuit illi,
Unde emeret multa pascendum carne leonem
Jam domitum: constat leviori bellua sumtu
Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ.
Contentus fama jaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, si gloria tantum est?
Curritur ad vocem jucundam, & carmen amicæ
Thebaidos; lætam cum fecit Statius Urbem,
Promisitque diem. Tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: sed; cum fregit subsellia versu,
Esurit, intacta Paridi nisi vendat Agaven.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio; tu Camerinos,
Et Bream; tu nobilium magna atria curas!
Præfectos Pelopeja facit, Philomela tribunos.
Haud tamen invideas vati, quem pulpita pascunt:
Quis tibi Mæcenas? quis nunc erit aut Proculejus,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio precium: tunc utile multis
Pallere, & vinum toto nescire decembri.

Vester porro labor fœcundior, historiarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus:
Namque oblita modi millesima pagina surgit

Omnibus, & crescit multa damnosa papyro,
Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde seges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit historico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod lecto gaudet & umbra.

Dic igitur, quid caussidicis civilia præstent
Officia, & magno comites in fasce libelli?
Ipsi magna sonant: sed tunc, cum creditor audit,
Præcipue, vel si tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immensa cavi spirant mendacia folles,
Conspuiturque sinus. Veram deprendere messem
Si libet: hinc centum patrimonia caussidicorum,
Parte alia solum russati pone Lacernæ.
Consedere duces: surgis tu pallidus Ajax
Dicturus dubia pro libertate, bubulco
Judice; rumpe miser tensum jecur, ut tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmæ.
Quod vocis precium? siccus petasunculus, & vas
Pelamydum: aut veteres Maurorum epimenia, bulbi:
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ.

Si quater egisti, si contigit aureus unus,
Inde cadunt partes ex fœdere pragmaticorum.
Æmilio dabitur, quantum licet, & melius nos
Egimus: hujus enim stat currus æneus, alti
Quadrijuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curvatum hastile minatur

Eminus, & statua meditatur prælia lusca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic est
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui solet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum juvenes longo premit assere Medos
Emturus pueros, argentum, murrhina, villas.
Spondet enim Tyrio stlataria purpura filo.
Et tamen est illis hoc utile: purpura vendit
Caussidicum, vendunt amethystina: convenit illis
Et strepitu, & facie majoris vivere census.
Sed finem impensæ non servat prodiga Roma.
Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens.
Respicit hæc primum, qui litigat, an tibi servi
Octo, decem comites, an post te sella, togati
Ante pedes? ideo conducta Paullus agebat
Sardonyche, atque ideo pluris, quam Gallus agebat,
Quam Basilus. RARA in tenui facundia panno.
Quando licet Basilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Basilum ferat? accipiat te
Gallia, vel potius nutricula caussidicorum
Africa, si placuit mercedem ponere linguæ.

Declamare doces, o ferrea pectora VettI;
Cum perimit sævos classis numerosa tyrannos.
Nam quæcunque sedens modo legerat, hæc eadem stans
Perferet, atque eadem cantabit versibus Isdem.
Occidit miseros crambe repetita magistros.

Quis color, & quod sit caussæ genus, atque ubi summa
Quæstio, quæ veniant diversæ forte sagittæ,
Nosse velint omnes, mercedem solvere nemo.
Mercedem appellas? quid enim scio? culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læva in parte mamillæ
Nil salit Arcadico juveni, cujus mihi sexta
Quaque die miserum dirus caput Hannibal implet.
Quidquid id est, de quo deliberat, an petat Urbem
A Cannis, an post nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempestate cohorteis.
Quantum vis stipulare, & protinus accipe, quod do,
Ut totiens illum pater audiat. Hæc alii sex,
Vel plures uno conclamant ore sophistæ,
Et veras agitant liteis, raptore relicto,
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus,
Et quæ jam veteres sanant mortaria cœcos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
Consilia, & vitæ diversum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti; quippe hæc merces lautissima. Tenta,
Chrysogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem scindens Theodori.
Balnea sexcentis, & pluris porticus, in qua
Gestetur dominus, quoties pluit; anne serenum
Exspectet, spargatque luto jumenta recenti?
Heic potius: namque heic mundæ nitet ungula mulæ.

Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio solem.
Quanticunque domus, veniet, qui fercula docte
Componat; veniet, qui pulmentaria condit.
Hos inter sumtus sestertia Quintiliano,
Ut multum, duo sufficient: res nulla minoris
Constabit patri, quam filius; unde igitur tot
Quintilianus habet saltus? exempla novorum
Fatorum transi: felix, & pulcher, & acer:
Felix, & sapiens, & nobilis, & generosus
Adpositam nigræ lunam subtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & jaculator.
Et si perfrixit, cantat bene; distat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc a matre rubentem.
Si fortuna volet, fies de rhetore consul;
Si volet hæc eadem, fies de consule rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud, quam
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphum.
Felix ille tamen corvo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ, sterilisque cathedræ,
Sicut Thrasymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis; & hunc inopem vidistis Athenæ,
Nil præter gelidas ausæ conferre cicutas.
DI majorum umbris tenuem, & sine pondere terram,
Spiranteisque crocos, & in urna perpetuum ver,

Qui præceptorem sancte voluere parentis
Esse loco. Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret risum citharœdi cauda magistri?
Sed Rufum, atque alios cædit sua quæque juventus,
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

Quis gremio Celadi, doctique Palæmonis adfert,
Quantum grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc,
Quodcunque est (minus est autem, quam rhetoris æra)
Discipuli custos præmordet Acœnonætus,
Et, qui dispensat, frangit sibi. Cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decrescere: non aliter, quam
Institor hibernæ tegetis, niveique cadurci:
Dum modo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sedisti, qua nemo faber, qua nemo sederet,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dum modo non pereat totidem olfecisse lucernas,
Quot stabant pueri, cum totus decolor esset
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione tribuni
Non egeat. Sed vos sævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula constet,
Ut legat historias, auctores noverit omneis,
Tanquam ungueis, digitosque suos, ut forte rogatus
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchisæ: nomen, patriamque novercæ
Archemori: dicat, quot Acestes vixerit annos,

Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas?
Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut si quis cera vultum facit: exigite, ut sit
Et pater ipsius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. Non est leve tot puerorum
Observare manus, oculosque in fine trementeis.
Hæc, inquit, cura, sed cum se verterit annus,
Accipe, victori populus quod postulat, aurum.

SATYRA VIII.

Nobilitas propria est virtus, non acta parentum.

SYNOPSIS. *In nobiles invehit, quorum stemmata nil prodesse ostendit, si vita labat, cum nobilitas in sola virtute consistat; ideoque nomine præclaro tantum insignes, nobiles non existimandos, siquidem nani, Atlantes; Æthiopes, cycni; pigri, & scabie vetusta læves canes, tigridis, leonis, pardi nomine appellitentur. Nihilominus tamen, quamvis nil ipsimet fecerint, propter quod eos potius conciperet, quæ sanguine fulget Juli, quam quæ ventoso conducta sub aggere texit, sintque prorsus ignari, & Hermarum truncis quam simillimi, unumquenque e plebe armis industrium & divitis indocti caussas defendentem pro nihilo habent; quasi sibi, propter majorum gloriam omnia jure vindicantes. Secus quam suis in equis, qui, si segnipedes, quantumvis velocibus parentibus orti, protinus exiguo precio dominos mutare jubentur, sine ullo respectu, nullaque majorum gratia. Quare ipsos admonet, quoniam miserum est alienæ incumbere famæ, ut ipsimet aliquid futuræ laudis agant: inprimisque sint boni milites, bonique ar-*

bitri, iræ & avaritiæ fræna imponant, & si quando a Principe aliqua eis provincia demandata fuerit, sociorum inopum miserescant: quorum miseram conditionem & deplorandum statum latius depingit. Id autem debere facere eos potissimum suadet, quod majorum virtus claram facem præfert pudendis, quodque tanto conspectius crimen est, quanto, qui peccat, major habetur. Deinde sub persona Laterani nobilium vitia subagitat, ut qui perpetuo cum percussoribus, fugitivis, & ceteris ejusmodi, in popinis versentur; nullumque aliud numen adorent, præter Eponam, equorum deam, quibus alendis cum omnia consumserint, scenæ se locant, arenæ funera vendunt, nec mirum, talia faciente Principe. Postremo novos cum patriciis & multarum imaginum hominibus confert, & exemplo Ciceronis, Marii, Deciorum, Servii Tullii, Vindicii longe præstantiores novos illos concludit: unde merito ratiocinatur, patre Thersite Achilli similem multo melius nasci, quam si Thersitæ similem nos producat Achilles: neque tamen esse, unde suum genus jactitent nobiles Romani, qui, si nobilitatem suam revolvant, ad humilitatem, imo ad infamiam devenient, cum primus eorum parens, Quirinus, aut pastor fuit, aut is, quem præ pudore dicere recusat.

SATYRA VIII.

Non ante annum Trajani tertium.

STemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice, longo
Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus
Majorum, & stanteis in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, humeroque minorem
Corvinum, & Galbam auriculis nasoque carentem?
Quis fructus generis tabula jactare capaci
Corvinum, posthac multa contingere virga
Fumosos equitum cum dictatore magistros,
Si coram Lepidis male vivitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox
Ante Numantinos? si dormire incipis ortu
Luciferi, quo signa duces, & castra movebant?
Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius Lare, si cupidus, si
Vanus, & Euganea quantumvis mollior agna:
Si tenerum attritus Catinensi pumice lumbum
Squalenteis traducit avos, emtorque veneni
Frangenda miseram funestat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, NOBILITAS sola est atque unica virtus.

Paullus, vel Cossus, vel Drusus moribus esto:
Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipsas illi te consule virgas:
Prima mihi debes animi bona; sanctus haberi,
Justitiæque tenax factis dictisque mereris,
Agnosco procerem; salve Getulice, seu tu
Silanus, quocunque alio de sanguine rarus,
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet, populus quod clamat, Osiri
Invento; quis enim generosum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Insignis? nanum cujusdam, Atlanta vocamus:
Æthiopem, cycnum: parvam extortamque puellam,
Europen: canibus pigris scabieque vetusta
Lævibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, si quid adhuc est,
Quod fremat in terris violentius. Ergo cavebis,
Et metues, ne tu sis Creticus, aut Camerinus.

His ego quem monui? tecum est mihi sermo, Rubelli
Plaute; tumes alto Drusorum stemmate, tanquam
Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses,
Ut te conciperet, quæ sanguine fulget Juli;
Non quæ ventoso conducta sub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima nostri,
Quorum nemo queat patriam monstrare parentis:
Ast ego Cecropides. Vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem

Facundum invenies; solet hic defendere caussas
Nobilis indocti; veniet de plebe togata,
Qui juris nodos, & legum ænigmata solvat.
Hic petit Euphraten juvenis, domitique Batavi
Custodes aquilas, armis industrius: at tu
Nil, nisi Cecropides, truncoque simillimus Hermæ,
Nullo quippe alio vincis discrimine, quam quod
Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet, & exsultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocunque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis:
Sed venale pecus Corythæ, posteritas &
Hirpini, si rara jugo victoria sedit.
Nil ibi majorum respectus, gratia nulla
Umbrarum, dominos preciis mutare jubentur
Exiguis, trito ducunt epirhedia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.
Ergo, ut miremur te, non tua; primum aliquid da,
Quod possim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, quibus omnia debes.
Hæc satis ad juvenem, quem nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna, sed te censeri laude tuorum,

Pontice, noluerim, sic ut nihil ipse futuræ
Laudis agas. MISERUM est aliorum incumbere famæ,
Ne collapsa ruant subductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos,
Esto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer; ambiguæ si quando citabere testis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, ut sis
Falsus, & admoto dictet perjuria tauro,
SUMMUM crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere caussas.
Dignus morte perit, cœnet licet ostrea centum
Gaurana, & Cosmi toto mergatur aeno.
Exspectata diu tandem provincia cum te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna, modumque,
Pone & avaritiæ: miserere inopum sociorum.
Ossa vides Regum vacuis exsucta medullis.
Respice, quid moneant leges, quid curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quam fulmine justo
Et Capito, & Numitor ruerint, damnante senatu,
Peiratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Cum Pansa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chærippe tuis circumspice pannis,
Jamque tace. Furor est post omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, neque vulnus erat par
Damnorum, sociis florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens stabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,

Et cum Parrhasii tabulis, signisque Myronis
Pheidiacum vivebat ebur, necnon Polycleti
Multus ubique labor: raræ sine Mentore mensæ.
Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres; referebant navibus altis
Occulta spolia, & plureis de pace triumphos.
Nunc sociis juga pauca boum, grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum,
Si quis in ædicula Deus unicus. Hæc etenim sunt
Pro summis: nam sunt hæc maxima. Despicias tu
Forsitan imbelleis Rhodios, unctamque Corinthum:
Despicias merito. Quid resinata juventus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,
Illyricumque latus. Parce & messoribus illis,
Qui saturant Urbem, Circo, scenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus, & miseris, tollas licet omne, quod usquam est
Auri, atque argenti: scutum, gladiumque relinquens,
Et jaculum, & galeam: SPOLIATIS arma supersunt.
Quod modo proposui, non est sententia: verum est.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi sancta cohors comitum, si nemo tribunal
Vendit Acersecomes, si nullum in conjuge crimen,

Nec per conventus, & cuncta per oppida curvis
Unguibus ire paret nummos raptura Celæno:
Tunc licet a Pico numeres genus, altaque si te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam,
Inter majores ipsumque Promethea ponas.
De quocunque voles proavum tibi sumito libro.
Quod si præcipitem rapit ambitio, atque libido,
Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te
Delectant hebetes lasso lictore secures;
Incipit ipsorum contra te stare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
OMNE animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto major, qui peccat, habetur.
Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quæ fecit avus, statuamque parentis
Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Præter majorum cineres, atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Lateranus, & ipse,
Ipse rotam adstringit multo sufflamine consul:
Nocte quidem, sed luna videt, sed sidera testeis
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Lateranus luce flagellum
Sumet, & occursum nunquam trepidabit amici
Jam senis, ac virga prior annuet, atque maniplos
Solvet, & infundet jumentis hordea lassis.
Interea, dum lanatas, torvumque juvencum

More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Solam Eponam & facies olida ad præsepia pictas.
Sed cum pervigiles placet instaurare popinas;
Obvius assiduo Syrophœnix udus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hospitis affectu dominum, Regemque salutat,
Et cum venali Cyane succincta lagena.

Defensor culpæ dicet mihi, fecimus & nos
Hæc juvenes. Esto; desisti nempe, nec ultra
Fovisti errorem. Breve sit, quod turpiter audes.
Quædam cum prima resecentur crimina barba,
Indulge veniam pueris. Lateranus ad illos
Thermarum calices, inscriptaque lintea vadit,
Maturus bello, Armeniæ Syriæque tuendis
Amnibus, & Rheno, atque Istro præstare Neronem
Securum valet hæc ætas. Mitte ostia, Cæsar,
Mitte: sed in magna legatum quære popina.
Invenies aliquo cum percussore jacentem,
Permistum nautis, & furibus, ac fugitivis,
Inter carnifices, & fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli:
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in Lucanos, aut Tusca ergastula mittas.
At vos Trojugenæ vobis ignoscitis, & quæ
Turpia cerdoni, Volesos, Brutumque decebunt.

Quid, si nunquam adeo fœdis, adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non pejora supersint?
Consumtis opibus vocem, Damasippe, locasti
Sipario; clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Judice me, dignus vera cruce; nec tamen ipsi
Ignoscas populo: populi frons durior hujus,
Qui sedet; & spectat triscurria patriciorum:
Planipedes audit Fabios; ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant;
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone;
Nec dubitant Celsi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone:
Quid satius? mortem sic quisquam exhorruit: ut sit
Zelotypus Thymeles; stupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen; citharœdo principe mimus
Nobilis. Hæc ultra; quid erit nisi ludus? & illic
Dedecus urbis habes; nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem; aut falce supina,
(Damnat enim taleis habitus; sed damnat; & odit)
Nec galea faciem abscondit; movet ecce tridentem,
Postquam librata pendentia retia dextra
Nequidquam effudit, nudum ad spectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoscendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum se
Porrigat, & longo jactetur spira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni

Vulnere, cum Graccho jussus pugnare secutor.
Libera si dentur populo suffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni;
Cujus supplicio non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidæ crimen: sed caussa facit rem
Dissimilem; quippe ille Deis auctoribus ultor
Patris erat cæsi media inter pocula: sed nec
Electræ jugulo se polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii, nullis aconita propinquis
Miscuit, in scena nunquam cantavit Orestes,
Troica non scripsit. Quid enim Virginius armis
Debuit ulcisci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam sæva, crudaque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ sunt generosi principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita cantu
Prostitui, Grajæque apium meruisse coronæ.
Majorum effigies habeant insignia vocis,
Ante pedes DomitI longum tu pone Thyestæ
Syrma, vel Antigonæ, seu personam Menalippes,
Et de marmoreo citharam suspende colosso.
Quid, Catilina, tuis natalibus, atque Cethegi
Inveniet quisquam sublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templisque parastis,
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Ausi, quod liceat tunica punire molesta.
Sed vigilat consul, vexillaque vestra coercet.

Hic

Hic novus Arpinas, ignobilis, & modo Romæ
Municipalis eques galeatum ponit ubique
Præsidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, & tituli; quantum non Leucade, quantum
Thessaliæ campis Octavius abstulit udo
Cædibus assiduis gladio; sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro,
Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & summa pericula rerum
Excipit, & solus trepidantem protegit Urbem.
Atque ideo,postquam adCimbros,stragemque volabant,
Qui nunquam attigerant majora cadavera, corvi,
Nobilis ornatur lauro collega secunda.
Plebejæ Deciorum animæ, plebeja fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni pube Latina
Sufficiunt DIs infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decii, quam quæ servantur ab illis,
Ancilla natus trabeam, & diadema Quirini,
Et fasceis meruit Regum ultimus ille bonorum,
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exsulibus juvenes ipsius consulis, & quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,

Quod miraretur cum Coclite Mucius, & quæ
Imperii fineis Tiberinum virgo natavit.
Occulta ad patres produxit crimina servus
Matronis lugendus: at illos verbera justis
Afficiunt pœnis, & legum prima securis.
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis
Æacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas,
Quam te Thersitæ similem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repetas longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis asylo.
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

SATYRA IX.

Turpia qui tolerant, nona carpuntur iniqui.

SYNOPSIS. *Cum vultus tristitiæ & hilaritatis index sit, Nævolum ad Cereris & Isidis, ubi prostant fœminæ, fronte obducta obvium, super tristitudine interrogat: cui respondet, vitæ anteactæ genus flagitiosum penitusque tacendum, ceteris alioquin perutile, nihil sibi omnino prodesse, idque accidere tum malignitate fati, quod etiam regnat in partibus illis, quas sinus abscondit, tum mollium avaritia. Hinc Drauci cujusdam & Nævoli beneficiorum seu potius veneficiorum mutua exprobratio Poetæ a Nævolo declarata, ea lege, ut commissum secretum celare meminerit, quod divitibus nusquam cara sit annona veneni. Nullum vero divitibus secretum, ipsaque potius jumenta loqui, si servi tacent, respondet Poeta; proinde recte vivendum, potissimum ut murmura vitemus mancipiorum, quorum lingua pars cum sit pessima, domini tamen, qui prave vivunt, deteriores. Hoc consilium utile fatetur Nævolus, verum quoniam flos vitæ festinat decurrere, & bibendo obrepit non intellecta senectus, voluptatibus reliquum*

vitæ transigendum deliberat; huic desiderio nunquam defuturos stante Roma Pathicos denuo respondet Juvenalis. At Nævolus hæc felicibus, non sibi, speranda dicit, pro quo si aliquando fortuna rogatur, hæc, tanquam in Siculo mari alter Ulysses, cera aures suas obdurat.

SATYRA IX.

Quo tempore scripta fuerit incertum.

SCire velim, quare toties mihi, Nævole, tristis
Occurras fronte obducta, ceu Marsya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprensus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti crustula servo.
Non erat hac facie miserabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem usuram præstare paratus
Circuit, & fatuos non invenit. Unde repente
Tot rugæ? certe modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus;
Et salibus vehemens intra pomeria natis.
Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida siccæ
Silva comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruttia præstabat calidi tibi fascia visci.
Sed fruticante pilo neglecta, & squalida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: sumit utrumque
Inde habitum facies; igitur flexisse videris

Propositum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, ut repeto, fanum Isidis, & Ganymedem,
Pacis, & advectæ secreta palatia Matris,
Et Cererem (nam quo non prostat fœmina templo?)
Notior Aufidio mœchus scelerare solebas,
Quodque taces, ipsos etiam inclinare maritos.
Utile & hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ precium. Pingueis aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri, crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæque secundæ.
Fata regunt homines: fatum est & partibus illis,
Quas sinus abscondit. Nam, si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nervi,
Quamvis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, & blandæ assidue densæque tabellæ
Sollicitent, αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti.
Computat, ac cevet; ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri. Numera sestertia quinque
Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
An facile & pronum est agere intra viscera penem
Legitimum, atque illic hesternæ occurrere cœnæ?
Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quam dominum, sed tu sane tenerum & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho, cœloque putabas.

Vos humili adseculæ, vos indulgebitis unquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
En, cui tu viridem umbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit: & strata positus, longaque cathedra
Munera fœmineis tractas secreta Kalendis.
Dic passer, cui tot monteis, tot prædia servas
Apula, tot milvos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suspectumque jugum Cumis, & Gaurus inanis,
Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Jugeribus paucis? meliusne hîc rusticus infans
Cum matre, & casulis, & conlusore catello
Cymbala pulsantis legatus fiet amici?
Improbus es, cum poscis, ait; sed pensio clamat,
Posce: sed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam sollers evasit Ulysses.
Alter emendus erit: namque hic non sufficit: ambo
Pascendi. Quid agam bruma spirante? quid, oro,
Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decembri,
Et pedibus? durare, atque exspectare cicadas?
Verum, ut dissimules, ut mittas cetera, quanto
Metiris precio, quod, ni tibi deditus essem
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certe, quibus ista modis, quam sæpe rogaris,
Et quæ pollicitus. Fugientem sæpe puellam

Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, & jam
Signabat, tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris. Testis mihi lectulus, & tu,
Ad quem pervenit lecti sonus, & dominæ vox.
Instabile, ac dirimi cœptum, & jam pæne solutum
Conjugium in multis domibus servavit adulter!
Quo te circumagas? quæ prima, aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Foribus suspende coronas,
Jam pater es: dedimus, quod famæ opponere possis:
Jura parentis habes, propter me scriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.
Commoda præterea jungentur multa caducis,
Si numerum, si treis implevero; justa doloris,
Nævole, caussa tui. Contra tamen ille quid adfert?
Negligit, atque alium bipedem sibi quærit asellum.
Hæc soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice lævis.
Qui modo secretum commiserat, ardet, & odit,
Tanquam prodiderim, quidquid scio; sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. Nec contemnas, aut despicias, quod
His opibus nunquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.

O Corydon, Corydon, secretis divitis ullum
Esse putas? servi ut taceant: jumenta loquentur,
Et canis, & postes, & marmora. Claude fenestras,
Vela tegant rimas, junge ostia, tolle lumen
E medio, taceant omnes, prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet, audiet, & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur
Baltea? nec deerit, qui te per compita quærat
Nolentem, & miseram vinosus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quidquid paullo ante petebas
A nobis; taceant illi: sed prodere malunt
Arcanum, quam subrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Saufeja bibebat.
Vivendum recte est, cum propter plurima, tunc his
Præcipue caussis, ut linguas mancipiorum
Contemnas. Nam LINGUA mali pars pessima servi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
Quorum animas & farre suo custodit, & ære.
Iccirco ut possim linguam contemnere servi,
Utile consilium modo, sed commune, dedisti:
Nunc mihi quid suades post damnum temporis, & spes
Deceptas? Festinat enim decurrere velox
Flosculus angustæ, miseræque brevissima vitæ
Portio: dum bibimus, dum serta, unguenta, puellas

Poscimus, obrepit non intellecta senectus.
Ne trepida: nunquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus & salvis his collibus, undique ad illos
Convenient & carpentis, & navibus omnes,
Qui digito scalpunt uno caput. Altera major
Spes superest: tu tantum erucis imprime dentem,
Hæc exempla para felicibus: at mea Clotho
Et Lachesis gaudent, si pascitur inguine venter:
O parvi nostrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, & tenui soleo exorare corona,
Quando ego figam aliquid, quo sit mihi tuta senectus
A tegete & baculo? viginti millia fœnus
Pignoribus positis, argenti vascula puri,
Sed quæ Fabricius censor notet; & duo fortes
De grege Mœsorum, qui me cervice locata
Securum jubeant clamoso insistere Circo.
Sit mihi præterea curvus cælator, & alter,
Qui multas facies fingit cito: sufficiunt hæc,
Quando ego pauper ero; votum miserabile, nec spes
His saltem. Nam, cum pro me Fortuna rogatur,
Adfixit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige surdo.

SATYRA X.

Arguit hæc satyra & curas & inania vota.

Synopsis. *Vota, quæ in templis quotidie suscipiunt homines; reprehendit; potissimum illa, quæ sunt divitiarum, honorum, eloquentiæ, militaris gloriæ, longævitatis, & formæ; quæ omnia & supervacua, & perniciosa probat. Ad quid enim opes, ut crescant, exoptantur, si nimia congesta pecunia cura multos strangulat, & aconita timenda, cum gemmata pocula sumuntur: nullus contra fictilibus timor veneni? Ad quid insignis honorum pagina postulatur, si nos ut plurimum subjecta potentia magnæ invidiæ præcipitat? quod olim suo malo experti sunt Sejanus, Crassi, Pompeji, Cæsar: pauci etenim Reges sine sanguine descendunt ad generum Cereris. Ad quid eloquium Ciceronis, aut Demosthenis, efflagitatur, si uterque periit eloquio? Ad quid tropæa humanis creduntur majora bonis, si illa peritura sint, si mors saxis cineribusque veniat, si exitus tantorum ducum prorsus lamentabilis esse videatur, qualis Annibalis, Alexandri, Xerxis; quibus cum totus non sufficeret orbis, sarcophago contenti sunt. Ad quid Jovem spa-*

tium vitæ & longos annos expostulamus, si longa senectus omnibus ferme malis referta sit, si senes deformes, quibus pellis pro cute, rugæ in vultu, vox, ipsaque trementia membra, læve caput, madidi infantia nasi, si edentuli, surdi, cœci, manci, febriculosi, uxoribus, liberis, ipsisque suis captatoribus graves, omni morborum genere circumsepti, dementes, obliviosi, quæ omnia etsi iis non acciderent, tamen funera gnatorum, conjugis, fratrum & amicorum ducenda essent. Sic Nestor Antilochum, Peleus Achillem, Priamus Hectorem extulerunt. Nec tantis malis circumventi fuissent Mithridates, Crœsus, Marius, Pompejus, si juvenes exstincti, ut Lentulus, Cethegus & Catilina. Ad quid formam pueris & puellis matres exoptant, si corporis egregii filius trepidos semper habeat parentes, cum raram faciant mixturam forma & pudicitia: si tyranni nullos exsecent loripedes, strumosos, gibbosos; adde adulterorum pœnas: imo formosos, quamvis castos, sua pœna manet. Quod claret in Hippolyto, Bellerophonte, Cajo Silio, cui Messalina nupsit, cuique, sive paruisset, sive non, semper moriendum fuisset. Unde cum vera bona, atque illis diversa homines dignoscere nequeant; nil optare debere, sed numinibus, quæ illis convenientia sint, expendenda permittere concludit: aut, si quid poscant, orent, ut sit mens sana in corpore

sano; animum fortem, mortis impavidum, laboris patientem, minime iracundum, nihili cupidum expostulent; sic enim tranquillam vitam ducere poterunt, cujus semita per virtutem unica patet, adversus quam nil potest fortuna, licet eam inter deos cœlo locaverimus.

SATYRA X.

Non satis liquet quo tempore prodierit in lucem.

OMnibus in terris, quæ sunt a Gadibus usque
Auroram, & Gangem, PAUCI dignoscere possunt
Vera bona, atque illis multum diversa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat, votique peracti?
Evertêre domos totas optantibus ipsis
DI faciles; nocitura toga, nocitura petuntur
Militia; torrens dicendi copia multis,
Et sua mortifera est facundia; viribus ille
Confisus periit, admirandisque lacertis.
Sed plureis nimia congesta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exsuperans patrimonia census,
Quanto delphinis balæna Britannica major.
Temporibus diris igitur, jussuque Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clausit, & egregias Lateranorum obsidet ædeis
Tota cohors: rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus gladium contumque timebis,

Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
PRIMA fere vota, & cunctis notissima templis
Divitiæ, crescant ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cum pocula sumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Jamne igitur laudas, quod de sapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum,
Protuleratque pedem; flebat contrarius auctor?
Sed facilis cuivis rigidi censura cachinni:
Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebat
Democritus, quanquam non esset urbibus illis
Prætexta, & trabeæ, fasces, lectica, tribunal.
Quid, si vidisset prætorem curribus altis
Exstantem, & medio sublimem in pulvere Circi
In tunica Jovis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, & sibi Consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, sceptro quæ surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad fræna Quirites,
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
Tum quoque materiam risus invenit ad omneis

Occursus hominum; cujus prudentia monstrat,
Summos posse viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria, crassoque sub aere nasci.
Ridebat curas, nec non & gaudia vulgi;
Interdum & lacrymas, cum Fortunæ ipse minaci
Mandaret laqueum, mediumque ostenderet unguem.
Ergo supervacua, aut perniciosa petuntur,
Propter quæ fas est genua incerare Deorum.

Quosdam præcipitat subjecta potentia magnæ
Invidiæ, mergit longa, atque insignis honorum
Pagina, descendunt statuæ restemque sequuntur.
Ipsas deinde rotas bigarum impacta securis
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Jam strident ignes, jam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum,
Cretatumque bovem: Sejanus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes. Quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, si quid mihi credis, amavi
Hunc hominem. Sed quo cecidit sub crimine? quisnam
Delator? quibus indicibus? quo teste probavit?
Nil horum: verbosa & grandis epistola venit
A Capreis: bene habet; nil plus interrogo. Sed quid
Turba Remi? Sequitur fortunam, ut semper, & odit
Damnatos; idem populus, si Nurtia Tusco

Fa-

Favisset, si oppressa foret secura senectus
Principis, hac ipsa Sejanum diceret hora
Augustum. Jam pridem, ex quo suffragia nulli
Vendimus, effudit curas; nam, qui dabat olim
Imperium, fasceis, legiones, omnia; nunc se
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem & Circenseis. Perituros audio multos.
Nil dubium: magna est fornacula: pallidulus mI
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quam timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut male defensus! curramus præcipites, &,
Dum jacet in ripa, calcemus Cæsaris hostem.
Sed videant servi, ne quis negêt, & pavidum in jus
Cervice obstricta dominum trahat. Hi sermones
Tunc de Sejano, secreta hæc murmura vulgi.
Visne salutari sicut Sejanus, habere
Tantundem, atque illi summas donare curuleis?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis Augusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldæo? Vis certe pila, cohorteis,
Egregios equites, & castra domestica? quid ni
Hæc cupias? &, qui nolunt occidere quenquam,
Posse volunt. Sed quæ præclara, & prospera tanti,
Ut rebus lætis par sit mensura malorum?
Hujus, qui trahitur, prætextam sumere mavis:
An Fidenarum, Gabiorumque esse potestas,
Et de mensura jus dicere, vasa minora

Frangere pannosus vacuis Ædilis Ulubris?
Ergo quid optandum foret, ignorasse fateris
Sejanum. Nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poscebat opes: numerosa parabat
Excelsæ turris tabulata, unde altior esset
Casus, & impulsæ præceps immane ruinæ.
Quid Crassos, quid Pompejos evertit? & illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque Numinibus vota exaudita malignis.
AD generum Cereris sine cæde, & vulnere pauci
Descendunt Reges, & sicca morte tyranni.

Eloquium, aut famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,
Quem sequitur custos angustæ vernula capsæ.
Eloquio sed uterque perIt orator: utrunque
Largus, & exundans letho dedit ingenii fons.
Ingenio manus est, & cervix cæsa: nec unquam
Sanguine caussidici maduerunt rostra pusilli.
O fortunatam natam me consule Romam!
AntonI gladios potuit contemnere, si sic
Omnia dixisset. Ridenda poemata malo,
Quam te conspicuæ divina Philippica famæ,
Volveris a prima quæ proxima. Sævus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.

DIs ille adversis genitus, fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladiosque parante
Incude, & luteo Vulcano ad rhetora misit.

Bellorum exuviæ, truncis affixa tropæis
Lorica, & fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæque triremis
Aplustre, & summo tristis captivus in arcu,
Humanis majora bonis creduntur: ad hoc se
Romanus, Grajusque, ac Barbarus induperator
Erexit: caussas discriminis, atque laboris
Inde habuit: TANTO major famæ sitis est, quam
Virtutis; QUIS enim virtutem amplectitur ipsam,
Præmia si tollas? Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, & laudis, titulique cupido
Hæsuri saxis cinerum custodibus: ad quæ
Discutienda valent sterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
Percussa oceano, Niloque admota tepenti.
Rursus ad Æthiopum populos, altosque elephantos
Additur imperiis Hispania: Pyrenæum
Transilit; opposuit natura Alpemque nivemque:
Diducit scopulos, & montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam: tamen ultra pergere tendit.
Actum, inquit, nihil est, nisi Pœno milite portas

Frangimus, & media vexillum pono Suburra.
O qualis facies, & quali digna tabella,
Cum Gætula ducem portaret bellua luscum!
Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem
Nempe, & in exsilium præceps fugit, atque ibi magnus,
Mirandusque cliens sedet ad prætoria Regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miscuit olim,
Non gladii, non saxa dabunt, nec tela, sed ille
Cannarum vindex, & tanti sanguinis ultor
Annulus. I demens, & sævas curre per Alpeis,
Ut pueris placeas, & declamatio fias!
Unus Pellæo juveni non sufficit orbis:
Æstuat infelix angusto limite mundi,
Ut Gyaræ clausus scopulis, parvaque Seripho.
Cum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. Mors sola fatetur,
Quantula sint hominum corpuscula. Creditur olim
Velificatus Athos, & quidquid Græcia mendax
Audet in historia: constratum classibus Isdem,
Suppositumque rotis solidum mare; credimus altos
Defecisse amneis, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Sostratus alis.
Ille tamen, qualis rediit Salamine relicta,
In corum atque eurum solitus sævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere passos;
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigæum?

Mitius id sane, quod non & stigmate dignum
Credidit; huic quisquam vellet servire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis
Fluctibus, ac tarda per densa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria pœnas!

Da spacium vitæ, multos da Jupiter annos!
Hoc recto vultu solum, hoc & pallidus optas.
Sed QUAM continuis & quantis longa senectus
Plena malis: deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Dissimilemque sui, deformem pro cute pellem,
Pendenteisque genas, & taleis adspice rugas;
Qualeis, umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit jam mater simia bucca.
Plurima sunt juvenum discrimina: pulchrior ille
Hoc, atque ille alio; multum hic robustior illo:
Una senum facies, cum voce trementia membra,
Et jam læve caput, madidique infantia nasi,
Frangendus misero gingiva panis inermi:
Usque adeo gravis uxori, gnatisque, sibique,
Ut captatori moveat fastidia Cosso.
Non eadem vini, atque cibi torpente palato
Gaudia: nam coitus jam longa oblivio; vel si
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus;
Et, quamvis tota palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid sperare potest hæc inguinis ægri
Canities? quid, quod merito suspecta libido est,
Quæ Venerem affectat sine viribus? adspice partis

Nunc damnum alterius. Nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius, citharœdo, sive Seleuco,
Et quibus aurata mos est fulgere lacerna?
Quid refert, magni sedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? Clamore opus est, ut sentiat auris,
Quem dicat venisse puer, quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido jam in corpore sanguis
Febre calet sola; circumsilit agmine facto
Morborum omne genus: quorum si nomina quæras,
Promtius expediam, quot amaverit Hippia mœchos,
Quot Themison ægros autumno occiderit uno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos; quot longa viros exsorbeat uno
Maura die; quot discipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & luscis invidet: hujus
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
Ipse ad conspectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita cœnavit nocte; nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. Nam codice sævo

Heredes vetat esse suos, bona tota feruntur
Ad Phialen: tantum artificis valet halitus oris,
Quod steterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant sensus animi, ducenda tamen sunt
Funera gnatorum, rogus adspiciendus amatæ
Conjugis, & fratris, plenæque sororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigra veste senescant.
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit a cornice secundæ.
Felix nimirum, qui tot per secula mortem
Distulit, atque suos jam dextra computat annos,
Quique novum toties mustum bibit. Oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, & nimio de stamine, cum vidit acris
Antilochi barbam ardentem: cum quærit ab omni,
Quisquis adest socius, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit ævo?
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troja Priamus venisset ad umbras
Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla:
Si foret exstinctus diverso tempore, quo non

Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Eversa, & flammis Asiam, ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Jovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miserabile collum
Præbet, ab ingrato jam fastiditus aratro.
Exitus ille utcunque hominis: sed torva canino
Latravit rictu, quæ post hunc vixerat, uxor.
Festino ad nostros, & regem transeo Ponti,
Et Crœsum, quem vox justi facunda Solonis
RESPICERE ad longæ jussit spacia ultima vitæ.
Exsilium, & carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc caussas habuere. Quid illo cive tulisset
Natura in terris, quid Roma beatius unquam;
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalasset opimam,
Cum de Teutonico vellet descendere curru?
Provida Pompejo dederat Campania febreis
Optandas: sed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. Igitur fortuna ipsius & Urbis
Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.

Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, cum Veneris fanum videt anxia mater,

Usque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit; cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque suam Rutilæ dare; filius autem
Corporis egregii, miseros trepidosque parentes
Semper habet. Rara est adeo concordia formæ,
Atque pudicitiæ! sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinos:
Præterea castum ingenium, vultumque modesto
Sanguine ferventem tribuat natura benigna
Larga manu: (quid enim puero conferre potest plus,
Custode & cura natura potentior omni?)
Non licet esse viros: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia! nullus ephebum
Deformem sæva castravit in arce tyrannus:
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, nec
Strumosum, atque utero pariter, gibboque tumentem.
I nunc, & juvenis specie lætare tui! quem
Majora exspectant discrimina? fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet, quascunque maritis
Iratis debet: nec erit felicior astro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat. Exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori
Concessit; necat hic ferro, secat ille cruentis
Verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat.

Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ: mox cum dederit Servilia nummos,
Fiet & illius, quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, sive est hæc Oppia, sive Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ceu fastidita, repulso.
Nec Sthenobœa minus, quam Cressa excanduit, & se
Concussere ambæ. MULIER sævissima tunc est,
Cum stimulos odio pudor admovet; elige quidnam
Suadendum esse putes, cui nubere Cæsaris uxor
Destinat. Optimus hic, & formosissimus idem
Gentis patriciæ rapitur miser exstinguendus
Messalinæ oculis: dudum sedet illa parato
Flameolo, Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo: veniet cum signatoribus auspex.
Hæc tu secreta, & paucis commissa putabas.
Non, nisi legitime, vult nubere: quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereündum erit ante lucernas:
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota Urbi & populo contingat Principis aureis.
Dedecus ille domus sciet ultimus: interea tu
Obsequere imperio, sit tanti vita dierum
Paucorum; quidquid melius, leviusque putaris,

Præbenda est gladio pulchra hæc, & candida cervix.
Nil ergo optabunt homines? Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.
Nam pro jucundis aptissima quæque dabunt DI.
CARIOR est illis homo, quam sibi. Nos animorum
Impulsu, & cœca magnaque cupidine ducti,
Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualisque futura sit uxor.
Ut tamen & poscas aliquid, voveasque sacellis
Exta, & candiduli divina tomacula porci:
ORANDUM est, ut sit mens sana in corpore sano.
Fortem posce animum; mortis terrore carentem:
Qui spatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunque labores,
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat sævosque labores,
Et Venere, & cœnis, & pluma Sardanapali.
Monstro, quod ipse tibi possis dare. SEMITA certe
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
Nullum numen habes, si sit prudentia, nos te
Nos facimus, Fortuna, Deam, cœloque locamus.

* * * *
* * * * *
* *
* * *
*

SATYRA XI.

Lauta reprobamus convivia, parca probamus.

Synopsis. *Crispino convivæ promisso Romanorum intolerandam narrat consuetudinem, quibus viri patricii & beatuli Reges, quantumvis diffluentes & luxui dediti, lauti habentur: mediocris contra fortunæ homines, qui eadem fecerint, dementes, & ubique locorum cachinno excepti. Quamvis ut plurimum condiendis gulosis fictilibus, ceterisque impensis cœnarum reguli illi omnia sua consumserint, nil animis precio obstantibus, cum solum eos juvet, quod pluris emitur; imo tanto ære obruti alieno, ut creditoribus multoties elusis vertere solum cogantur, nec majori afficiantur pudore, dum foro cedunt, quam si frequenti & populosa Suburra migrarent Esquilias: attamen quanto quisque miserrimus, tanto egregius, & lautius cœnat, donec ad mendicitatem redacti, jam mori habent in votis. Ejusmodi etenim decoctoribus Apiciis & nepotibus Nattis morte multo magis senectus metuenda. Hos autem merito despicit, ut qui*

non memori pectore fixerint illud cœlo lapsum γνῶθι σεαυτὸν, quo monemur, in minimis summisque nostris actionibus nosmet cognoscere, nostrique mensuram indagare. At, ut experiatur Crispinus, num Poeta præstet re & moribus hæc pulcherrima dictu, cœnam, ad quam eum pridem vocavit, supellectile, ministris, cibis, secundis mensis, ludis instructam, qualis futura est, describit. Primumque mensam non citream, sed domi natam: non fulcrum eburneum, ut cui nulla suppetat uncia eboris, ipsaque cultellorum manubria ossea sint: non gemmatos calices, sed plebejos, & paucis assibus emtos: non ministros Phrygas, aut Lycios, aut a mangone petitos, non structores; sed vernulas, & tirunculos, qui nec latus avis Afræ subducere norunt: non vinum transmarinum, sed Tiburtinum: non apros, pygargos, phœnicopteros, sed hœdulum, gallinas, ova, asparagos, uvas, quales in vitibus, servatas, signina pyra, Syriaque, & mala Picenis æmula, eaque omnia inemta, & in villa Tiburtina nata habere dicit. Non denique Gaditanas mulieres prurire canoro choro, nec lasciva & obscœna verba proferre sua in cœna, sed legi solita Homeri, & altisoni Maronis carmina. Tum, ut omnem deponat solicitudinem, monet, & dum ludis Circensibus Roma occupata est, quamvis hora supersit, ad sextam subire bal-

nea non erubescat; aliquando enim genio indulgendum: & quæ fastidia movent iis, qui conviviis continuo indulgent, ipsos delectabunt. Voluptates enim commendat rarior usus.

SATYRA XI.

Imperante Trajano, aut forte Hadriano.

ATticus eximie si cœnat, lautus habetur:
Si Rutilus, demens. Quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Convictus, thermæ, stationes, omne theatrum
De Rutilo. Nam dum valida, ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens sanguine fertur;
Non cogente quidem, sed nec prohibente tribuno
Scripturus leges & regia verba lanistæ.
Multos porro vides, quos sæpe elusus ad ipsum
Creditor introitum solet exspectare macelli,
Et quibus in solo vivendi caussa palato est.
Egregius cœnat, meliusque miserrimus horum,
Et cito casurus jam perlucente ruina.
Interea gustus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo preciis obstantibus: interius si
Attendas, MAGIS illa juvant, quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile est, perituram arcessere summam
Lancibus oppositis, vel matris imagine fracta:
Et quadringentis nummis condire gulosum
Fictile, sic veniunt ad miscellanea ludi.

Refert ergo, quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria est; in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & a censu famam trahit. Illum ego jure
Despiciam, qui scit, quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus; hic tamen idem
Ignoret, quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. E cœlo descendit γνῶθι σεαυτὸν,
Figendum, & memori tractandum pectore, sive
Conjugium quæras, vel sacri in parte senatus
Esse velis. Nec enim loricam poscit Achillis
Thersites, in qua se transducebat Ulysses:
Ancipitem; seu tu magno discrimine caussam
Protegere affectas; te consule, dic tibi, quis sis,
Orator vehemens, an Curtius & Matho buccæ.
Noscenda est mensura sui, spectandaque rebus
In summis, minimisque: etiam cum piscis emetur,
Ne mullum cupias, cum sit tibi gobio tantum
In loculis. Quis enim te deficiente crumena,
Et crescente gula, manet exitus; ære paterno,
Ac rebus mersis in ventrem, fœnoris atque
Argenti gravis, & pecorum, agrorumque capacem?
Talibus a dominis post cuncta novissimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ; sed morte magis metuenda senectus.
Hi plerunque gradus: conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis consumitur; inde ubi paullum,

Nescio

Nescio quid, superest, & pallet fœnoris auctor;
Qui vertére solum, Bajas, & ad ostrea currunt.
Cedere namque foro jam non est deterius, quam
Esquilias a ferventi migrare Suburra.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Mœstitia est, caruisse anno Circensibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum effugientem ex Urbe pudorem.

Experiere hodie, nunquid pulcherrima dictu,
Persice, non præstem vita vel moribus, & re:
Sed laudem siliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero; sed in aure, placentas.
Nam cum sis conviva mihi promissus, habebis
Evandrum, venies Tirinthius, aut minor illo
Hospes, & ipse tamen contingens sanguine cœlum:
Alter aquis, alter flammis ad sidera missus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguissimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inscius herbæ,
Necdum ausus virgas humilis mordere salicti,
Qui plus lactis habet, quam sanguinis; & montani
Asparagi, posito quos legit villica fuso.
Grandia præterea, tortoque calentia fœno
Ova adsunt ipsis cum matribus, & servatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvæ:
Signinum Syriumque pirum, de corbibus Isdem
Æmula Picenis, & odoris mala recentis,

Nec metuenda tibi, siccatum frigore postquam
Autumnum, & crudi posuere pericula succi.
Hæc olim nostri jam luxuriosa senatus
Cœna fuit. Curius, parvo quæ legerat horto,
Ipse focis brevibus ponebat oluscula: quæ nunc
Squalidus in magna fastidit compede fossor,
Qui meminit, calidæ sapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga suis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam festis servare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente nova, si quam dabat, hostia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Consulis, atque
Castrorum imperiis, & Dictatoris honore
Functus, ad has epulas solito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Cum tremerent autem Fabios, durumque Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, postremo severos
Censoris mores etiam collega timeret:
Nemo inter curas, & seria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,
Clarum Trojugenis factura, ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere, & parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput ostendebat aselli,
Ad quod lascivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque supellex.
Tunc rudis, & Grajas mirari nescius arteis,
Urbibus eversis prædarum in parte reperta

Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque cassis
Romuleæ simulacra feræ mansuescere jussæ
Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo venientis, & hasta,
Pendentisque Dei perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tusco farrata catino
Omnia tunc: quibus invideas, si lividulus sis.
Templorum quoque majestas præsentior, & vox
Nocte fere media, mediamque audita per Urbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus, & DIs
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præstare solebat
Fictilis, & nullo violatus Jupiter auro.
Illa domi natas, nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt: hoc lignum stabat ad usus,
Annosam si forte nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama sapit: putere videntur
Unguenta, atque rosæ; latos nisi sustinet orbeis
Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,
Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu,
Jam nimios, capitique graveis. Hinc surgit orexis,
Hinc stomacho vires: nam pes argenteus illis,

Annulus in digito quod ferreus. Ergo superbum
Convivam caveo, qui me sibi comparat, & res
Despicit exiguas. Adeo nulla uncia nobis
Est eboris, nec tessellæ, nec calculus ex hac
Materia: quin ipsa manubria cultellorum
Ossea: non tamen his ulla unquam obsonia fiunt
Rancidula, aut ideo pejor gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,
Et Gætulus oryx, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat ulmea cœna Suburra.
Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Novit avis noster tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ furtis imbutus ofellæ.
Plebejos calices & paucis assibus emtos
Porriget incultus puer, atque a frigore tutus;
Non Phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
Quisquam erit in magno: cum posces, posce Latine.
Idem habitus cunctis, tonsi, rectique capilli,
Atque hodie tantum propter convivia pexi.
Pastoris duri est hic filius: ille bubulci
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam, & notos tristis desiderat hœdos.
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Qualeis esse decet, quos ardens purpura vestit;

Nec pugillareis defert in balnea raucus
Testiculos, nec vellendas jam præbuit alas,
Crassa nec opposito pavidus tegit inguina gutto:
Hic tibi vina dabit, diffusa in montibus illis,
A quibus ipse venit, quorum sub vertice lusit:
Namque una,atque eadem est vini patria,atque ministri.
Forsitan exspectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plausuque probatæ
Ad terram tremulo descendant clune puellæ;
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Divitis urticæ: major tamen ista voluptas
Alterius sexus: magis ille extenditur, & mox
Auribus, atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet, ille fruatur
Vocibus obscœnis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem:
Namque ibi fortunæ veniam damus. Alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares, nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie convivia ludos:
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit

Per totam cessare diem; non fœnoris ulla
Mentio, nec, prima si luce egressa, reverti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida suspectis referens multicia rugis,
Vexatasque comas, & vultum, auremque calentem.
Protinus ante meum, quidquid dolet, exue limen:
Pone domum, & servos, & quidquid frangitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone sodaleis.

Interea Megalesiacæ spectacula mappæ,
Idæum sollenne colunt, similisque triumpho
Præda caballorum Prætor sedet, ac, mihi pace
Immensæ nimiæque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit, & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam, si deficeret, mœstam, attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Consulibus. Spectent juvenes, quos clamor, & audax
Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ:
Spectent hoc nuptæ juxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem præsentibus ipsis:
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem,
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea, salva
Fronte, licet vadas, quanquam solida hora supersit
Ad sextam; facere hoc non possis quinque diebus
Continuis: quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

SATYRA XII.

Arguit hæc avidos nimium, nimiumque rapaces.

SYNOPSIS. *Ob reditum Catulli amici, medio in mari horrenda passi, fereque naufragi, ni contra sui temporis hominum consuetudinem, quibus ipsa carior vita pecunia, propter quam unam vivunt, Castora imitatus, qui se eunuchum ipse facit, vestium, preciosæque supellectilis jacturam fecisset, vix tenui fragilique ligno, quo quatuor aut septem digitis a morte remotus, Junoni agnam niveam, parque vellus Minervæ, Jovi vitulum, majores hostias, si res ampla domi, similisque affectibus esset, immolaturus Poeta pueros suos hortatur, ut linguis animisque faveant, & cetera, quæ ad futurum sacrificium necessaria, peragant. Quod quidem non est, cur hæc suspicetur Corvinus, captandæ hereditatis gratia istiusmodi sacrificium suscepisse, cum tres habeat heredes Catullus, nullusque sit tam demens captator, qui patribus ne ægram quidem gallinam impendere velit. Longe autem secus in orbis, qui, si vel minimum calorem senserint, ubique vota affixa, hic hecatomben, ille, si permittas, greges servorum, imo ali-*

quis Novius aut Pacuvius, captatores celeberrimi, propriam filiam altaribus daturi sunt, quod mutatis tabulis, si ægri Libitinam evaserint, solos se fore heredes sperant. Qua de re indignatus merito Juvenalis ejusmodi captatoribus Nestoris vitam, aureos montes optat, ea lege, ut nec ament quenquam, nec amentur ab ullo.

SATYRA XII.

Non liquet quo tempore scripta sit.

NAtali, Corvine, die mihi dulcior hæc lux,
Qua festus promissa Deis animalia cespes
Exspectat: niveam Reginæ cædimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpejo servata Jovi, frontemque coruscat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus, & aræ,
Spargendusque mero, quem jam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi, similisque adfectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba;
Læta sed ostendens Clitumni pascua sanguis
Iret, & a grandi cervix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc; horrendaque passi
Nuper, & incolumem sese mirantis amici.
Nam præter pelagi casus, & fulguris ictum
Evasi, densæ cœlum abscondére tenebræ

Nube una, subitusque antennas impulit ignis;
Cum se quisque illo percussum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri posse putaret
Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
Tempestas; genus ecce aliud discriminis: audi,
Et miserere iterum, quanquam sint cetera sortis
Ejusdem: pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam votiva testantur fana tabella
Plurima. Pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit & nostro similis fortuna Catullo.
Cum plenus fluctu medius foret alveus, & jam,
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem: decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculorum: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite, quæ mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima, vestem
Purpuream teneris quoque Mæcenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum
Infecit natura pecus, sed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adjuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, vel conjuge Fusci.

Adde & bascaudas, & mille escaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emtor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebusque salutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.
Jactatur rerum utilium pars maxima: sed nec
Damna levant. Tunc, adversis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro summitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima quando
Præsidia afferimus, navem factura minorem.
I nunc, & ventis animam committe, dolato
Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima tæda!
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ
Adspice sumendas in tempestate secureis.
Sed postquam jacuit planum mare, tempora postquam
Prospera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, postquam Parcæ meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares, & staminis albi
Lanificæ: modica nec multum fortior aura
Ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extentis, &, quod superaverat, unum,
Velo prora suo: jam deficientibus Austris,
Spes vitæ cum sole redit: tum gratus Julo,
Atque novercali sedes prælata Lavino,
Conspicitur sublimis apex: cui candida nomen

Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile sumen,
Et nunquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per æquora moles,
Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rursum,
Quæ pelago currunt medio, longeque relinquunt
Italiam. Non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: sed trunca puppe magister
Interiora petit Bajanæ pervia cymbæ
Tuti stagna sinus. Gaudent ibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri, linguis, animisque faventes,
Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molleis ornate focos, glebamque virentem:
Jam sequar, & sacro, quod præstat, rite peracto,
Inde domum repetam, gracileis ubi parva coronas
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Heic nostrum placabo Jovem, Laribusque paternis
Thura dabo, atque omneis violæ jactabo colores.
Cuncta nitent, longos erexit janua ramos,
Et matutinis operitur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint hæc, Corvine: Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes. Libet exspectare, quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam sterili. Verum hæc nimia est impensa: coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si cœpit locuples Gallita, & Paccius, orbi:

Legitime fixis vestitur tota tabellis
Porticus; existunt, qui promittant hecatomben:
Quatenus heic non sunt, nec venales elephanti,
Nec Latio, aut usquam sub nostro sidere talis
Bellua concipitur: sed furva gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni pascitur agro
Cæsaris armentum, nulli servire paratum
Privato: siquidem Tyrio parere solebant
Hannibali, & nostris ducibus, regique Molosso,
Horum majores, ac dorso ferre cohorteis,
Partem aliquam belli, & euntem in prælia turrem.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Istrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante Lareis Gallitæ victima sola,
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vovebit
De grege servorum magna aut pulcherrima quæque
Corpora, vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas, &, si qua est nubilis illi
Iphigeneja domi, dabit hanc altaribus; etsi
Non sperat tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo testamento
Mille rates: nam si Libitinam evaserit æger,
Delebit tabulas, inclusus carcere nassæ,
Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuvio breviter dabit. Ille superbus
Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quam

Grande operæ precium faciat jugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius, quæso, vel Nestora totum:
Possideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet, nec amet quenquam, nec ametur ab ullo!

SATYRA XIII.

Mors cruciat pravos: sapiens fert damna modeste.

Synopsis. *Depositum sibi amico interceptum, Calvinum querentem consolari nititur; tum, quod non sit adeo tenuis fortunæ, ut tantillæ jacturæ ipsum mergat onus; tum quod multi similes, imo multo majores summas eadem fraude deperdant, hæcque Saturno regnante stupenda fuisse, cujus ævo improbitas fuit admirabilis: non autem hac ætate, quæ ferrea multo pejor est, a nullo metallo nomen habens, in qua numerus bonorum ita exiguus est, ut vix totidem sint boni, quot Thebarum portæ, aut divitis ostia Nili: ubi omnia vitiorum genera regnant, quæ tanta constantia vultus a facinorosis denegantur, ut per omnes deos audacissime pejerent. Quod quidam faciunt, quod nullo rectore moveri mundum, sed omnia fortunæ nutu agi credant. Alii providentiam deorum fatentur, pœnamque crimina secuturam, sed nummos ipsis, quantumvis gravibus, suppliciis præponunt, ipsamque iram deorum, ut pœnam, ita lentam arbitrantur, nec si velint, omnes punire facinorosos cœlestes, tam cito ad illos perventuros: deinde si-*

bi numina fore exorabilia persuadent, cum illis ignoscere peculiare sit: multique diverso fato eadem committunt crimina, ita, ut, qui unum idemque commiserit crimen cum alio, diademate coronetur, alius cruci suffigatur. Quæ cum ita sint, gemitus deponere admonet, cum viri flagrantior æquo dolor esse non debeat, claudendaque sit janua accepto damno, ne similis videatur iis, qui majore tumultu plangunt nummos, quam funera, in quibus pleraque ficta; at in hoc casu ploratur lacrymis amissa pecunia veris; nec tanti criminis ultionem requirere undique, cum semper depositi jactura maneret, vindictaque exigui fœmineique animi voluptas, non hominis Philosophi, ut videre est in Chrysippo, Thalete, Socrate, qui accusatori partem acceptæ cicutæ dare noluisset. Satis esse pœnarum homini scelerato animum conscium, cujus sola voluntas patitur pœnas, & crimen intra se conceptum facti crimen habeat; quanto magis igitur, si conata peregerit. Licet enim a prætore absolutus sit, tamen se judice nemo nocens absolvitur, & prima est ultio hominis facinorosi, quod primum ipsi proprium displicet crimen: quamvis, præter hanc conscientiæ pœnam, a diis jam missa gravior pœna malos maneat, potissimum eos, qui fraude sacrilega sibi depositum abnegant: quod probat exemplo cujusdam Glauci Spartani, qui to-

ta

ta cum prole exstinctus non solum, quod non reddiderit depositum, sed quod aliquid cogitaverit de eo non reddendo. Unde concludit hunc perfidum perfidiæ & sacrilegæ fraudis pœnam subiturum, eumque tunc istius pœna amara gavisurum, & ingenue fassurum, deos nec cæcos, nec surdos esse, sed oculos & aures attentas habere ad ea, quæ sunt hominum.

SATYRA XIII.

Post annum Hadriani imperantis tertium.

EXemplo quodcunque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. PRIMA est hæc ultio, quod, se
Judice, nemo nocens absolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci prætoris vicerit urna.
Quid sentire putas omneis, Calvine, recenti
De scelere, & fidei violatæ crimine? sed nec
Tam tenuis census tibi contigit, ut mediocris
Jacturæ te mergat onus: nec rara videmus,
Quæ pateris; casus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & e medio Fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus: flagrantior æquo
Non debet dolor esse viri, nec vulnere major.
Tu, quamvis levium minimam, exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, spumantibus ardens
Visceribus, sacrum tibi, quod non reddat amicus
Depositum. Stupet hæc, qui jam post terga reliquit
Sexaginta annos, Fontejo consule natus?
An nihil in melius tot rerum proficit usu?
Magna quidem, sacris quæ dat præcepta libellis,
VICTRIX Fortunæ Sapientia. Ducimus autem

Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec jactare jugum vita didicere magistra.
Quæ tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæsitum, & partos gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni: numerus vix est totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.
Nona ætas agitur, pejoraque secula ferri
Temporibus: quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen, & a nullo posuit natura metallo.
Nos hominum Divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Fæsidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, cum
Exigis a quoquam, ne pejeret: & putet ullis
Esse aliquod numen templis, aræque rubenti?
Quondam hoc indigenæ vivebant more, prius quam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens; tunc, cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.
Nulla super nubes convivia Cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, etiam siccato nectare tergens
Brachia Volcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat sibi quisque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut est hodie, contentaque sidera paucis

Numinibus miserum urgebant Atlanta minori
Pondere. Nondum aliquis sortitus triste profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluton.
Nec rota, nec Furiæ, nec saxum, aut vulturis atri
Pœna: sed infernis hilares sine Regibus umbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerat, & si
Barbato cuicunque puer; licet ipse videret
Plura domi fraga, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primaque par adeo sacræ lanugo senectæ!
Nunc, si depositum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigiosa fides, & Tuscis digna libellis,
Quæque coronata lustrari debeat agna.
Egregium, sanctumque virum, si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, vel mirandis sub aratro
Piscibus inventis, & fœtæ comparo mulæ
Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
Examenque apium longa consederit uva
Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega? quid si bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? majorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?

Tam facile & pronum est superos contemnere testeis,
Si mortalis idem nemo sciat! Adspice, quanta
Voce neget, quæ sit ficti constantia vultus?
Per solis radios, Tarpejaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi spicula vatis.
Per calamos venatricis pharetramque puellæ,
Perque tuum, pater Ægæi Neptune, tridentem:
Addit & Herculeos arcus, hastamque Minervæ,
Quidquid habent telorum armamentaria cœli.
Si vero & pater est: comedam, inquit, flebile gnati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.

Sunt, in fortunæ qui casibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum rectore moveri,
Natura volvente vices & lucis, & anni,
Atque ideo intrepidi quæcunque altaria tangunt.
Est alius metuens, ne crimen pœna sequatur:
Hic putat esse Deos, & pejerat, atque ita secum:
Decernat, quodcumque volet de corpore nostro
Isis, & irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos:
Et phthisis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Nec dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec
Archigene. Quid enim velocis gloria plantæ
Præstat, & esuriens Pisææ ramus olivæ?
Ut sit magna, tamen certe LENTA ira Deorum est.
Si curant igitur cunctos punire nocenteis,

Quando ad me venient? sed & exorabile numen
Fortasse experiar, solet his ignoscere. MULTI
Committunt eadem diverso crimina fato:
Ille crucem sceleris precium tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant: tunc te sacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo ultro, ac vexare paratus.
Nam, CUM magna malæ superest audacia caussæ,
Creditur a multis fiducia. Mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus scurra Catulli:
Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
Vel potius, quantum Gradivus Homericus: audis
Jupiter hæc, nec labra moves, cum mittere vocem
Debueras, vel marmoreus, vel æneus? aut cur
In carbone tuo charta pia thura soluta
Ponimus, & sectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? ut video, nullum discrimen habendum est
Effigies inter vestras, statuamque VagellI.
Accipe, quæ contra valeat solatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica distantia, non Epicurum
Suspicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii medicis majoribus ægri;
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:

Quandoquidem accepto claudenda est janua damno,
Et majore domus gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quam funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc casu, vestem diducere summam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela:
Si, decies lectis diversa parte tabellis,
Vana supervacui dicunt cheirographa ligni,
Arguit ipsorum quos littera: gemmaque princeps
Sardonychum, loculis quæ custoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia censes
Ponendum: qui tu gallinæ filius albæ;
Nos viles pulli nati infelicibus ovis!
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos majora ad crimina. Confer
Conductum latronem, incendia sulfure cœpta,
Atque dolo, primos cum janua colligit igneis:
Confer & hos, veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ robiginis, & populorum
Dona, vel antiquo positas a rege coronas.
Hæc ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipsam
Neptuni; qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet solitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo

Clauditur adversis innoxia simia fatis.
Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus Urbis
Usque a Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficit una domus; paucos consume dies, &
Dicere te miserum, postquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe crasso majorem infante mamillam?
Cærula quis stupuit Germani lumina, flavam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod hæc illis natura est omnibus una.
Ad subitas Thracum volucres, nubemque sonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis:
Mox impar hosti, raptusque per aera curvis
Unguibus a sæva fertur grue. Si videas hoc
Gentibus in nostris, risu quatiare: sed illic,
Quanquam eadem assidue spectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non est altior uno.

Nullane perjuri capitis, fraudisque nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hunc graviore catena
Protinus, & nostro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. Manet illa tamen jactura, nec unquam
Depositum tibi sospes erit: sed corpore trunco
Invidiosa dabit minimus solatia sanguis.
At VINDICTA bonum vita jucundius ipsa:
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut levibus videas flagrantia caussis.

Quantulacunque adeo est occasio, sufficit iræ.
Chrysippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique senex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ sæva inter vincla cicutæ
Accusatori nollet dare. Plurima felix
Paullatim vitia, atque errores exuit omneis,
Prima docet rerum sapientia: quippe MINUTI
Semper, & infirmi est animi, exiguique voluptas
Ultio: continuo sic collige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam fœmina. Cur tamen hos tu
Evasisse putes: quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo sævior illis,
Quas & Cæditius gravis invenit, & Rhadamanthus,
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Spartano cuidam respondit Pythia vates:
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depositum retinere, & fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim, quæ Numinis esset
Mens, & an hoc illi facinus suaderet Apollo?
Reddidit ergo metu, non moribus, & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probavit:
Exstinctus tota pariter cum prole, domoque,
Et, quamvis longa deductis gente, propinquis.
Has patitur pœnas peccandi sola voluntas,
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,

Facti crimen habet. Cedo, si conata peregit?
Perpetua anxietas nec mensæ tempore cessat,
Faucibus ut morbo siccis, interque molareis
Difficili crescente cibo. Sed vina misellus
Exspuit: Albani veteris preciosa senectus
Displicet. Ostendas melius, densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
Et toto versata toro jam membra quiescunt:
Continuo templum, & violati Numinis aras,
Et, quod præcipuis mentem sudoribus urget,
Te videt in somnis. Tua sacra & major imago
Humana turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent,
Cum tonat: exanimes primo quoque murmure cœli;
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, & judicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
Proxima tempestas: velut hoc dilata sereno.
Præterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a Numine: saxa Deorum
Hæc & tela putant. Pecudem spondere sacello
Balantem, & Laribus cristam promittere galli
Non audent. Quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? vel quæ non dignior hostia vita?
Mobilis, & varia est ferme natura malorum,

Cum scelus admittunt, superest constantia: quod fas
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis
Criminibus. Tamen AD mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari nescia. Nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Ejectum semel attrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem, scopulosque frequenteis
Exsulibus magnis. Pœna gaudebis amara
Nominis invisi, tandemque fatebere lætus
Nec surdum, nec Teiresiam quenquam esse Deorum.

SATYRA XIV.

His docet exemplis natos mala vita parentum.

Synopsis. *Cum citius juvenes exempla domestica corrumpant, parentes hortatur, ut damnandis abstineant; imprimisque aleam, popinas, & sævitiam in servos fugiant, ne suos heredes lusores, popinatores, trepidique laris Antiphatas, & Polyphemos videant. Si etenim senem juvat alea, ludit & heres bullatus; nec exspectandum, ut Largæ adulteræ pudica sit filia, cum imitandis turpibus ac pravis ab infantia ipsa dociles simus, lubentiusque æmulemur Catilinam, quam aut Brutum, aut Bruti avunculum Catonem. Quare imprimis admonet, ut procul a limine puerorum sint impudica & obscœna verba, procul puellæ lenonumque pueri; & si tantam curam impendunt, ut in domo venturis hospitibus omnia munda & nitida appareant, multo magis invigilare debent, ut filii domos suas sine labe, vitioque carentes aspiciant. Sic etenim, quæ teneris ediscuntur, perpetuo inhærent; unde ciconiæ, & vultures, quod parentibus serpentum & cadaverum frustis in nido enutriuntur, grandes factæ ad serpentes & cadavera currunt. Aquilæ*

contra, generosæ illæ Jovis ministræ, lepores capreasque insequuntur, quod leporibus & capreis a nativitate a matribus eductæ sint. Sic ædificatorem Centronium imitatur filius; sic, Judæum qui nactus est patrem, Judaicum servat & metuit jus: sicque juvenes cetera id genus vitia sponte imitantur, unicam tantum avaritiam vel inviti exercentes. Cujus miseriam reliquo Satyræ cursu describit. Tandemque concludit, mensuram census eam sufficere, in quantum sitis, fames, & frigora poscunt: quibus si non contenti simus, Crœsi, Narcissi, Persarumque Regum gazas animo nusquam satisfacturas,

SATYRA XIV.

PLurima sunt, Fuscine, & fama digna sinistra,
Et nitidis maculam hæsuram figentia rebus,
Quæ monstrant ipsi pueris, traduntque parentes.
Si damnosa senem juvat alea: ludit & heres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec melius de se cuiquam sperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem jure natanteis
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula. Cum septimus annus
Transierit puerum, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum, & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animas servorum & corpora, nostra
Materia constare putat, paribusque elementis:
An sævire docet Rutilus? qui gaudet acerbo
Plagarum strepitu, & nullam Seirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato

Uritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid suadet juveni lætus stridore catenæ,
Quem mire afficiunt inscripta ergastula, carcer
Rusticus? exspectas, ut non sit adultera Largæ
Filia: quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere cursu,
Ut non ter decies respiret? conscia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante pusillas
Implet, & ad mœchum dat eisdem ferre cinædis.
Sic natura jubet: velocius, & CITIUS nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeunt animos auctoribus. Unus & alter
Forsitan hæc spernant juvenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum vestigia ducunt,
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abstineas igitur damnandis. Hujus enim vel
Una potens ratio est, ne crimina nostra sequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes sumus; & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque sub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
NIL dictu fœdum visuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est; procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reverentia. Si quid
Turpe paras, nec tu pueri contemseris annos:

Sed peccaturo obstet tibi filius infans.
Nam, si quid dignum Censoris fecerit ira
Quandoque, & similem tibi se non corpore tantum,
Nec vultu dederit, morum quoque filius, & qui
Omnia deterius tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum, & castigabis acerbo
Clamore, ac post hæc tabulas mutare parabis.
Unde tibi frontem libertatemque parentis;
Cum facias pejora senex, vacuumque cerebro
Jampridem caput hoc ventosa cucurbita quærat?

Hospite venturo, cessabit nemo tuorum:
Verre pavimentum: nitidas ostende columnas:
Arida cum tota descendat aranea tela:
Hic læve argentum, vasa aspera tergeat alter:
Vox domini furit instantis, virgamque tenentis.
Ergo miser trepidas, ne stercore fœda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus, & tamen uno
Semodio scobis hæc emendat servulus unus:
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Adspiciat sine labe domum, vitioque carentem?
Gratum est, quod patriæ civem, populoque dedisti;
Si facis, ut patriæ sit idoneus, utilis agris,
Utilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc
Moribus instituas. Serpente ciconia pullos (tu
Nutrit, & inventa per devia rura lacerta:

Illi

Illi eadem sumtis quærunt animalia pinnis.
Vultur jumento, & canibus, crucibusque relictis,
Ad fœtus properat, partemque cadaveris affert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, & se
Pascentis, propria cum jam facit arbore nidos.
Sed leporem aut capream famulæ Jovis, & generosæ
In saltu venantur aves: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cum se matura levarit
Progenies stimulante fame, festinat ad illam,
Quam primum prædam rupto gustaverat ovo.

Ædificator erat Cetronius, &, modo curvo
Littore Cajetæ, summa nunc Tiburis arce,
Nunc Prænestinis in montibus alta parabat
Culmina villarum, Græcis longeque petitis
Marmoribus vincens Fortunæ atque Herculis ædem;
Ut spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Cetronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parva tamen mensura relictæ
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.

Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
Nil præter nubes, & cœli numen adorant:
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit, mox & præputia ponunt.
Romanas autem soliti contemnere leges,
Judaicum ediscunt, & servant, ac metuunt jus,
Tradidit arcano quodcunque volumine Moses,

Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti;
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in caussa, cui septima quæque fuit lux
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.

Sponte tamen juvenes imitantur cetera: solam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis & umbra,
Cum sit triste habitu vultuque & veste severum,
Nec dubie, tanquam frugi, laudetur avarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela suarum
Certa magis, quam si fortunas servet easdem
Hesperidum serpens aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat adquirendi
Artificem: quippe his crescunt patrimonia fabris.
Sed crescunt quocunque modo, majoraque fiunt
Incude assidua, semperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis esse putat: juvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere sectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediscere sordes:
Mox adquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet un-
Mucida cœlurei panis consumere frusta, (quam
Hesternum solitus medio servare minutal

Septembri, nec non differre in tempora cœnæ
Alterius, conchem æstivam cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putrique siluro,
Filaque sectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte negavit.
Sed quo divitias hæc per tormenta coactas,
Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis,
Ut locuples moriaris, egentis vivere fato?
Interea pleno cum turget sacculus ore,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crevit,
Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur
Altera villa tibi, cum rus non sufficit unum,
Et proferre libet fineis, majorque videtur,
Et melior vicina seges. Mercaris & hanc, &
Arbusta, & densa montem qui canet oliva.
Quorum si precio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri, lassoque famelica collo
Jumenta ad virideis hujus mittentur aristas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia sævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix possis, quam multi talia plorent,
Et quot venaleis injuria fecerit agros.
Sed qui sermones? quam fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hæc? inquit. Tunicam mihi malo lupinæ,
Quam si me totum laudet vicinia pago,
Exigui ruris paucissima farra secantem.
Scilicet & morbis, & debilitate carebis,

Et luctum & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi post hæc fato meliore dabuntur:
Si tantum culti solus possederis agri,
Quantum sub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica passis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladiosque Molossos,
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur
Vulneribus. Merces hæc sanguinis atque laboris
Nullis visa unquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. Saturabat glebula talis
Patrem ipsum, turbamque casæ: qua fœta jacebat
Uxor, & infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: sed magnis fratribus horum
A scrobe, vel sulco redeuntibus, altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri nostro non sufficit horto.
INDE fere scelerum caussæ, nec plura venena
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius ullum
Humanæ mentis vitium, quam sæva cupido
Immodici census. Nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri. Sed quæ reverentia legum,
Quis metus, aut pudor est unquam properantis avari?
Vivite contenti casulis, & collibus istis,
O pueri, Marsus dicebat & Hernicus olim
Vestinusque senex, panem quæramus aratro,
Qui satis est mensis: laudant hoc Numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratæ post munus aristæ,

Contingunt homini veteris fastidia quercus.
Nil vetitum fecisse volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui summovet euros
Pellibus inversis. Peregrina ignotaque nobis
Ad scelus, atque nefas, quæcunque est, purpura ducit.

Hæc illi veteres præcepta minoribus: at nunc
Post finem autumni media de nocte supinum
Clamosus juvenem pater excitat: accipe ceras,
Scribe puer, vigila, caussas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem posce libello.
Sed caput intactum buxo, naresque pilosas
Adnotet, & grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum,
Ut locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Afferat; aut, longos castrorum ferre labores
Si piget, & trepidum solvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere possis
Pluris dimidio, nec te fastidia mercis
Ullius subeant ablegandæ Tiberim ultra,
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Unguenta, & corium. Lucri bonus est odor ex re
Qualibet. Illa tuo sententia semper in ore
Versetur, DIs atque ipso Jove digna, poetæ:
Unde *habeas*, *quærit nemo*, *sed oportet habere*.
Hoc monstrant vetulæ pueris repentibus assæ:
Hoc discunt omnes ante alpha, & beta puellæ.
Talibus instantem monitis quemcunque parentem

Sic possem adfari: dic, o vanissime, quis te
Festinare jubet? meliorem præsto magistro
Discipulum; securus abi: vinceris, ut Ajax
Præteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum est teneris; nondum implevere medullas
Maturæ mala nequitiæ. Ast cum pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet perjuria summa
Exigua, & Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, si limina vestra
Mortifera cum dote subit. Quibus illa premetur
Per somnum digitis! Nam quæ terraque marique
Adquirenda putas, brevior via conferet illi.
NULLUS enim magni sceleris labor; hæc ego nunquam
Mandavi, dices olim, nec talia suasi:
Mentis caussa malæ tamen est, & origo penes te.
Nam quisquis magni census præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo: quem si revoces, subsistere nescit,
Et te contemto rapitur, metisque relictis.
Nemo satis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent sibi latius ipsi.
Cum dicis juveni: stultum, qui donet amico,
Qui paupertatem levet, attollatque propinqui:
Et spoliare doces, & circumscribere, & omni

Crimine divitias adquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, si Græcia vera, Menœceus:
In quorum sulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis nascuntur, & horrida bella capessunt
Continuo, tanquam & tubicen surrexerit una.
Ergo ignem, cujus scintillas ipse dedisti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur misero, trepidumque magistrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.

Nota mathematicis genesis tua: sed grave tardas
Exspectare colus. Morieris stamine nondum
Abrupto. Jam nunc obstas, & vota moraris:
Jam torquet juvenem longa & cervina senectus.
Ocyus Archigenem quære, atque eme, quod Mithrida-
Composuit, si vis aliam decerpere ficum, (tes
Atque alias tractare rosas. Medicamen habendum est,
Sorbere ante cibum quod debeat & pater & Rex.
Monstro voluptatem egregiam; cui nulla theatra,
Nulla æquare queas prætoris pulpita lauti;
Si spectes, quanto capitis discrimine constent
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiscus, & ad vigilem ponendi Castora nummi,
Ex quo Mars ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit servare suas. Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, & Cybeles aulæa relinquas:
Tanto majores humana negotia ludi.

An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique solet rectum descendere funem;
Quam tu, Corycia semper qui puppe moraris,
Atque habitas, coro semper tollendus & austro,
Perditus, ac vilis sacci mercator olentis:
Qui gaudes pingue antiquæ de littore Cretæ
Passum, & municipes Jovis advexisse lagenas?
Hic tamen ancipiti figens vestigia planta
Victum illa mercede parat, brumamque, famemque
Illa reste cavet: tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius aspice portus,
Et plenum magnis trabibus mare: plus hominum est jam
In pelago. Veniet classis, quocunque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium Gætulaque tantum
Æquora transiliet: sed longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo stridentem gurgite solem.
Grande operæ precium est, ut tenso folle reverti
Inde domum possis, tumidaque superbus aluta
Oceani monstra, & juvenes vidisse marinos.
Non unus menteis agitat furor: ille sororis
In manibus vultu Eumenidum terretur, & igni:
Hic bove percusso mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. Parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad summum latus, & tabula distinguitur unda:
Cum sit caussa mali tanti & discriminis hujus,
Concisum argentum in titulos faciesque minutas.

Occurrunt nubes & fulgura: solvite funem
Frumenti dominus clamat, piperisque coemti.
Nil color hic cœli, nil fascia nigra minatur:
Æstivum tonat. Infelix, hac forsitan ipsa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, & zonam læva, morsuque tenebit.
Sed, cujus votis modo non suffecerat aurum,
Quod Tagus, & rutila volvit Pactolus arena,
Frigida sufficient velantes inguina panni,
Exiguusque cibus, mersa rate naufragus assem
Dum rogat, & picta se tempestate tuetur.
Tantis parta malis, cura majore metuque
Servantur. Misera est magni custodia census.

Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro
Electro, signisque suis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, & lata testudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici: si fregeris, altera fiet
Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit.
Sensit Alexander, testa cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem,
Passurus gestis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, si sit prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, Deam. Mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quis me consulat, edam:
In quantum sitis, atque fames, & frigora poscunt,

Quantum, Epicure, tibi parvis suffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.
Nunquam alind Natura, aliud Sapientia dicit.
Acribus exemplis videor te cludere; misce
Ergo aliquid nostris de moribus: effice summam
Bis septem ordinibus, quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque si rugam trahit, extenditque labellum:
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum implevi gremium, si panditur ultra:
Nec Crœsi fortuna unquam, nec Persica regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narcissi;
Indulsit Cæsar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere jussus.

SATYRA XV.

Obtinet Ægyptus perversos impia ritus.

Synopsis. *Mores Ægyptiorum reprehendit, quorum alii crocodilum, alii ibides, cercopithecos, canes, porra & cetera, quæ nascuntur in hortis, pro Numinibus habent: quique, cum lanatis animalibus abstineant, humanis vesci carnibus licitum putant: unde odium atrocius, & antiquæ crudeliores pro religione simultates: (nam eorum quisque solos habendos esse deos credit, quos ipse colit). Quæ ne quis similia iis, quæ Alcinoo super cœnam narrabat Ulysses, arbitretur, prœlium a se visum inter Ombitas & Tentyritas nuper commissum narrat, in quo, cum fugatis Ombitis, Tentyræi fugientibus instarent, cum unus ex Ombitis, nimia formidine cursum præcipitans, laberetur, captus a Tentyræis, sectusque est in diversa frusta & particulas, ut pluribus sufficeret, & ab ipsis tanta aviditate devoratus, ut corrosis ossibus ipso consumto, ductis digitis super terram, effusum sanguinem gustarent: quæ nec Vascones, nec Saguntini, ad extremam miseriam redacti, non Cimbri, nec Britones, Sauromatæ, aut immanes fecerunt usquam*

Agathyrsi; nec Taurici, qui tantum homines immolant, nil ulterius molientes. Sed quamvis natura ad humanitatem mutuumque nascamur auxilium, pejus convenit inter nos, quam inter belluas ferocissimas; quæ nunquam sæviunt in compar genus: tanta vero quorundam hominum atrocitas est, ut non contenti mutua cæde, se ipsos devorent.

SATYRA XV.

QUis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet saturam serpentibus ibin.
Effigies sacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cœruleos, heic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum & cepe nefas violare, & frangere morsu.
O sanctas genteis, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina! Lanatis animalibus abstinet omnis
Mensa. Nefas illic fœtum jugulare capellæ:
Carnibus humanis vesci licet. Attonito cum
Tale super cœnam facinus narraret Ulysses
Alcinoo, bilem aut risum fortasse quibusdam
Moverat, ut mendax aretalogus. In mare nemo
Hunc abicit, sæva dignum veraque Charybdi,
Fingentem immaneis Læstrygonas, atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia saxa
Cyaneis, plenos & tempestatibus utreis
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes,
Et cum remigibus grunnIsse Elpenora porcis.

Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?
Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat urna:
Solus enim hoc Ithacus nullo sub teste canebat.
Nos miranda quidem, sed nuper consule Junio
Gesta super calidæ referemus mœnia Copti,
Nos vulgi scelus, & cunctis graviora cothurnis.
Nam scelus a Pyrrha, quanquam omnia syrmata volvas,
Nullus apud tragicos populus facit. Accipe, nostro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.

Inter finitimos vetus atque antiqua simultas,
Immortale odium & nunquam sanabile vulnus
Ardet adhuc Ombos & Tentyra; summus utrinque
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, cum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. Sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus: ne
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent positis ad templa, & compita mensis,
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
Ægyptus: sed luxuria, quantum ipse notavi,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.
Adde, quod & facilis victoria de madidis, &
Blæsis atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque

Unguenta, & flores, multæque in fronte coronæ:
Hinc jejunum odium. Sed jurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, & vice teli
Sævit nuda manus: paucæ sine vulnere malæ;
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine nasus
Integer; aspiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen, & puerileis
Exercere acies, quod nulla cadavera calcent:
Et sane quo tot rixantis millia turbæ,
Si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, & jam
Saxa inclinatis per humum quæsita lacertis
Incipiunt torquere, domestica seditioni
Tela; nec hunc lapidem, qualeis & Turnus, & Ajax,
Vel quo Tydides percussit pondere coxam
Æneæ: sed quem valeant emittere dextræ
Illis dissimiles, & nostro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decrescebat Homero.
TERRA malos homines nunc educat, atque pusillos.
Ergo Deus, quicunque adspexit, ridet & odit.
A diverticulo repetatur fabula. Postquam
Subsidiis aucti pars altera promere ferrum
Audet, & infestis pugnam instaurare sagittis:
Terga fugæ celeri præstantibus omnibus, instant,
Qui vicina colunt umbrosæ Tentyra palmæ.

Labitur hinc quidam, nimia formidine cursum
Præcipitans, capiturque: ast illum in plurima sectum
Frusta & particulas, ut multis mortuus unus
Sufficeret, totum corrosis ossibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus: longum usque adeo tardumque putavit
Exspectare focos, contenta cadavere crudo.
Heic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem summa cœli raptum de parte Prometheus
Donavit terris; elemento gratulor, & te
Exsultare reor. Sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nil unquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula senserit; ultimus autem,
Qui stetit absumto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, hæc fama est, alimentis talibus olim
Produxere animas: sed res diversa, sed illic
Fortunæ invidia est, bellorumque ultima, casus
Extremi, longæ dira obsidionis egestas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi. Sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem ac maciem & tenueis miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua. Quisnam hominum veniam dare, quisve Deorum
Viri-

Viribus abnuerit dira atque immania passis,
Et quibus illorum poterant ignoscere Manes,
Quorum corporibus vescebantur? Melius nos
Zenonis præcepta monent; nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat. Sed Cantaber unde
Stoicus, antiqui præsertim ætate Metelli?
Nunc totus Grajas nostrasque habet orbis Athenas;
Gallia caussidicos docuit facunda Britannos,
De conducendo loquitur jam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute atque fide; sed major clade Saguntus.
Tale quid excusat? Mæotide sævior ara
Ægyptus; quippe illa nefandi Taurica sacri
Inventrix homines, ut jam, quæ carmina tradunt,
Digna fide credas, tantum immolat, ulterius nil,
Aut gravius cultro timet hosti. Quis modo casus
Impulit hos? quæ tanta fames, infestaque vallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam, terra Memphitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones unquam,
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrsi,
Hac sævit rabie imbelle & inutile vulgus,
Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et brevibus pictæ remis incumbere testæ.
Nec pœnam sceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt

Et similes ira atque fames. Mollissima corda
Humano generi dare se Natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit, hæc nostri pars optima sensus.
Plorare ergo jubet caussam dicentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad jura vocantem
Circumscriptorem, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. Quis enim bonus & face dignus
Arcana, qualem Cereris vult esse sacerdos,
Ulla aliena sibi credat mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendisque artibus apti.
Sensum a cœlesti demissum traximus arce,
Cujus egent prona & terram spectantia. Mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
Adfectus petere auxilium & præstare juberet,
Dispersos trahere in populum, migrare vetusto
De nemore, & proavis habitatas linquere silvas:
Ædificare domos, Laribus conjungere nostris
Tectum aliud, tutos vicino limite somnos
Ut collata daret fiducia: protegere armis
Lapsum, aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare signa tuba, defendier Isdem

Turribus, atque una portarum clave teneri.
Sed jam serpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis similis fera. Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore unquam
Exspiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: sævis inter se convenit ursis.
Ast homini ferrum lethale incude nefanda
Produxisse parum est, cum rastra & sarcula tantum
Adsueti coquere, & marris ac vomere lassi
Nescierint primi gladios extendere fabri.
Adspicimus populos, quorum non sufficit iræ
Occidisse aliquem: sed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus esse cibi. Quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, si nunc hæc monstra videret
Pythagoras: cunctis animalibus abstinuit qui
Tanquam homine, & ventri indulsit non omne legumen?

SATYRA XVI.

Militiæ mores & commoda magna videte.

Synopsis. *Militum conditionem longe meliorem, quam ea, quæ paganorum est, ostendit, quod eos togati pulsare non audeant, quia proprios habent judices; nec ex lege Camilli, extra vallum litigent, idque sine ullo tædio & mora, & quoties illis libitum fuerit: quod solis militibus testandi libertas vivo patre datur, quodque ducis referre videtur, ut, quo quis strenuissimus, eo sit felicissimus. Paganis vero omnia contra.*

SATYRA XVI.

Satyram hanc plerique Juvenali abjudicant.

QUis numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? nam si subeuntur prospera castra,
Me pavidum excipiat tironem porta secundo
Sidere: PLUS etenim fati valet hora benigni,
Quam si nos Veneris commendet epistola Marti,
Et Samia genetrix, quæ delectatur arena.
  Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulsare togatus
Audeat; immo & si pulsetur, dissimulet, nec
Audeat excussos prætori ostendere denteis,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculum medico nil promittente relictum.
Bardaicus judex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad subsellia suræ,
Legibus antiquis castrorum, & more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra
Et procul a signis. Justissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite, nec mihi deerit
Ultio, si justæ defertur caussa querelæ.
Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipli

Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit
Vindicta & gravior, quam injuria: dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde VagellI,
Cum duo crura habeas, offendere tot caligas, tot
Millia clavorum. Quis tam procul absit ab Urbe?
Præterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Ut veniat? lacrymæ siccentur protinus, & se
Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, judex cum dixerit: audeat ille,
Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere: vidi,
Et credam dignum barba, dignumque capillis
Majorum. Citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem,
Contra fortunam armati, contraque pudorem.

Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Improbus, aut campum mihi si vicinus ademit,
Et sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum patulo coluit puls annua libo;
Debitor aut sumtos pergit non reddere nummos,
Vana supervacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoat, annus
Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ, toties subsellia tantum
Sternuntur; tum facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fusco jam micturiente, parati
Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.

Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum est, ipsis præstatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo subflamine litis.
Solis præterea testandi militibus jus
Vivo patre datur: nam, quæ sunt parta labore
Militiæ, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cujus regimen pater. Ergo Coranum
Signorum comitem castrorumque æra merentem,
Quamvis jam tremulus, captat pater: hunc labor æquus
Provehit, & pulchro reddit sua dona labori.
Ipsius certe ducis hoc referre videtur,
Ut, qui fortis erit, sit felicissimus idem,
Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

Finis Satyrarum D. Junii Juvenalis.

AULI PERSII FLACCI SATYRÆ SEX.

VITA PERSII.

AULUS PERSIUS FLACCUS natus est Volaterris in Hetruria, circa vigesimum imperii Tiberii Cæsaris annum, a Christo passo fere secundum, patre Flacco Equite Romano, quem sexennis amisit, matre Fulvia Sisennia, in quam pietate fuit insigni, quemadmodum & erga sorores. Cum annorum esset duodecim, venit Romam, ubi Remmium Palæmonem Grammaticum audivit, Rhetorem vero Virginium Flavium, aliis Flaccum. Annos natus sexdecim operam dedit Annæo Cornuto, Stoicæ Philosophiæ antesignano, quem etiam mirifice coluit, ab ipso pariter amatus, ut patet ex Satyra quinta. Quin & ei legavit non mediocrem nummorum copiam, nimirum sestercia centum, aut, sicut alii volunt, argenti facti pondo viginti, præter bibliothecam suam, in qua numerant

aliqui libros Chrysippi septingentos. At Cornutus hos quidem accepit, pecuniam autem reliquit Persii sororibus; quas heredes ille fecerat. Obiit ex stomachi vitio, in ipso ætatis flore, anno scilicet vigesimo octavo, aut non multo secus, & imperii Neronis circiter octavo; quicquid alii dicant, ipseque Hieronymus, quod egregie, ut omnia, Casaubonus observat. Fuisse revera Persium, ut Probus refert; verecundia virginali, animo sincero, impense erudito, acri certe & vitiorum impatienti, & Lucilii & Horatii imitatorem assiduum, probant satis ejus Satyræ, doctrina refertæ & Stoam sapientes. De his porro id notandum, in antiquis membranis sine ulla distinctione aliquando reperiri, quasi liber esset unus & continuus, quod & agnoscunt Priscianus, Quintilianus, aliique, dum non quidem Satyras Persii, sed librum appellant. Quintilianus lib. X institut. orat. cap. 1 ita: *Multum & veræ gloriæ, quamvis uno libro, Persius meruit*. In quibusdam tamen Satyræ duntaxat quinque numerantur, quarta ad tertiam adjuncta. Scripserat juvenis, inquiunt, Prætextam fabulam, ὁδοιπορικῶν librum unum, & alia quæpiam, ut ajunt veteres glossæ: Sed abole-

vit ea Fulvia mater, ex consilio Cornuti præceptoris, qui etiam Satyras, antequam ederentur, recensuit.

Ceterum quanquam videtur Persius noluisse intelligi, atque adeo debere negligi, ut ajebat D. Ambrosius, at, quod ait magnus Scaliger, jam a nobis intelligitur, neque proinde negligendus a quoquam. Eccur enim ita laudatus fuisset a summis viris, si nec legi dignus esset? Testes sint Eusebius, D. Hieronymus, S. Augustinus, Lactantius, Quintilianus & alii prope innumeri: ex poetis autem Lucanus, qui pariter, ut Persius, Cornuti auditor fuit; ejus autem poemata nunquam sine admiratione & præconiis recitari audiebat, ut affirmat vetus Interpres, quin exclamaret, hæc vera esse Poemata. Martialis autem posteritati consignavit Persii memoriam his versibus:

Sæpius in libro memoratur Persius uno,
Quam levis in tota Marsus Amazonide,

PROLOGUS.

SYNOPSIS. *Irridet Persius vanitatem poetarum, qui sese jactant afflatos ab Apolline & Musis, imitari volentes Hesiodum, qui se divina canendi facultate a Musis donatum gloriatur. Sæpe venter famelicus artem dat, quam natura negavit.*

AULI PERSII FLACCI
SATYRÆ.

PROLOGUS.

NEC fonte labra prolui Caballino:
Nec in bicipiti somniasse Parnasso
Memini, ut repente sic Poeta prodirem.
Heliconiadasque, pallidamque Pirenen
Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederæ sequaces: ipse semipaganus,
Ad sacra vatum carmen affero nostrum.
Quis expedivit psittaco suum χαῖρε,
Picasque docuit verba nostra conari?
Magister artis, ingeniique largitor
Venter, negatas artifex sequi voces,
Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Corvos poetas, & poetrias picas
Cantare credas Pegaseium melos.

SATYRA I.

Synopsis. *Dialogismus est inter poetam, satyras scribere aventem, & monitorem quemdam, qui conatur eum deterrere a scribendo; unde in quibusdam libris reperies appositas literas P & M, in aliis P & A, id est, Persium & monitorem, aut Persium & amicum. At non conveniunt omnes, quæ sint assignanda poetæ, quæ monitori; sed suum quisque ad arbitrium versus & personas illas distribuit. Ceterum eadem Satyra poetas ineptos, moresque sæculi sui perditos Persius perstringit.*

SA-

SATYRA I.

O Curas hominum! o quantum est in rebus inane!
Quis leget hæc? min' tu istud ais? nemo hercule. nemo?
Vel duo, vel nemo. turpe & miserabile. quare?
Ne mihi Polydamas, & Trojades Labeonem
Prætulerint. nugæ. non, si quid turbida Roma
Elevet, accedas: examenve improbum in illa
Castiges trutina: nec te quæsiveris extra.
Nam Romæ est quis non? ac, si fas dicere: sed fas
Tunc, cum ad caniciem, & nostrum istud vivere triste
Aspexi, & nucibus facimus quæcunque relictis,
Cum sapimus patruos: tunc, tunc. ignoscite. Nolo:
Quid faciam? sed sum petulanti splene cachinno.

Scribimus inclusi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid, quod pulmo animæ prælargus anhelet.
Scilicet hæc populo, pexusque togaque recenti,
Et natalitia tandem cum sardonyche albus,
Sede leges celsa, liquido cum plasmate guttur
Mobile conlueris, patranti fractus ocello.
Heic, neque more probo videas, neque voce serena,
Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbum
Intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima versu.
Tun' vetule auriculis alienis colligis escas?

Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe!
Quo didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel intus
Innata est, rupto jecore exierit caprificus?
En pallor, seniumque. o mores! usque adeone
Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?
At pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est.
Ten' cirratorum centum dictata fuisse
Pro nihilo pendas? ecce inter pocula quærunt
Romulidæ saturi, quid dia poemata narrent.
Heic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna est,
Rancidulum quiddam balba de nare locutus,
Phyllidas, Hypsipylas, vatum & plorabile si quid,
Eliquat, & tenero supplantat verba palato.
Assensere viri. Nunc non cinis ille poetæ
Felix? non levior cippus nunc imprimit ossa?
Laudant convivæ. Nunc non e manibus illis,
Nunc non e tumulo, fortunataque favilla,
Nascentur violæ? rides, ait, & nimis uncis
Naribus indulges. An erit, qui velle recuset
Os populi meruisse: & cedro digna locutus,
Linquere nec scombros metuentia carmina, nec thus?
Quisquis es, o modo quem ex adverso dicere feci,
Non ego, cum scribo, si forte quid aptius exit,
Quando hæc rara avis est, si quid tamen aptius exit,
Laudari metuam: neque enim mihi cornea fibra est:
Sed recti, finemque, extremumque, esse recuso
Euge tuum, & *belle*. nam belle hoc excute totum:

Quid non intus habet? Non heic est Ilias Atti
Ebria veratro? non si qua elegidia crudi
Dictarunt proceres? non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis? calidum scis ponere sumen:
Scis comitem horridulum trita donare lacerna:
Et, Verum, inquis, amo; verum mihi dicite de me.
Quî pote? vis dicam? nugaris, cum tibi, calve,
Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet.
O Jane, a tergo, quem nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec linguæ, quantum sitiat canis Appula, tantæ.
Vos o patricius sanguis, quos vivere fas est
Occipiti cæco, posticæ occurrite sannæ.

Quis populi sermo est? quis enim? nisi carmina molli
Nunc demum numero fluere, ut per læve severos
Effundat junctura ungues. Scit tendere versum
Non secus, ac si oculo rubricam dirigat uno:
Sive opus in mores, in luxum, in prandia Regum,
Dicere res grandes nostro dat Musa poetæ.

Ecce modo heroas sensus afferre docemus
Nugari solitos Græce, nec ponere lucum
Artifices, nec rus saturum laudare, ubi corbes,
Et focus, & porci, & fumosa Palilia fœno:
Unde Remus, sulcoque terens dentalia, Quinti,
Quum trepida ante boves Dictatorem induit uxor:
Et tua aratra domum lictor tulit. Euge poeta.
Est nunc Brisæi quem venosus liber Acci,

Sunt quos Pacuviusque, & verrucosa moretur
Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas, quærisne, unde hæc sartago loquendi
Venerit in linguas? unde istud dedecus, in quo
Trossulus exultat tibi per subsellia lævis?
Nilne pudet, capiti non posse pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire? *decenter!*
  Fur es, ait Pedio. Pedius quid? crimina rasis
Librat in antithetis. doctas posuisse figuras
Laudatur. bellum hoc. hoc bellum? an Romule ceves?
Men' moveat quippe, & cantet si naufragus, assem
Protulerim? cantas cum fracta te in trabe pictum
Ex humero portes? verum, nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incurvasse querela.
  Sed numeris decor est, & junctura addita crudis,
Claudere sic versum didicit: *Berecynthius Attin*,
Et qui cæruleum dirimebat Nerea delphin,
Sic costam longo subduximus Apennino.
Arma virum, nonne hoc spumosum & cortice pingui?
Ut ramale vetus prægrandi subere coctum.
Quidnam igitur tenerum, & laxa cervice legendum?
Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris, *&* *lyncem Mænas flexura corymbis*
Evion ingeminat: reparabilis adsonat Echo.
Hæc fierent, si testiculi vena ulla paterni

Viveret in nobis? summa delumbe salivâ
Hoc natat in labris; & in udo est Mænas, & Attin:
Nec pluteum cædit, nec demorsos sapit ungues.
Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? vide sis, ne majorum tibi forte
Limina frigescant: sonat heic de nare canina
Littera. Per me quidem sint omnia protinus alba:
Nil moror. euge, omnes, omnes bene miræ eritis res.
Hoc juvat: heic, inquis, veto quisquam faxit oletum.
Pinge duos angues: pueri, sacer est locus: extra
Mejite. discedo. Secuit Lucilius Urbem,
Te Lupe, te Mutî, & genuinum fregit in illis:
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admissus circum præcordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso:
Men' mutire nefas, nec clam, nec cum scrobe? nusquam.
Heic tamen infodiam. Vidi, vidi ipse, libelle:
Auriculas asini Mida rex habet. Hoc ego opertum,
Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi vendo
Iliade. Audaci quicunque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles,
Adspice & hæc, si forte aliquid decoctius audis.
Inde vaporata lector mihi ferveat aure.
Non hic, qui in crepidas Grajorum ludere gestit
Sordidus, & lusco qui poscit dicere, lusce;
Sese aliquem credens, Italo quod honore supinus
Fregerit heminas Aretî ædilis iniquas:

Nec qui abaco numeros, & secto in pulvere metas.
Sic risisse vafer, multum gaudere paratus,
Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat:
His mane edictum, post prandia Calliroen do.

SATYRA II.

SYNOPSIS. *Gratulatur Macrino, amico suo, diem natalem, & quæ vota, quæ sacrificia Diis grata, quæque eis indigna sint, pulchre docet.*

SATYRA II.

AD PLOTIUM MACRINUM,

De bona mente.

HANC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poscis emaci,
Quæ nisi seductis nequeas committere divis.
At bona pars procerum tacita libabit acerra.
Haud cuivis promtum est, murmurque, humilesque su-
Tollere de templis, & aperto vivere voto. (surros
Mens bona, fama, fides, hæc clare, & ut audiat hospes:
Illa sibi introrsum, & sub lingua immurmurat: O si
Ebullit patrui præclarum funus! &, O si
Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule! Pupillumve utinam, quem proximus heres
Impello, expungam! Namque est scabiosus, & acri
Bile tumet. Nerio jam tertia ducitur uxor.
Hæc sancte ut poscas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis, terque & noctem flumine purgas.
Heus age, responde, minimum est quod scire laboro:

De Jove quid sentis? Estne, ut præponere cures
Hunc. cuinam? cuinam? Vis Stajo? An scilicet heres?
Quis potior judex, puerisve quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas,
Dic agedum Stajo: pro Juppiter o bone, clamet.
Juppiter! at sese non clamet Juppiter ipse?
Ignovisse putas, quia cum tonat, ocyus ilex
Sulfure discutitur sacro, quam tuque, domusque?
An quia non fibris ovium, Ergennaque jubente,
Triste jaces lucis, evitandumque bidental,
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Juppiter? aut quidnam est, qua tu mercede deorum
Emeris auriculas? pulmone, & lactibus unctis?
Ecce avia, aut metuens divum matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque, atque uda labella
Infami digito, & lustralibus ante salivis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit, & spem macram supplice voto
Nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in ædes.
Hunc optent generum Rex & Regina: puellæ
Hunc rapiant: quicquid calcaverit hic, rosa fiat.
Ast ego nutrici non mando vota: negato
Juppiter hæc illi, quamvis te albata rogarit.

Poscis opem nervis, corpusque fidele senectæ:
Esto, age: sed grandes patinæ, tucetaque crassa
Annuere his superos vetuere, Jovemque morantur.

Rem struere exoptas cæso bove, Mercuriumque

Arcessis fibra: da fortunare penates,
Da pecus, & gregibus fœtum. Quo, pessime, pacto,
Tot tibi cum in flammis junicum omenta liquescant?
Et tamen hic extis, & opimo vincere ferto
Intendit: jam crescit ager, jam crescit ovile,
Jam dabitur, jamjam: donec deceptus, & exspes
Necquicquam fundo suspiret nummus in imo.

Si tibi crateras argenti, incusaque pingui
Auro dona feram, sudes, & pectore lævo
Excutias guttas, lætari prætrepidum cor:
Hinc illud subiit, auro sacras quod ovato
Perducis facies. Nam fratres inter aenos,
Somnia pituita qui purgatissima mittunt,
Præcipui sunto, sitque illis aurea barba.

Aurum, vasa Numæ, Saturniaque impulit æra,
Vestalesque urnas, & Tuscum fictile mutat.
O curvæ in terris animæ, & cælestium inanes!
Quid juvat hoc, templis nostros immittere mores,
Et bona diis ex hac scelerata ducere pulpa?
Hæc sibi corrupto casiam dissolvit olivo:
Et Calabrum coxit vitiato murice vellus:
Hæc baccam conchæ rasisse, & stringere venas
Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.
Peccat & hæc, peccat: vitio tamen utitur: at vos
Dicite, pontifices, in sancto quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donatæ a virgine puppæ.
Quin damus id superis, de magna quod dare lance

Non possit magni Messalæ lippa propago:
Compositum jus fasque animo, sanctosque recessus
Mentis, & incoctum generoso pectus honesto?
Hæc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo.

SATYRA III.

SYNOPSIS. *Satyra hæc tota reprehensio est desidiæ juvenum, bona studia negligentium. Hæc autem studia virtutis, omnibus fortunæ donis præferendæ, contra ignaviam ignorantiæ & omnium vitiorum matrem esse, poeta scite declarat.*

SATYRA III.

Increpatio Desidiæ.

NEMPE hæc assidue. Jam clarum mane fenestras
Intrat, & angustas extendit lumine rimas:
Stertimus indomitum quod despumare Falernum
Sufficiat, quinta dum linea tangitur umbra.
En quid agis? siccas insana canicula messes
Jam dudum coquit, & patula pecus omne sub ulmo est.
Unus ait comitum: verumne? itane? ocyus adsit
Huc aliquis. Nemon'? turgescit vitrea bilis:
Findor: ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.

Jam liber, & bicolor positis membrana capillis,
Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.
Tunc queritur, crassus calamo quod pendeat humor,
Nigra quod infusa vanescat sepia lympha;
Dilutas queritur geminet quod fistula guttas.

O miser! inque dies ultra miser, huccine rerum
Venimus? At cur non potius, teneroque columbo,
Et similis regum pueris, pappare minutum
Poscis, & iratus mammæ lallare recusas?

An tali studeam calamo? Cui verba? Quid istas
Succinis ambages? Tibi luditur: effluis amens.

Contemnère, sonat vitium percussa, maligne
Respondet viridi non cocta fidelia limo.
Udum & molle lutum es, nunc, nunc properandus, &
Fingendus sine fine rota: sed rure paterno (acri
Est tibi far modicum, purum & sine labe salinum.
Quid metuas? cultrixque foci secura patella est.
Hoc satis? an deceat pulmonem rumpere ventis,
Stemmate quod Tusco ramum millesime ducis,
Censoremne tuum vel quod trabeate salutas?
Ad populum phaleras: ego te intus, & in cute novi.
Non pudet ad morem discincti vivere Nattæ?
Sed stupet hic vitio, & fibris increvit opimum
Pingue: caret culpa: nescit, quid perdat: & alto
Demersus, summa rursus non bullit in unda.
Magne pater divum, sævos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, cum dira libido
Moverit ingenium ferventi tincta veneno,
Virtutem videant, intabescantque relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt æra juvenci,
Et magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureas subter cervices terruit, Imus,
Imus præcipites, quam si sibi dicat, & intus
Palleat infelix; quod proxima nesciat uxor?
Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia si nollem morituri verba Catonis
Dicere, non sano multum laudanda magistro,
Quæ pater adductis sudans audiret amicis.

Jure: etenim id summum, quid dexter senio ferret
Scire, erat in voto: damnosa canicula quantum
Raderet, angustæ collo non fallier orcæ:
Neu quis callidior buxum torquere flagello.
Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores,
Quæque docet sapiens braccatis inlita Medis
Porticus insomnis, quibus & dentosa juventus
Invigilat, siliquis, & grandi pasta polenta.
Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos,
Surgentem dextro monstravit limite callem.
Stertis adhuc? laxumque caput compage soluta
Oscitat hesternum, dissutis undique malis?
Est aliquid quo tendis, & in quod dirigis arcum?
An passim sequeris corvos, testaque, lutoque,
Securus quo pes ferat, atque ex tempore vivis?
Helleborum frustra, cum jam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas: venienti occurrite morbo.
Et quid opus Cratero magnos promittere montes?
Discite o miseri, & causas cognoscite rerum,
Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ quam mollis flexus, & unde:
Quis modus argento, quid fas optare, quid asper
Utile nummus habet: patriæ, carisque propinquis
Quantum elargiri deceat: quem te Deus esse
Jussit, & humana qua parte locatus es in re.
Disce: nec invideas, quod multa fidelia putet
In locuplete penu, defensis pinguibus Umbris,

Et piper, & pernæ, Marsi monumenta clientis:
Mænaque quod prima nondum defecerit orca.
Heic aliquis de gente hircosa centurionum
Dicat, quod sapio, satis est mihi: non ego curo
Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,
Obstipo capite, & figentes lumine terram,
Murmura cum secum, & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Ægroti veteris meditantes somnia, *gigni*
De nihilo nihilum, in nihilum nil posse reverti.
Hoc est, quod palles: cur quis non prandeat, hoc est.
His populus ridet, multumque torosa juventus
Ingeminat tremulos naso crispante cachinnos.
Inspice: nescio quid trepidat mihi pectus, & ægris
Faucibus exsuperat gravis halitus, inspice, sodes,
Qui dicit medico; jussus requiescere, postquam
Tertia compositas vidit nox currere venas,
De majore domo modice sitiente lagena
Lenia loturo sibi Surrentina rogavit.
Heus bone, tu palles. Nihil est. Videas tamen istud,
Quicquid id est: surgit tacite tibi lutea pellis.
At tu deterius palles: ne sis mihi tutor:
Jam pridem hunc sepeli: tu restas. Perge, tacebo.
Turgidus hic epulis, atque albo ventre, lavatur,
Gutture sulfureas lente exhalante mephites.
Sed tremor inter vina subit, calidumque triental
Excutit e manibus: dentes crepuere retecti,

Uncta

Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.
Hinc tuba, candelæ: tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis,
In portam rigidos calces extendit: at illum
Hesterni capite induto subiere Quirites.
Tange miser venas, & pone in pectore dextram.
Nil calet hic, summosque pedes attinge, manusque.
Non frigent? Visa est forte pecunia, sive
Candida vicini subrisit molle puella,
Cor tibi rite salit? Positum est algente catino
Durum olus, & populi cribro decussa farina.
Tentemus fauces: tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeja radere beta.
Alges, cum excussit membris timor albus aristas:
Nunc face supposita fervescit sanguis, & ira
Scintillant oculi: dicisque, facisque, quod ipse
Non sani esse hominis, non sanus juret Orestes.

SATYRA IV.

SYNOPSIS. *Jam Satyra II Persius imitatus erat Platonem in dialogo, cui titulus,* Alcibiades Secundus. *In hac vero Satyra ejusdem Alcibiadem Primum, Periclis discipulum, imitatur, indeque materiam omnem ac personas assumit, ut Neroni, quem insectatur, lateat. Hic itaque per Alcibiadem Nero, libidinum magister intelligendus, per Socratem (barbatum magistrum) Persius, qui juvenum, rempublicam male capessentium, redarguit imperitiam, temeritatem ac turpitudinem.*

SATYRA IV.

REm populi tractas? barbatum hæc crede magi-
Dicere, sorbitio tollit quem dira cicutæ. (strum
Quo fretus? dic hoc magni pupille Pericli.
Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit: dicenda, tacendaque calles.
Ergo ubi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ fecisse silentia turbæ
Majestate manus: quid deinde loquere? Quirites,
Hoc, puto, non justum est, illud male, rectius illud.
Scis etenim justum gemina suspendere lance
Ancipitis libræ: rectum discernis, ubi inter
Curva subit, vel cum fallit pede regula varo:
Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
Quin tu igitur summa nequicquam pelle decorus
Ante diem blando cauda jactare popello
Desinis, Anticyras melior sorbere meracas?
Quæ tibi summa boni est? uncta vixisse patella
Semper & assiduo curata cuticula sole.
Exspecta: haud aliud respondeat hæc anus. I nunc.
Dinomaches ego sum, suffla, sum candidus. Esto:
Dum ne deterius sapiat pannucea Baucis,

Cum bene discincto cantaverit ocyma vernæ,
Ut nemo in sese tentat descendere, nemo:
Sed præcedenti spectatur mantica tergo.
Quæsieris. Nostin? Vectidî prædia? cujus?
Dives arat Curibus quantum non milvus oberret:
Hunc ais? hunc DIs iratis, genioque sinistro:
Qui quandoque jugum pertusa ad compita figit,
Seriolæ vetere metuens deradere limum,
Ingemit, *hoc bene sit:* tunicatum cum sale mordens
Cæpe: & farrata pueris plaudentibus olla,
Pannosam fæcem morientis sorbet aceti?
At si unctus cesses, & figas in cute solem,
Est prope te ignotus, cubito qui tangat, & acre
Despuat in mores: penemque arcanaque lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vulvas.
Tu cum maxillis balanatum gausape pectas,
Inguinibus quare detonsus gurgulio extat?
Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant,
Elixasque nates labefactent forcipe adunca,
Non tamen ista filix ullo mansuescit aratro.
Cædimus, inque vicem præbemus crura sagittis.
Vivitur hoc pacto, sic novimus. Ilia subter
Cæcum vulnus habes: sed lato balteus auro
Prætegit: ut mavis, da verba, & decipe nervos,
Si potes. Egregium cum me vicinia dicat,
Non credam? viso si palles improbe nummo,
Si facis, in penem quicquid tibi venit amarum,

Si Puteal multa cautus vibice flagellas:
Nequicquam populo bibulas donaveris aures.
Respue, quod non es: tollat sua munera cerdo:
Tecum habita: noris quam sit tibi curta supellex.

SATYRA V.

Synopsis. *Scita & elegans imprimis hæc Satyra duas habet partes. In priori, quid debeat Cornuto præceptori, Stoicæ philosophiæ tum professori celeberrimo, luculenter & officiose profitetur. In altera, quæ incipit a versu 73, in quo vera libertas consistat, graviter explicat, atque ex placito Stoicorum egregie asserit, solum sapientem esse liberum adeoque felicem.*

SATYRA V.

AD ANNÆUM CORNUTUM.

Vatibus hic mos est, centum sibi poscere voces:
Centum ora & linguas optare in carmina centum:
Fabula seu mœsto ponatur hianda tragœdo,
Vulnera seu Parthi ducentis ab inguine ferrum:
Quorsum hæc? aut quantas robusti carminis offas
Ingeris, ut par sit centeno gutture niti?
Grande locuturi, nebulas Helicone legunto:
Si quibus aut Procnes, aut si quibus olla Thyestæ
Fervebit, sæpe insulso cœnanda Glyconi.
Tu neque anhelanti, coquitur dum massa camino,
Folle premis ventos: nec clauso murmure raucus
Nescio, quid tecum grave cornicaris inepte,
Nec stloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Verba togæ sequeris, junctura callidus acri,
Ore teres modico: pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe, quæ dicas: mensasque relinque Mycenis
Cum capite & pedibus: plebejaque prandia noris.
Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi nugis
Pagina turgescat, dare pondus idonea fumo.

Secreti loquimur: tibi nunc hortante Camena
Excutienda damus præcordia; quantaque nostræ
Pars tua sit Cornutæ animæ, tibi dulcis amice
Ostendisse juvat: pulsa, dignoscere cautus
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.
His ego centenas ausim deposcere voces:
Ut quantum mihi te sinuoso in pectore fixi,
Voce traham pura: totumque hoc verba resignent,
Quod latet arcana non enarrabile fibra.
Cum primum pavido custos mihi purpura cessit,
Bullaque succinctis laribus donata pependit:
Cum blandi comites, totaque impune Suburra
Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo:
Cumque iter ambiguum est, & vitæ nescius error
Diducit trepidas ramosa in compita mentes,
Me tibi supposui: teneros tu suscipis annos
Socratico, Cornute, sinu: tunc fallere sollers
Apposita intortos extendit regula mores:
Et premitur ratione animus, vincique laborat,
Artificemque tuo ducit sub pollice vultum.
Tecum etenim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.
Unum opus, & requiem pariter disponimus ambo,
Atque verecunda laxamus seria mensa.
Non equidem hoc dubites, amborum fœdere certo
Consentire dies, & ab uno sidere duci.
Nostra vel æquali suspendit tempora libra

Parca tenax veri, seu nata fidelibus hora
Dividit in geminos concordia fata duorum:
Saturnumque gravem nostro Jove frangimus una.
Nescio quod, certe est, quod me tibi temperat, astrum.
Mille hominum species, & rerum discolor usus:
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.
Mercibus hic Italis mutat sub sole recenti
Rugosum piper, & pallentis grana cumini:
Hic satur, irriguo mavult turgescere somno:
Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille
In Venerem putret: sed cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
Tunc crassos transisse dies, lucemque palustrem,
Et sibi jam seri vitam ingemuere relictam.
At te nocturnis juvat impallescere chartis.
Cultor enim es juvenum: purgatas inseris aures
Fruge Cleanthea: petite hinc juvenesque senesque
Finem animo certum, miserisque viatica canis.
Cras hoc fiet. Idem cras fiet, quid? quasi magnum
Nempe diem donas, sed cum lux altera venit,
Jam cras hesternum consumsimus: ecce aliud cras
Egerit hos annos, & semper paullum erit ultra.
Nam quamvis prope te, quamvis temone sub uno
Vertentem sese, frustra sectabere canthum,
Cum rota posterior curras, & in axe secundo.
Libertate opus est: non hac, qua ut quisque Velina
Publius emeruit scabiosum tesserula far

Possidet. Heu steriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit: hic Dama est non tressis agaso,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax.
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama, papæ! Marco spondente recusas
Credere tu nummos? Marco sub judice palles?
Marcus dixit: ita est, adsigna Marce tabellas.
Hæc mera libertas, hoc nobis pilea donant.
An quisquam est alius liber, nisi ducere vitam
Cui licet, ut voluit? licet, ut volo, vivere: non sim
Liberior Bruto? mendose colligis, inquit
Stoicus hic, aurem mordaci lotus aceto.
Hoc, (reliquum accipio) licet illud, &, ut volo, tolle.
Vindicta, postquam meus a prætore recessi,
Cur mihi non liceat, jussit quodcunque voluntas,
Excepto, si quid Masuri rubrica vetavit?
Disce: sed ira cadat naso, rugosaque sanna,
Dum veteres avias tibi de pulmone revello.
Non prætoris erat stultis dare tenuia rerum
Officia, atque usum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaveris alto.
Stat contra ratio, & secretam garrit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
Ut teneat vetitos inscitia debilis actus.
Diluis helleborum certo compescere puncto
Nescius examen: vetat hoc natura medendi.

Navem si poscat sibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta perIsse
Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo
Ars dedit? & veri speciem dignoscere calles,
Ne qua subærato mendosum tinniat auro?
Quæque sequenda forent, quæque evitanda vicissim,
Illa prius creta, mox hæc carbone notasti?
Es modicus voti, presso lare, dulcis amicis?
Jam nunc adstringas, jam nunc granaria laxes:
Inque luto fixum possis transcendere nummum:
Nec gluto sorbere salivam Mercurialem?
Hæc mea sunt, teneo, cum vere dixeris, esto
Liberque, ac sapiens, prætoribus, ac Jove dextro.
Sin tu, cum fueris nostræ paulo ante farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus
Astutam vapido servas sub pectore vulpem:
Quæ dederam supra repeto, funemque reduco.
Nil tibi concessit ratio, digitum exere, peccas:
Et quid tam parvum est? sed nullo thure litabis,
Hæreat in stultis brevis ut semuncia recti.
Hæc miscere nefas: nec cum sis cetera fossor,
Treis tantum ad numeros satyri moveare Bathylli.
Liber ego, unde datum hoc sumis tot subdite rebus?
An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat?
I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer.
Si increpuit, cessas nugator? servitium acre
Te nihil impellit: nec quicquam extrinsecus intrat,

Quod nervos agitet. Sed si intus, & in jecore ægro
Nascantur domini, qui tu impunitior exis,
Atque hic, quem ad strigiles scutica, & metus egit he-
Mane piger stertis: surge, inquit avaritia: eja (rilis?
Surge. Negas. Instat, surge, inquit. Non queo. Surge.
Et quid agam? rogitas? saperdas advehe Ponto,
Castoreum, stuppas, hebenum, thus, lubrica Coa:
Tolle recens primus piper e sitiente camelo.
Verte aliquid; jura. Sed Juppiter audiet: eheu!
Varo, regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages, si vivere cum Jove tendis.
Jam pueris pellem succinctus, & œnophorum aptas
Ocyus ad navem: nihil obstat, quin trabe vasta
Ægæum rapias, nisi sollers luxuria ante
Seductum moneat: quo deinde insane ruis? quo?
Quid tibi vis? calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.
Tun' mare transilias? tibi torta cannabe fulto
Cœna sit in transtro, Vejentanumque rubellum
Exhalet vapida læsum pice sessilis obba?
Quid petis? ut nummi, quos hic quincunce modesto
Nutrieras, pergant avidos sudare deunces?
Indulge genio, carpamus dulcia: nostrum est,
Quod vivis: cinis, & manes, & fabula fies.
VIVE MEMOR LETI: fugit hora: hoc, quod loquor inde est.
En quid agis; duplici in diversum scinderis hamo:
Hunccine, an hunc sequeris? subeas alternus oportet

Ancipiti obsequio dominos: alternus oberres.
Nec tu, cum obstiteris semel instantique negaris
Parere imperio, rupi jam vincula, dicas.
Nam & luctata canis nodum abripit: attamen illi,
Cum fugit, a collo trahitur pars longa catenæ.
Dave, cito, hoc credas jubeo, finire dolores
Præteritos meditor: (crudum Chærestratus unguem
Abrodens ait hæc) an siccis dedecus obstem
Cognatis? an rem patriam rumore sinistro
Limen ad obscœnum frangam, dum Chrysidis udas
Ebrius ante fores extincta cum face canto?
Euge puer, sapias, DIs depellentibus agnam
Percute. Sed censen', plorabit, Dave, relicta?
Nugaris: solea, puer, objurgabere rubra.
Ne trepidare velis, atque arctos rodere casses.
Nunc ferus, & violens: at si vocet, haud mora, dicas,
Quidnam igitur faciam? ne nunc, cum accersat, & ultro
Supplicet, accedam? Si totus & integer illinc
Exieras, nec nunc, hic hic, quem quærimus, hic est;
Non in festuca, lictor quam jactat ineptus.
Jus habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? Vigila, & cicer ingere large
Rixanti populo, nostra ut Floralia possint
Aprici meminisse senes: quid pulchrius? At cum
Herodis venere dies, unctaque fenestra
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ
Portantes violas, rubrumque amplexa catinum

Cauda natat thynni, tumet alba fidelia vino:
Labra moves tacitus, recutitaque sabbata palles.
Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto:
Hinc grandes Galli, & cum sistro lusca sacerdos,
Incussere deos inflantes corpora, si non
Prædictum ter mane caput gustaveris allI.
Dixeris hæc inter varicosos centuriones,
Continuo crassum ridet Vulfenius ingens,
Et centum Græcos curto centusse licetur.

SATYRA VI.

SYNOPSIS. *Avaros potissimum, stultissimos hominum, Persius hac exagitat satyra, quam ad Bassum amicum, in Sabinis hiemantem & lucubrandi causa secedentem, scribit, ipse apud oram Ligusticam eodem consilio receptus & Roma digressus.*

SATYRA VI.

AD CÆSIUM BASSUM.

ADmovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?
Jamne lyra, & tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia rerum,
Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ,
Mox juvenes agitare jocos, & pollice honesto
Egregios lusisse senes? Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hibernatque meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, & multa litus se valle receptat.
Lunai portum est operæ cognoscere, cives.
Cor jubet hoc EnnI, postquam destertuit esse
Mæonides Quintus pavone ex Pythagoreo.
Heic ago securus vulgi, & quid præparet Auster
Infelix pecori: securus, & angulus ille
Vicini, nostro quia pinguior: & si adeo omnes
Ditescant orti pejoribus, usque recusem
Curvus ob id minui senio, aut cœnare sine uncto,
Et signum in vapida naso tetigisse lagena.
Discrepet his alius. Geminos horoscope varo
Producis genio. Solis natalibus, est qui
Tingat olus siccum muria vafer in calice empta,
Ipse

Ipse sacrum inrorans patinæ piper: hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer: utar ego, utar?
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem solers turdorum nosse salivam.
Messe tenus propria vive: & granaria (fas est)
Emole. Quid metuas? occa & seges altera in herba est.
Ast vocat officium: trabe rupta, Bruttia saxa
Prendit amicus inops: remque omnem, surdaque vota
Condidit Jonio: jacet ipse in littore, & una
Ingentes de puppe Dei: jamque obvia mergis
Costa ratis laceræ: nunc & de cespite vivo
Frange aliquid: largire inopi, ne pictus oberret
Cærulea in tubula. Sed cœnam funeris heres
Negliget, iratus quod rem curtaveris: urnæ
Ossa inodora dabit: seu spirent cinnama surdum,
Seu ceraso peccent casiæ, nescire paratus.
Tune bona incolumis minuas? & Bestius urget
Doctores Grajos. Ita fit, postquam sapere Urbi
Cum pipere & palmis venit nostrum hoc maris expers,
Fœnisecæ crasso vitiarunt unguine pultes.
Hæc cinere ulteriore metuas! at tu, meus heres,
Quisquis eris, paullum a turba seductior audi.
O bone, num ignoras? missa est a Cæsare laurus
Insignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis: ac jam postibus arma,
Jam chlamydes Regum, jam lutea gausapa captis,
Essedaque, ingentesque locat Cæsonia Rhenos:

DIs igitur, genioque ducis centum paria, ob res
Egregie gestas, induco: quis vetat? aude.
Væ, nisi connives: oleum, artocreasque popello
Largior: an prohibes? dic clare: Non adeo, inquis,
Exossatus ager juxta est. Age, si mihi nulla
Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet patrui, sterilis matertera vixit,
Deque avia nihilum superest: accedo Bovillas,
Clivumque ad VirbI: præsto est mihi Manius heres.
Progenies terræ? quære ex me, quis mihi quartus
Sit pater: haud promte, dicam tamen, adde etiam unum,
Unum etiam, terræ est jam filius: & mihi ritu
Manius hic generis prope major avunculus exit.
Qui prior es, cur me in decursu lampada poscas?
Sum tibi Mercurius: venio deus huc ego, ut ille
Pingitur: an renuis? vin' tu gaudere relictis?
Deest aliquid summæ: minui mihi: sed tibi totum est,
Quicquid id est. Ubi sit, fuge quærere, quod mihi quon-
Legarat Tadius: neu dicta repone paterna: (dam
Fœnoris accedat merces: hinc exime sumtus.
Quid reliquum est? reliquum? nunc nunc impensius unge,
Unge puer caules. Mihi festa luce coquatur
Urtica, & fissa fumosum sinciput aure:
Ut tuus iste nepos olim satur anseris extis,
Cum morosa vago singultiet inguine vena,
Patriciæ immejat vulvæ? mihi trama figuræ
Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter?

Vende animam lucro; mercare, atque excute solers
Omne latus mundi: ne sit præstantior alter,
Cappadocas rigida pingues plausisse catasta.
Rem duplica. Feci: jam triplex: jam mihi quarto,
Jam decies redit in rugam. Depunge, ubi sistam.
Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Finis Satyrarum Auli Persii Flacci.

DE SULPICIA

EJUSQUE SATYRA.

SULPICIA Poetria, Juvenali, Statio & Martiali æqualis, sub Domitiano, Nerva & Trajano imperatoribus floruit, libros amorum & epistolarum scripsit, qui temporum iniquitate sunt intercepti. Præterea heroico carmine & satyrico scribendi genere Domitiani, pessimi Principis, tempora deflevit, sumta scribendi occasione ex eo, quod Domitianus philosophos & bonarum omnium artium professores crudeli edicto Urbe exegisset. Satyra hæc, quæ superest, unica in plerisque carminum Ausonii editionibus occurrit. Calenum Sulpiciæ conjugio felicem prædicat Martialis lib. X, epigr. 38, ejusdemque pudicitiam laudibus effert epigr. 34:

Omnes Sulpiciam legant puellæ,
Uni quæ cupiunt viro placere &c.

SULPICIÆ

SATYRA,

DE STATU REIPUBLICÆ

Temporibus Domitiani præsertim cum Edicto Philosophos Urbe exegisset.

MUSA, quibus numeris heroas & arma frequentas,
Fabellam permitte mihi detexere paucis.
Nam tibi secessi, tecum penetrale retractans
Consilium. Quare nec carmine curro Phaleuco,
Nec trimetro jambo, nec qui pede fractus eodem
Fortiter irasci didicit, duce Clazomenio.
Cetera quin etiam, quot denique millia lusi,
Primaque Romanas docui contendere Grajis,
Et salibus variare novis, constanter omitto:
Teque, quibus, princeps & facundissima, calles,
Adgredior. Precibus descende clientis, & audi.
Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille deorum

Cogitat? an terras, & patria sæcula mutat?
Quasque dedit quondam, morientibus eripit artes?
Nosque jubet tacitos, & jam rationis egenos,
Non aliter, primo quam quum surreximus ævo,
Glandibus & puræ rursus procumbere lymphæ?
An reliquas terras conservat amicus & urbes,
Sed genus Ausonium, Romulique exturbat alumnos?
Quid reputemus enim? Duo sunt, quibus extulit ingens
Roma caput, virtus belli, & sapientia pacis.
Sed virtus agitata domi, & socialibus armis,
(Cetera quæ imperia, & totum simul abstulit orbem)
In freta Sicaniæ, & Carthaginis exiit arces,
Deinde, velut stadio victor qui solus Achæo
Languet, & immota secum virtute fatiscit:
Sic itidem Romana manus, contendere postquam
Destitit, & pacem longis frenavit habenis,
Ipsa domi leges, & Graja inventa retractans,
Omnia bellorum terra quæsita, marique
Præmia consilio, & molli ratione regebat.
Stabat in his, neque enim poterat constare sine ipsis:
Aut frustra uxori, mendaxque Diespiter olim,
Imperium sine fine dedi, dixisse probatur.
Nunc igitur, qui res Romanas imperat inter,
Non trabe, sed tergo prolapsus, & ingluvie albus,
Et studia, & sapiens hominum nomenque genusque,
Omnia abire foras, atque Urbe excedere jussit.
Quid facimus? Grajos, hominumque reliquimus urbes,

Ut Romana foret magis his instructa magistris.
Nunc Capitolino veluti turbante Camillo,
Ensibus, & trutina Galli fugere relicta:
Sic nostri palare senes dicuntur, & ipsi
Ut ferale suos onus exstirpare libellos.
Ergo Numantinus, Libycusque erravit in isto
Scipio, qui Rhodio crevit formante magistro,
Cetera & illa manus bello fecunda secundo,
Quos inter Prisci sententia dia Catonis
Scire adeo magni fecisset, utrumne secundis
An magis adversis staret Romana propago?
Scilicet adversis. Nam quum defendier armis
Suadet amor patriæ, & captiva penatibus uxor:
Convenit, ut vespis, quarum domus arce Monetæ,
Turba rigens strictis per lutea corpora telis.
Ast ubi apes secura redit, oblita favorum
Plebs, materque una somno moriuntur obeso.
Romulidarum igitur longa & gravis, exitium, pax.

Hoc fabella modo pausam facit. Optima posthac
Musa velim moneas, sine qua mihi nulla voluptas
Vivere, uti quondam Lydus dum Smyrna peribat,
Nunc itidem migrare velint. Vel denique quidvis,
Ut dea, quære aliud. Tantum Romana Caleno
Mœnia, jucundos pariterque averte Sabinos.
Hæc ego. Tum paucis dea me dignarier infit:
Pone metus æquos, cultrix mea. Summa tyranno
Hæc instant odia, & nostro periturus honore est.

Nam laureta Numæ, fontesque habitamus eosdem,
Et comite Egeria ridemus inania cœpta.
Vive, vale, manet hunc pulchrum sua fama dolorem.
Musarum spondet chorus, & Romanus Apollo.

FINIS.

IN D. JUNII JUVENALIS, AULI PERSII FLACCI ET SULPICIÆ SATYRAS

NOTÆ SELECTÆ.

MONITUM TYPOGRAPHI.

Quum omnes Latinos Classicos in usum maxime Doctorum sine ullis notis emittere nobis esset ab initio institutum, de quo proposito postea non una de caussa discedendum esse judicavimus, contigit ut Juvenalis, Persii, Sulpiciæque Satyræ, *quas inter primos edidimus, sine ullis prorsus commentariis exirent. Ne vero & his quidquam sive præsidii, sive ornamenti deesset, quod cæteri Latini Scriptores haberent, breviusculas quidem illas sed tamen utilissimas in eos notas concinnandas, illisque subnectendas quam diligentissime curavimus. Quod quidem speramus humanissimorum Lectorum suffragiis iri comprobatum, qui diligentiam nostram & studium æqui semper bonique fecerunt.*

IN D. JUNII JUVENALIS
SATYRAS
NOTÆ.

AD SATYRAM I.

Pag. 5 *Togatas*. Sc. Fabulas vel Comœdias, in quibus Romana actio a togatis personis agebatur.

Telephus ingens. Longissima Tragœdia de Telepho Misiæ Rege, cui

Vulnus, & auxilium Pelias hasta tulit.

Æacus. Judex apud inferos severissimus.

Monychus. Centaurus, qui contra Lapithas pugnavit.

Pag. 6 *Frontonis*. Summi tunc temporis litteratorum patroni, in cujus hortis poetarum turba suos versus recitabat.

Sullæ &c. Suasoria declamatione contendi, utilius futurum fuisse Sullæ dictatura se abdicare, & *altum* somnum dormire.

Auruncæ Alumnus. Lucilius Poeta ex Aurunca Rutulorum civitate.

Mævia. συνεκδοχικῶς pro quavis fœmina virilia munia obeunte.

Quo tondente. Cinnamum designat, qui ex tonsore eques locupletissimus.

Crispinum Servum Ægyptium, quem Nero equitem fecit.

Caussidici ... Mathonis. Accusatoris acerrimi, qui ex pauperrimo ditissimus factus est clarorum nominum delatione.

Magni delator amici Heliodorus Stoicus fuisse creditur, delator omnibus metuendus, qui ne Silano quidem discipulo pepercit.

Massa . . . Carus . . . Thymele. Mimi, iidemque delatores.

Cum te summoveant. Sc. ab hæreditate.

Noctibus. Illicito concubitu.

Quos evehit &c. Sensus est: quos magnos facit turpis cum vetula consuetudo, quæ nunc expeditissima via ad maximos proventus est.

Pag. 7 *Unciolam . . . deuncem*. Nempe hæreditatis. Uncia duodecima assis pars est, *deunx* tota hæreditas una minus uncia.

Lugdunensem rhetor dicturus ad aram. Caligula Lugduni in Gallia certamina oratoria ea lege instituit, ut victores a victis certa præmia acciperent, & laudibus tollerentur; hi vero, si maxime displicuissent, cogerentur spongia & lingua scripta sua delere. Metu igitur dicturi pallebant.

Marius. Priscus, ab Afris, quos Procos. spoliaverat, accusatus.

Sed quis magis. Supp. agitem.

Si capiendi. Legata, vetante Domitiano.

Curam cohortis. Prætorianorum, h. e. præfecturam prætorii.

Flaminiam. Viam, quæ Roma Ariminum ducebat.

Automedon. Fuit auriga Achillis, & figurate ponitur pro quovis auriga.

Ipse lacernatæ &c. Putant aliqui τὸ *ipse* heic Neronem significare, & *lacernatam* illam *amicam*, cui sese jactabat, non aliam esse, quam Sporum servum, quem Nero uxoris loco habebat. Lacerna enim virilis tantum vestis est, ut ostendit Ferrarius.

Sexta cervice. A sex lecticariis.

Pag. 8 *Multum referens de Mæc. sup.* Mollitiem Mæcenatis sedendo exprimens.

Quæ molle Calenum. Ordo & sensus est: *quæ viro sitienti porrectura molle Calenum*, idest vinum a Cale Campaniæ oppido, *miscet* pro illo *rubetam*, h. e. venenum ranæ rubetæ, de qua Plin. l. 8, c. 31, & lib. 32, c. 5.

Melior Locusta. Nova Locusta, sed veneficiis melior. Locusta autem hæc jussu Neronis Britannico venenum paravit.

Tyaris &c. Tyarus est parva Ægæi insula, gravissimi exilii locus.

Prætextatus. Idest nondum annos 16 natus.

Deucalion. Vide hanc fabulam apud Ov. Metam. l. 1.

Ad casum tabulæ. H. e. abaci lusorii.

Dispensatore Armigero. Dispensatore ad instar Armigeri porrigente lusoribus arma, idest nummos.

Pag. 9 *Trojugenas*, Romanorum nobilissimos.

In aure fenestræ. Ima pars aurium perforata ad inaures gestandos.

Quadringenta parant. Sestertia, aut parvorum sestertiorum millia, qui census equester erat.

Pedibus albis. H. e. gypsatis, quo habitu servi venum ducebantur.

Pallante. Præpotente illo & ditissimo Claudii Imper. liberto.

Licinis. Sc. Liciniorum familia, ex qua Crassus ille locupletissimus.

Quaque salutato &c. Cl. Silvestrius explicat: & concordia, quæ salutato (ab hypocritis) *nido*, idest templo suo, *crepitat*, hoc est increpitat eorum ὑπόκρισιν.

Summus honor. Primores civitatis.

Pag. 10 *Quadranteis centum*. Quadrans est quarta assis pars; singuli igitur Clientes 25 asses loco sportulæ accipiebant.

Jurisque peritus Apollo. Sc. statua Apollinis eo loco posita, ubi caussæ agitabantur.

Arabarches. ἀραβάρχης, Arabum princeps. Quis hic fuerit, haud facile est statuere.

Cujus ad effig. &c. H. e. ad cujus effigiem tantummodo mejere nefas est.

Pag. 11 *Omne in præcipiti vitium stetit*. Hoc est ad summum pervenit, ut altius surgere non possit, & deterior posteritas futura non sit.

Utere velis &c. Se hortatur ad scribendam satyram.

Simplicitas. Simplex libertas, cujus nomen proferre intutum est sub Tyrannis.

Pone Tigellinum. De quo Tacitus Hist. l. 1.

Tæda lucebit . . . sulcum deducet. Al. *lucebis*, & *diducis*, quæ lectio probatur pluribus. Hic videtur esse sensus: Si Tigellinum tanges, eadem afficieris pœna, ac ii, quos bitumine oblitos, & unco suspensos *in usum nocturni luminis* cremari Nero mandaverat, (vide Tacit. Ann. 15) & sulcum in arena duces, h. e. oleum & operam perdes.

Vehatur pensil. pl. Sc. in] pulvino plumis alte exstructis referto.

Accusator erit &c. Explico: qui tantum dixerit *hic est*, accusabitur statim; vel pro accusatore habebitur.

Committas. Pugnantes describas.

Hylas. Theodamantis filius ab Hercule amatus. Hic cum e flumine Ascanio aquam hauriret, urnæ pondere detractus in undas cecidit, diuque ab amatore frustra quæsitus fuit.

Ante tubas. Antequam classicum canas.

Latina. Via, quæ per Latium transiens Casinum usque, & hinc Beneventum ducebat.

AD SATYRAM II.

Pag. 13 *Ultra Sauromatas*. Videtur Plinius hos populos a Sarmatis distinguere, & ultra Caucasum ponere. Alii unam eamdemque gentem faciunt.

Et Bacchanalia vivunt. Vivunt turpiter, ut in Bacchanalibus.

Gypso. Statuis ex gypso.

Aristotelem similem. Imaginem Aristotelis.

Archetypos ... Cleanthus. Imagines Cleanthis *archetypas*, idest primitus factas, & originales.

Inter Socraticos . . . cinædos. Omnium pathicorum impudentissimus.

Marisca. Tumores in ano ob nimium attritum, gr. συκώσεις, fructus scilicet nefandæ παιδεραστίας.

Pag. 14 *Quo deterior te?* Qua in re sum te ipso nequior?

Loripedem. I. e. solutum pedibus, aut claudum.

Gracchos. Tiberium & Cajum, qui maximas Romæ turbas Agrariæ legis instauratione, & seditiosa eloquentia excitarunt.

Discipuli tres. Nempe Cæsar Octavianus, M. Antonius, & Lepidus, III viri R. P. const. qui crudeliorem Sullana proscriptionis tabulam proposuerunt.

Qualis erat nuper &c. Domitianus, qui quamvis *tragico*, idest nefando, *pollutus concubitu* (nempe corrupta Julia Titi fratris filia) revocata Lege Julia gravissimas pœnas in adulteros constituerat.

Vitia ultima. Hominum turpissimi.

Lex Julia. De Adulteriis.

Tertius . . . Cato. Duo enim fuerunt, Censorius & Uticensis, virtutis constantia, & morum severitate celebratissimi.

Opobalsama. Pro quovis magni pretii & luxus unguento. Cæterum Opobalsamum teste Plinio lib. 12, c. 25, est succus ex Balsamo arbore distillans.

Scantinia. Contra C. Scantinium Capitolinum Trib. pl. qui filium suum de stupro appellaverat.

Junctæque umbone phalanges. H. e. *magna inter molleis concordia*. De phalange Curtius lib. 3. *Macedones phalangem vocant stabile agmen, ubi vir viro, armis arma conserta sunt*.

Pag. 15 *Morbo pallet utroque*. Mares subit, & subigit.

Coliphia. Panes aromatibus conditos, quibus athletæ vescebantur ad instaurandum corporis robur.

Horrida quale f. r. i. codice pellex. Turnebus ad hunc locum: Codex est ligneus stipes, quem alligati servi, qui deliquerant, trahebant, cuique insidebant.

Tabulas impleverit . . . liberto. Hæredem testamento dixerit.

Cylindros. Uniones & gemmas oblongas & cylindrica forma.

Multicia. Vestem sc. subtilissimam & pellucidam, vix fœminis permittendam.

Cretice. Pro quovis judice, vel caussarum actore, qualis nuper Jul. Creticus.

In Proculas, & Pollitas? Mœchas.

Julius. Mensis.

Pag. 16 *Accipient te paullatim*. Inter Sacerdotes Bonæ deæ cooptaberis, nempe fies nequissimus.

Cotytto. Accusandi casu, gr. κοτυττώ. Fuit autem hæc nefandæ lasciviæ Dea apud Athenienses, cujus mystæ *Baptæ* dicebantur.

Vitreo ... Priapo. Ex cratere vitreo, qui *Priapum*, idest virile membrum, forma referret.

Scutulata . . . & galbina. Sc. vestimenta in formam scutulorum picta (a scacchi); & florem galbani colore referentia.

Per Junonem domini. Juno mulierum genius fuit, & per illam non nisi fœminæ jurabant.

Othonis. Imperatoris, qui cinædus mollissimus fuit.

Actoris Aurunci spolium. Quod nempe speculum Otho tanti faciebat, quanti Turnus hastam. *Actoris Aurunci spolium*, verba sunt Virgilii Æn. 12.

Pag. 17 *Galbam*. Cui vitam & imperium Otho eripuit.

Bebriaci campo. Al. *Bedriaci*. Locus est inter Cremonam & Mantuam, ubi Othoniani a Vitellianis fuerunt victi.

Extendere panem. Narrat Suetonius, Othonem fuisse solitum quotidie faciem rasitare, & pane asinæ lacte madido, ad tollendas rugas, illinere.

Fracta. I. e. exili & fœminea, qualem vocem Galli Cibeles sacerdotes habebant.

Magni gutturis exemplum. Helluo incredibilis ingluviei *Cornicini*. Cui Gracchus nupsit.

Sive hic &c Sive tubicen fuit.

Dictum feliciter. Conclamatum ab omnibus: *Feliciter*, sc. omnia cedunt.

An Haruspice. Qui sc. quomodo hæc scelerum portenta procuranda, & expianda sint doceat.

Arcano loro. Loris sacra arcana sustentantibus. Significat autem Gracchum fuisse unum e Saliis.

Urtica. Nota herba: heic libidinis pruritum significat.

Pag. 18 *Severi jugeribus campi*. Martis, i e. Marti sacri, qui *severus* dicitur, quod in eo Comitia, & severa aliquando judicia fierent.

Turgida . . . Lyde. Hæc quædam crassa nugatrix fuit, quæ sterilitatem se posse avertere medicaminibus profitebatur.

Luperco agili. H. e. currenti. Nudis Lupercis tota urbe discurrentibus, mulieres obviæ palmas caprina pelle percutiendas offerebant, ut inde fœcunditatem acciperent.

Fuscina ~~Gracchi~~. ~~Ejusdem~~ forsan qui supra. *Fuscina* erat Tridens, quo armabantur Gladiatores ii, qui Retiarii dicebantur, nam rete etiam altera manu jactabant.

Ad podium spectantibus. Sc. Magistratibus, & Senatoribus, quibus proximi arenæ gradus in spectaculis reservabantur. *Podium autem erat muri pars projectior, & prominentior ante ipsum spectaculorum gradum, cui columnæ impositæ cum epistyliis ad ornatum, sive, cum liberet, ad innixum*. Ita Lipsius de amphith. c. 10.

His licet ipsum &c. Qui munus dat gladiatorium.

Ære lavantur. Loturi omnes quadrantem solvebant, exceptis qui nondum ad quartum annum pervenerant, nam ii aut balneaticum non solvebant, aut ad balnea non mittebantur.

Cremeræ legio. Sc. 306 Fabii, qui cum privatis opibus Vejentes Patriæ hostes bello subigendos suscepissent, insidiis intercepti omnes ad Cremeram occisi sunt.

Cannis. Apuliæ vico, maxima Romanorum clade nobilitato.

Pag. 19 *Humida laurus*. Qua lustralis aqua in expiatoriis sacris spargebatur.

Juvernæ. Hiberniæ, sive Irlandiæ.

Orcadas. Insulas ultra Britanniam & Hiberniam sitas numero tunc temporis 30, quas Claudius Romano Imperio adjecit.

Minima c. noctt Brit. In Solstitio æstivo.

Heic fiunt homines. Ironice.

Mittentur. Sensus est: Si obsides longiorem moram Romæ traxerint, mores patrios, & studia venandi & aurigandi dediscent.

Artaxata. Numero plurali. Urbs majoris Armeniæ juxta Araxem.

AD SATYRAM III.

Pag. 21 *Cumis.* Euboicorum colonia, in littore Campano, ubi antrum Sibyllæ fuisse dicitur.

Janua Bajarum. *Bajæ* urbs amœnissima in eodem littore.

Prochytam præpono Suburræ. Malo ubivis esse quam Romæ; ubi *Suburra* vicus fuit celeberrimus. *Procbyta* parva insula prope littus Campanum.

Madidamque Capenam. Portam, super quam aquæductus.

Amicæ. Egeriæ nymphæ, quæ *Numæ conjux consiliumque fuit.* Ovid.

Ejectis mendicat silva Camœnis. Lucus a Numa Musis olim dicatus, nunc *mendicat*, id est receptionis pretium afflagitat a Judæis, qui urbe a Domitiano excedere jussi, se in illum locum receperunt.

Pag. 22 *Ubi Dædalus* &c. Vide hoc Æneidos l. 6.

Lachesi. Parcarum uni, cujus officium erat filum humanæ vitæ ducere.

Sub hasta. Festus lib. 8. *Hastæ subjiciebant, quæ publice venumdabant.* Itaque *præbere* &c. valet se in servitutem vendere.

Notæque per oppida buccæ. Nempe quia *Cornicines, & municipalis arenæ Perpetui comites.*

Munera edunt. Gladiatorum certamina populo exhibent, quod non nisi ditissimis & honestissimis licebat, ut patet ex Tacito Ann. 4.

Et verso pollice vulgus, cum libet, occ. Populus, si cui gladiatorum favebat, eumque salvum cuperet, id presso pollice significabat; sin ejus mortem mallet, pollicem deorsum vertebat.

Conducunt foricas. Latrinas publicas expurgandas.

Ranarum viscera. Forte ad veneficium; nam *ranæ rubetæ* venenum supra vidimus Sat. 1.

Pag. 23 *Tagi*. Fluminis auriferi in Lusitania.

Græcam urbem. Græcis moribus viventem.

In Tib. defl. Orontes. H. e. Syri suis moribus urbem Romam corruperunt.

Lupa barbara. Meretrix ex Syria.

Trechedipna. τρεχέδειπνα, vestes quibus græculi parasiti ad cœnas itabant.

Ceromatico. Ceromate perunčto: est autem κήρωμα unguentum ex oleo, cera, & terra, quo gladiatores pugnaturi totum corpus inungebant.

Niceteria. νικετήρια, victoriæ præmia.

Sicyone &c. Græcis urbibus. Sunt enim *Sicyon* urbs Peloponnesi, Amydon Pæoniæ in Macedonia, Andros Ægæi maris insula & prima Cycladum, Tralles in Lydia, Alabandæ in Caria.

Isæo torrentior. Isæi eloquentia concitatior. De hoc sui temporis Oratore Plin. l. 2, ep. 3.

Pag. 24 *Aliptes*. Unguentarius.

Schœnobates. Funambulus.

Qui sumpsit pennas. Dædalus.

Conchylia. Vestes purpureas, conchyliorum sanguine tinctas.

Advectus &c. Nempe ex Syria, unde *pruna*, & *cottona* (ficus Syriæ peculiares) optima vehebantur.

Bacca ... Sabina. Oliva Sabina, i. e. Italicis Romanisque cibis.

Non persona. Non actor, aut comœdus. *Personæ* autem dicebantur actores, quod personati prodirent.

Nec tamen Antiochus. Nos ita hunc locum accipimus: Non tamen illic, sc. in Græcia, Histriones summi, Antiochus puta &c. quos Romani suspicimus, pariter a suis magni fiunt. Nam tota *Natio* græca *comœda* est.

Pag. 25 *Endromidem*. Vestem crassam & villosam, qua Palæstritæ post Gymnastica exercitia operiebantur, ne calefacti refrigescerent.

Trulla . . . aurea. Silvestrius vult esse vas ad excipienda ventris onera, quo aureo elegantiores utebantur. Alii pro cratere accipiunt.

Abollæ. Vestis Philosophicæ.

Stoicus occidit. Sc. delatione. Fuit autem hic P. Egnatius, qui Baream Soranum amicum & discipulum suum ficto crimine accusatum perdidit.

Ripa nutritus in illa. Nempe Tarsi in Cilicia, ubi Perseus Pegasi equi insessor descendisse primum dicitur.

Pag. 26 *Cludit latus*. Exterior vel lævus ambulat.

Quantum in legione Tribuni accipiunt. Trib. militum singulis mensibus accipiebant 400 denarios, quadruplum sc. militaris stipendii, præter frumentum & vestes. Vid. Lips. de Milit Rom.

Vestiti . . . scorti. Meretrice togata, & plebeja.

Hospes Numinis Idai. Intellige P. Scipionem Nasicam, quem unum ob probitatem Senatus dignum existimavit, qui simulacrum Cybeles e Phrygia allatum domum suam, dum templum illi conderetur, exciperet.

Vel qui servavit tr. L. Cæcilius Metellus, qui templo Vestæ flammis correpto, Palladium ex mediis ignibus eripuit.

Samothracum . . . aras. Penatium, seu Magnorum Deorum, quos Dardanus ex Samothracia in Phrygiam tulit, & inde Æneas in Italiam. Samothracia ins. Ægæi est.

Pulvino equestri. Gradibus sc. 14, e quibus equites spectabant.

Legi Rosciæ.

Pag. 27 *Pinnirapi*. Epithetum Gladiatoris Retiarii, qui retibus & fuscina piscem (h. e. pinnam vel cristam in formam piscis factam) galeæ Mirmillonis petebat.

Othoni. L. Roscio Othoni Tr. pl., qui legem Rosciam Theatralem tulit.

Debuerant migrasse Quirites. H. e. debuerant non rediisse: pluries enim in montes Sacrum, & Aventinum secesserunt.

Veneto. I. e. Veneti coloris, qui, ut tradit Vegetius, marinis fluctibus est similis.

Pulpita. Pulpitum est προσκήνιον, locus ante scenam, ubi fabulæ agitabantur.

Exodium. Breve ac jocosum dramma, quo post Tragœdiam fatigati auditorum animi recreabantur.

Orchestram. Sc. Senatores ad orchestram sedentes.

Pag. 28 *Ille metit* &c. Sensus est: Si quis servus domino carus deponit primæ barbæ lanuginem, aut longas comas, quas dominus numinibus sacrabat, pluribus donatur libis, quæ postea vendit.

Fermentum. Indignationis caussam.

Tibicine. Sustentaculo. Sunt enim *Tibicines* columellæ, quibus, ne corruant, ædes fulciuntur.

Chiron. Abaci fulcrum.

Opici . . . mures. Barbari, osci, imperiti, græcum nescientes.

Pag. 29 *Soræ* &c. Hæc sunt parva oppida in Campania.

Nec reste movendus. Cum nempe aqua sine fune hauriri possit.

Pythagoræis. Discipulis Pythagoræ, qui cum μετεμψύχωσιν, h. e. animarum de corpore in corpus transmigrationem crederet, suos ab esu carnium arcebat.

Lacertæ. H. e. loci, quæ lacertam capere & alere possit.

Meritoria. Subintellige cubicula aut loca.

Pag. 30 *Convicia mandræ*. Agasonibus *mandram*, i. e. mulorum multitudinem increpantibus.

Druso, vitulisque marinis. Altum dormientibus. De his vide Pl. lib. 9, c. 13.

Liburno. Servo ex Liburnia, unde proceri servi, & optimi lecticarii.

Metretam. Vas fictile, quod 10 sextarios continet.

Clavus militis. Milites calceis pluribus clavis infixis & munitis ~~uti solitos docent~~ Josephus Bell. Jud. l. 8, c. 3, & Nigronius de Caliga Veterum c. 4.

Corbulo. Vir strenuus, & rebus in Armenia gestis sub Nerone clarus. *Corpore ingens* Tacito dicitur.

Perit cadaver more animæ. Ita frustatim minuitur, ut conspici amplius non possit, ad instar animæ. ὑπερβολικῶς.

Gutto. Vase plerumque corneo, quod oleum guttatim fundebat.

Pag. 31 *Porthmea*. Charontem. πορθμεὺς, *portitor*.

Trientem. Tertiam assis partem, quam nauli loco pro trajectione exhibeat portitori.

Peleidæ. Achillis Pelei filii, qui ob Patrocli amici necem tanto dolore affectus est, ut dormire non posset.

Pag. 32 *Conche*. Faba in siliquis.

Proseucha. προσευχὴ proprie *precationem* significat. Heic autem pro loco ponitur, ubi mendici stipem petentes conveniebant.

Vadimonia faciunt. Vocant in jus, litem intentant.

Gallinaria pinus. Silva, Campaniæ pinis consita.

Tribunis. Militum Consulari potestate, qui primum creati fuerunt anno U. C. CCCX.

Uno...carcere. Sc. Tulliano, a Tullo Hostilio ædificato.

Pag. 33 *Ad Helvinam Cererem*. Ad sacrum Helvinæ Cereris, ita dictæ ab Helvino fonte.

AD SATYRAM IV.

Pag. 35 *Quantis porticibus*. Nempe privatis & suis.
Vittata . . . sacerdos. Virgines Vestales incesti convictæ vivæ defodiebantur.
Sub judice morum. Domitiano, qui suscepta morum correctione, Censor perpetuus vocari voluit.
Æquantem &c. H. e. selibrem.
Præcipuam . . . ceram. H. e. hæreditatis partem.
Pag. 36 *Clauso . . . antro*. Lectica.
Apicius. Omnium nepotum altissimus gurges, ut vocat Plin. lib. 2, ep. 5.
Municipes . . . siluros. Ægyptios pisces, de quibus vide Pl. lib. 9, c. 15.
Flavius ultimus. Domitianus,
Quem calvum dixit sua Roma Neronem. Aus.
Dorica Ancon. Ancona in littore maris Adriatici, a Doribus condita.
Mæotica. Palus est sinus Ponti Euxini, & in fluentem Tanaim excipit.
Pag. 37 *Palfurio . . . Armillato*. Viris consularibus, delatoribus pessimis, qui omnia præclara fisco adjudicabant.
Quartanam sperantibus. Catechesis pro timentibus.
Servabat. Vetabat abduci, vel putrescere.
Vestam minorem. Minori pompa cultam, quam Romæ.
Picens. Piscator ex agro Piceno, ubi *Dorica Ancon*.
Quid apertius? Supp. *hac adulatione*.
Pag. 38 *Pallor amicitiæ miseræ*. Nempe Metus, ne Domitiani amicitia exciderent.
Positus. Impositus, sc. præfectus.
Cum juvene. Acilii filio, quem Domitianus jussit occidi.
Fraterculus ... Gygantis. H. e. ignobilis, terræ filius, ut Gygantes.
Ursos ... Numidas. Falsus est heic Juvenalis, ut Virgilius; *& pelle Libystidos ursæ*. Negat enim Plin. lib. 8, c. 36, ullos in Africa ursos reperiri. Forte ita leones lingua antiqua dicebantur.
Pag. 39 *Barbato Regi*. Antiquis moribus viventi, ut Tarquinio.

Cinædo. Nerone, qui Quinctianum probroso carmine diffamavit. Tac. l. 15.

Jugulos aperire susurro. Secreta delatione homines jugulandos curare.

Et qui vulturibus. Missus enim contra Dacos periit in pugna.

Nunquam visa. Nempe *cæcus* erat, ut infra.

A ponte. Ubi mendici sedebant stipem petentes. Supp. essumptus.

Aricinos ad axeis. Ad currus Aricina via euntes.

Laudabat. Licet non viderat, nempe *cæcus adulator*.

Pegma. Machina quædam ea arte fabricata, ut per se surgeret, & imposita pondera ad velaria, h. e. ad lintea, quibus theatra operiebantur, attolleret.

Pag. 40 *Fabricio*. Vejentoni.

Prometheus. Pro figulo.

Circeis. Urbe Campaniæ.

Lucrinum. In Bruttiis.

Rutupino. A Rutupiis urbe Britanniæ.

Cattis . . . Sicambris. Populis Germaniæ ferocissimis.

Pinna. A pennato cursore allata. Pennam enim sive pinnam, celeritatis symbolum, in capite gestabant veredarii, qui subitum tristemque nuncium afferrent.

Lamiarum. Sc. Ælii Lamiæ, Domitiani jussu interfecti.

AD SATYRAM V.

Pag. 42 *Sarmentus . . . Galba*. Scurræ Augusti.

Nulla crepido &c. Ubi sc. cum mendicis sedeas.

Ligulas dimittere. Properandi studio illigatis calceis ire.

Pag. 43 *Corybanta* Furentem, & insanientem more Corybantis.

Saguntina. De vasis Saguntinis Vid. Plin. lib. 35, c. 12.

Capillato Consule Plinius lib. 7, c. 59 ait, Romanos tonsoribus anno Urbis CDLIV primum uti cœpisse, antea fuisse intonsos.

Heliadum crustas. Vasa ex electro, quod natum ex Heliadum fletu dicitur.

Beneventani sutoris. Pocula quattuor Rostra habentia ab inventore Vatinio, Vatiniana appellabantur. De hoc sutore vide Tac. Ann. 15.

Pag. 44 *Rupto posc. sulfura vitro*. Vitrea fragmenta sulfuratis permutabantur. Vid. Mart. lib. 1, ep. 42.

Tulli . . . Anci. Regum Romanorum.

Artoptæ. Ejus, qui panem dispensat.

Pag. 45 *Venafrano*. Oleo, quod optimum est. Venafrum urbs Campaniæ.

Canna Micipsarum. Navis ex Africa, ubi regnavit Micipsa.

Taurominitanæ. Siculæ. Nam Taurominium oppidum in Sicilia.

Pag. 46 *Tiberinus*. Piscis.

Ipse pauca velim. Supp. dicere Virroni, nempe: *Nemo petit &c.*

Civiliter. Sine Clientum injuria.

Cheironomonta. Gesticulatorem & mimum. Sed heic pro structore ponitur, qui eleganti gesticulatione apposita fercula dividebat.

Tria nomina. Prænomen, Nomen, & Cognomen, ut Ingenui. Liberti quidem hæc omnia habebant, sed duo prima a Patrono; unum proprium habere videbantur cognomen.

Pag. 47 *Parvulus aula lus. Æn.* Alludit ad illud Virg. 4 Æn.

. . . . Mihi parvulus aula
Luderet Æneas.

Ancipites. Quia nempe possunt mortem afferre.

Sed qualeis Claudius edit ante illum uxoris. Agrippina Claudium boleto venenato sustulit.

Sororibus Afris. Hesperidibus, quæ Atlantis fuerunt filiæ.

Capella. A loro caprino.

Pag. 48 *Etruscum ... si* &c. Ingenui pueri ditiores auream bullam collo appensam ferebant, tenuiores coriaceam, vel tantum nodum. Sensus est: Dummodo servus non sit.

AD SATYRAM VI.

Pag. 50 *Cujus turbavit* &c. Lesbia Catulli puella.

Pag. 51 *Conventum*. Sc. propinquorum & amicorum ad nuptias.

Salvis tot restibus. Cum non desit funis, quo te suspendas.

Caligantes. Ob altitudinem.

Turture magno &c. Quibus nempe orbi donabantur a captatoribus testamentorum.

Quem texit . . . cista Latini. Ne sc. in adulterio cum

Thymele Latini uxore, aut amica deprehenderetur.

Pag. 52 *Quar. n. timeat pat. oscula*. Tamquam impudica.

Jupiter, & Mars. Agrestium puellarum corruptores.

Cuneis. Toto amphitheatro. Erat autem cuneus caveæ pars scalis utrinque intercepta.

Cheironomon Lædam ... saltante. Lædæ motus, & gestus mimice exhibente.

A Plebejis longe Megalesia. Supp. absunt. Ludi Plebeji fiebant mense Novembri: Megalesia, ita dicta a Magna Deûm matre, mense Aprili.

Atellanæ ... Autonoes. Cadmi filiæ, in Atellana, i.e. jocosa fabula exhibitæ.

Fibula. Qua comœdi, & cantores virilia coercent, ne concubitu vocem corrumpant.

Pag. 53 *Ludium*. Gladiatorem, a ludo.

Mœnia Lagi. Alexandriam a Lago patre Ptolomæi & Cleopatræ regnatam.

Pag. 54 *Accepta rude cœpisset* &c. Si impetrata missione a gladiatura cessaret, hunc non minus quam Vejentonem sperneret. *Rudes* autem est gladius ligneus, quo donabantur emeriti gladiatores.

Uxor. Messalina, quæ Claudio Britannicum peperit.

Linquebat. Supp. maritum.

Pag. 55 *Hippomanes*. Acc. neutr. gen. erat autem frustum carnis e fronte pulli equini divulsum, ad incantamenta maximi usus.

Libertas. Agendi quæ lubet a fœminis emitur.

Pag. 56 *Barbarus . . . Agrippa*. Herodes Judæorum rex, qui cum Beronice sorore sua concubuisse dicitur.

Cornelia. Africani majoris filia.

Amphion. Niobes maritus, de qua vid. Ov. Met. l. 6.

Pag. 57 *Cecropis*. Attica, a Cecrope Athenarum rege.

ζωὴ καὶ ψυχή. *Vita & anima*.

Digitos babet. Tantundem valet ac digiti.

Æmo . . . Carpopboro. Mimis, quorum mollissima pronunciandi ratio.

Dacicus & ... Germanicus. Nummi his impp. titulis inscripti.

Pag. 58 *Barbam*. Nascentem, vel adhuc intonsam.

Arenæ. H. e. gladiatoribus, qui in arena pugnant.

Onerosaque pallia jactat. Procul abjicit a filia ægritudinem simulante.

Manilia. Meretrix, de qua Gellius l. 4, c. 14.

Pag. 59 *Vulnera pali*. Quem tyrones apud lanistam simulata pugna petebant.

Florali ... tuba. In Floralibus ad tubarum strepitum meretrices nudo corpore discurrebant.

Sudant in Cyclade. Ne tenuissimas quidem vestes ferre possunt. De hac Veste Vid. Oct. Ferrarium Part. I, l. 3. c. 18.

Libro. Ad instar libri, vel corticis, qui plantas multiplici circumductu ambit.

Pag. 60 *Scaphium*. Matula.

Qua Ludia. Sc. Veri Ludii uxor.

Curruca. H. e. ad instar Currucæ avis (quæ Cuculi ova fovet) alienos liberos pro tuis amans & nutriens.

Quintiliane. Rhetorum peritissime.

Colorem. Excusationem.

Pag. 61 *Sibaris* &c. Civitates luxu perditæ.

Inguinis & capitis discrimina nescit. Obscœnas partes non magis pudet ostendere, quam caput.

Qua sorbeat aera sanna. Quo roncho spiritum trahat, dum fellat.

Priapi Mænades. Efferatæ stimulante libidine, ut Mænades in Bacchi sacris.

Pag. 62 *Psaltria*. P. Clodius, sub habitu Psaltriæ, in sacra Bonæ Deæ irrepsit, ibique Pompejam Jul. Cæsaris uxorem constupravit.

Duo Cæsaris Anticatones. Duo libri contra Catonem Uticensem a Jul. Cæsare conscripti, quibus ob cylindricam voluminis formam penem P. Clodii comparat.

Sympuvium &c. Fictilia vasa in sacris antiquis adhiberi solita.

Pag. 64 *Custodem vitis & horti provocat ... spado*. Priapo est mentulatior, quia nempe priusquam castraretur adoleverat.

Bromium. Puerum in deliciis habitum, vel forte Bacchum ipsum.

Vocem vendentis Prætoribus. I. e. cantoris a Prætoribus conducti.

Quo t. Hedymeles operas d. Quo Hedymeles delicatulus Cytharædus usus est.

Capitolinam quercum. H. e. quernam coronam in Capitolino certamine a Domitiano instituto. Vid. Suet. in Domit.

Varicosus. Nempe stando ut in sacris.

Pag. 65 *Isse Niphatem*. Armeniæ Fluvium solito alveo diffluxisse.

Castra. Vasa & supellectilem, ad instar castrorum.

Lassata ... brachia. Lavaturi ad sudorem excitandum plumbeam massam varie agitabant.

Pag. 66 *Orexim*. Appetitum, famem.

Succurrere lunæ. In eclipsi lunam laborare credebant antiqui, eique pelvium & tintinnabulorum crepitu, ne penitus deficeret, succurri posse credebant.

Cædere Silvano p. quadr. lav. Quod mares tantum faciebant.

Palæmonis artem. Grammaticam. Remnius Palæmon grammaticus eruditissimus fuit, & Quintiliani præceptor.

Pag. 67 *Elenchos*. Uniones ovali forma.

Poppæana. A Poppæa Neronis uxore. Hæc vultum quotidie lacte asinæ perfundebat ad candorem provocandum: eamque euntem in exilium 50 asinæ sequutæ sunt. V. Pl. l. 14, c. 41.

Foliata. Unguenta ex nardi odoris foliis. V. Pl. l. 13, c. 1.

Libraria ... Cosmetæ. Illa est ancilla, quæ pensa cæteris ~~conservis distribuit~~: hi, qui dominæ mundum curant.

Pag. 68 *Diurni*. Ephemeridis, ubi quotidianæ expensæ scribebantur.

Sicula ... aula. Ubi tot Tyranni crudelissimi fuerunt.

Isiacæ lenæ. I. e. ad Isidis, quo lenæ & adulteri conveniebant.

Psecas. Nomen nymphæ, qua ornatrice Diana utebatur.

Cedo. Dic, an non alia videri debeat si &c.

Pag. 69 *Semivir obscœno*. Archigallus, quem Galli minores reverebantur.

Rapta testa. Samia testa arrepta. V. Pl. l. 35, c. 2.

Xerampelinas. Nempe vestes ejus coloris, qui est foliorum vitis arescentium, ut docet Ferrarius P. 2, l. 1, c. 26.

Superbi Regis agrum. Campum Martium, qui Tarquiniorum fuerat.

Meroe. Insula Nili, sub zona torrida.

Antiquo ovili. Nempe septis, in quibus claudebatur populus ad suffragia. Vide Servium ad Virg. Egl. 1.

Pag. 70 *Anubis*. Isidis Antistes, habitum & caninam faciem Anubidis gerens.

Violato ... cadurco. *Cadurcum* proprie est culcitra ex lino Cadurcensi. Heic autem accipitur pro strato illo, in quo mulieres toto tempore Isiacorum sacrorum secubabant, ne a maritis tangerentur.

Quod deferat ipse. Quod ab aliis factum ipse accuset.

Hammonis. Jovis, sub specie arietis, cujus fatidicum templum erat in Libya, prope Cyrenem.

Magnus civis. Sergius Galba. Seleucum autem Mathematicum heic designat, qui prædictionibus suis effecit, ut Otho sperare imperium, &, occiso Galba, occupare auderet.

Pag. 71 *Seripho*. Una Cycladum, miserrimi exilii loco.

Tanaquil. Divinandi perita, ut Tanaquil Tarquinii Prisci uxor.

Ephemeridas. Astronomicas supputationes.

Thrasylli. Celebris astrologi sub Tiberio, ut etiam Potosyris.

Metarum. Sc. in Circo maximo, ubi sortilegi considebant.

Poppysma. Manum contrectandam.

Publica fulgura condit. Loca fulgure tacta septis ab augure claudebantur, fulgurumque vestigia terra obruebantur. Luc. lib. 1, v. 606:

. . . . *dispersos fulminis ignes*
Colligit, & terræ mœsto cum murmure condit.

Pag. 72 *Ante phalas*. Serv. 9 Æn. *Phalæ, turres, divisiones in Circo, inter Euripum & Metas*.

Aurato vix u. p. lecto. Vix ulla dives parit.

Ad spurcos lacus. Ad lacum Velabrensem, eo enim deferebantur spurii.

Mimum. Qui virum principem agat, cum infimo loco natus sit.

Pag. 73 *Avunculus ille N*. Caligula Agrippinæ, matris Neronis, frater, quem Cæsonia uxor amatorio medicamento in furorem vertit. V. Suet.

Frontem pulli. Hippomanes, de quo supra v. 134.

Boletus. Quo Claudium sustulit.

Montibus ignotum Rutulis. Intentatum Lucilio Rutulo.

Pag. 74 *Colchide*. Medea ex Colcho.

Si prægustaret &c. Si se sumpto antidoto muniret, ut solebat Mithridates rex Ponti, ter, i. e. a Sulla, Lucullo, & Pompejo devictus.

AD SATYRAM VII.

Pag. 76 *In atria*. Licinia foro proxima, ubi præconum magna frequentia.

Machæræ. Præconis.

Alcyonem &c. Tragædias Bacchi & Fausti vilium poetarum.

Equites Asiani Cappadoces &c. I. e. Servi ex Asia, Cappadocia &c. equites facti.

Altera Gallia. Sc. Gallogræcia, vel Galatia, quæ pars Asiæ minoris est, inter Cappadociam, & Bithyniam sita.

Pag. 77 *Terpsichoren*. Sextam inter Musas: sed pro tota Poesi sumitur.

Anabathra. Erant gradus, in quibus sedebat reliqua multitudo, cui subsellia sufficere non poterant.

Pag. 78 *Communi moneta*. Noto vulgarique stilo. Metaphora a monetariis.

Cum dicit Horatius: Hevohe! I. e. cum veluti furore percitus Bacchum invocat, ut Ode 19, l. 2.

Rutulum confundat Erinnys. Vide Virg. Æn. l. 12.

Caderent omnes a crinibus hydri. Non ita deformis Alecto esset ab eo descripta.

Atreus. Tragœdia, quam dum scribit Rubrenus, cogitur omnem supellectilem pignori subjicere ob paupertatem.

Pag. 79 *Lucanus*. M. Annæus, Pharsaliæ auctor notissimus, Senecæ Philosophi ditissimi hominis nepos.

Agaven. Tragœdiam de Agave Thebana, quæ filium suum necavit, quod Bacchi Numen colere noluisset.

Semestri . . . auro. Annulo aureo, quo Tribuni militares donabantur. Tribunitiam porro dignitatem semestrem fuisse docet Pl. l. 4, ep. 4.

Pelopeja ... Philomela. Fabulæ Paridi histrioni venditæ.

Pag. 80 *Acta legenti*. Scribæ, seu, actuario, vel si mavis anagnostæ.

Ad dubium . . . nomen. H. e. ad dubiam citationem, vel accusationem.

Russati ... Lacernæ. Aurigæ russatæ factionis. Quattuor enim erant Circensium Aurigarum factiones, nempe Russata, Albata, Prusina, & Veneta, de quibus vide Panvin. de Lud. Circens.

Bubulco judice. Idest rudi, & indocto; nisi potius cognomenti loco sit.

Petasunculus & vas Pelamydum. Perna, & vas condita Pelamydis carne plenum. Pelamydes parvuli Thynni sunt.

Epimenia. Munuscula menstrua pro navata opera.

Pragmaticorum. Nempe illorum, qui in judiciis oratoribus aderant, eisque leges & juris formulas monstrabant.

Pag. 81 *Conturbat*. Censum suum corrodit, & solvendo non est.

Rhinocerote. Gutto, idest vasculo ex cornu Rhinocerotis.

Stlataria purpura. H. e. purpura lati clavi. *Stlataria* enim antiqui pro *lataria*, ut *stlites* pro *lites*, dicebant.

Classis numerosa. Declamantium discipulorum.

Pag. 82 *Arcadico juveni*. Ignavo, inerti, pigro, more asini Arcadici.

Raptore relicto. Relicto declamatorio & ficto themate, puta contra raptorem &c.

Sibi dabit ipse rudem. Docendi munus dimittet.

Chrysogonus . . . Pollio. Sophistæ.

Artem scindens Theodori. Minutatim artem explicans Theodori Rhetoris, de quo Suetonius in Tiberio.

Pag. 83 *Adpositam* &c. Adsutam calceo lunulam, h. e. Clitteram, more patriciorum habet. Sic enim solebant patricii, ut hoc signo se ex centum illis ortos esse, qui a Romulo in curiam adlecti sunt, ostenderent.

Et si perfrixit, cantat bene. Adagium, cujus hic sensus: Quidquid peccet Felix, semper bene.

Ventidius. Bassus mulio Asculanus, a Pompejo Strabone in triumphum ductus, brevi Præturam & Consulatum consequutus de Parthis triumphavit. Vide Val. Max. l. 6, c. 10.

Tullius. Alii Ciceronem, alii Servium Tullium intelligunt.

Thrasymachi ... Secundi Carrinatis. Ille Carthaginiensis Philosophus Rhetoricam aliquandiu professus ob lucri tenuitatem scholam reliquit: hic a Caligula in exilium pulsus est, quod contra Tyrannos exercitationis caussa declamasset.

Pag. 84 *Cauda magistri*. Chironis Centauri, qui Achillem aluit & docuit.

Rufum. Superbum, Gallum Rhetorem disertissimum.

Qui cognit. Tribuni n. &c. Cujus petendæ caussa in jus eundum non sit. Minores caussæ a Tribuno ærario judicabantur.

Archemori. De quo Virg. Æn. 10.

Pag. 85 *Victori populus quod postulat, aurum*. H. e. vilem mercedem, qualis fuit, quam aurigæ in Circensibus victori populus postulare solebat.

AD SATYRAM VIII.

Pag. 88 *Allobrogicis*. Titulis, devictis nempe Allobrogibus.
In Herculeo ... Lare. Fabium Maximum ab Hercule prognatum fama fuit, ut refert in ejus vita Plutarchus.
Catinensi pumice. Ætnæo pumice; nam Catina urbs ad Ætnæ radices posita est.
Traducit. Dedecorat.

Pag. 89 *Osiri invento*. In Isiacis sacris Apim bovem, qui & Osiris est, amissum quærebant, ac tandem invento exclamabant: εὑρήκαμεν, συγχαίρωμεν.
Rubelli Plaute. Hic per matrem ab Octavio Augusto originem trahebat, totidemque ab eo gradibus distabat, ac ipse Nero.
Cecropides. H. e. nobilissimus, veluti qui Athenis a Cecrope primo Rege ortum ducebant.

Pag. 90 *Pecus Corythæ ... & Hirpini*. Corytha matre, & Hirpino patre prognati equi.

Pag. 91 *Caurana*. Sub monte Gauro in lacu Lucrino.
Cosmi &c. Unguentarii tunc temporis nobilissimi.
Peiratæ Cilicum. Ciliciæ provinciæ, ex qua olim infestissimi Piratæ fuerunt, Prædones.
Præconem Chærippe &c. O provincialis, satius est omnem supellectilem voce præconis vendere, ne quis te possit spoliare, & tacere. Nam deperditis omnibus naulum etiam perdere, idest frustra accusandi Prætoris caussa Romam navigare, insania est.

Pag. 92 *Sine Mentore*. Sine poculis a Mentore cælatis.
Messoribus illis. Afris.
Cum tenues &c. Cum a Mario Prisco spoliati, & ad ultimam egestatem redacti sint.
Acersecomes. Græcum nomen, quod *intonsum* significat.

Pag. 93 *Claramque facem præf. pud.* I. e. tua probra, & pudenda facta detegere.
Santonico. Quo Santones Galliæ populi utuntur.

Pag. 94 *Eponam*. Mulionum, & aurigarum Deam.
Idumææ porta. Per quam sc. Vespasianus & Titus devicta Judæa triumphantes ingressi sunt.

Inscripta lintea. Vel picta, vel titulum prostantis meretricis habentia.

Ostia. Supp. *ad* Ostia sc. Tiberina.

Pag. 95 *Phasma*. *Spectrum* Fabulæ titulus.

Laureolum. I. e. Laureoli improbissimi servi partes.

Gracchum. Eumdem nempe, de quo Sat. 2.

Pag. 96 *Secutor*. Mirmillo, qui clypeo, & galea, & gladio utebatur.

Simia, serpens, culeus. Parricidarum supplicium. Nero Agrippinam matrem occidi jussit.

Agamemnonidæ. Orestis, qui Clitemnestram matrem interfecit. Vide apud Hygin. Fab. 117, & 119.

Virginius. Rufus, C. Jul. Vindex, Sergius Galba aspirante Senatu a Nerone desciverunt; eumque interficiendum curaverunt.

Braccatorum ... *Senonum*. Gallorum, qui Romam captam incenderunt anno U. C. CCCLXV.

Tunica p. molesta. H. e. veste bitumine imbuta, qualis fuit illorum, quos incendii insimulatos Nero cremari voluit, quod alias monuimus.

Pag. 97 *Novus Arpinas*. Cicero ex Arpino Municipio. Hanc rem vide apud Sallustium.

Arpinas alius. C. Marius septies Consul.

Nobilis collega. Q. Catulus, quem Cimbrici triumphi consortem Marius ipse voluit.

Deciorum. Trium, qui se pro suis exercitibus devoverunt.

Regum ultimus ille bonorum. Servius Tullius, cui successit Tarquinius Superbus.

Pag. 98 *Et quæ* . . . *virgo natavit*. Clœlia, quæ noctu a Castris Porsenæ, apud quem obses erat, transmisso Tiberi, Romam se recepit.

Occulta . . . *crimina*. Nobilium juvenum conjurationem de recipiendis in urbem Tarquiniis.

Thersites. Vilissimus, & deformissimus. Vide hunc apud Homerum.

Quod dicere nolo. Nempe latro, sicarius, servus, quales undique in asylum a Romulo apertum conveniebant.

AD SATYRAM IX.

Pag. 101 *Terit inguina barba*. Lambit.

Fatuos non invenit. Qui pecuniam credant.

Vernam equitem. In servili conditione equestri luxu viventem.

Intra pomeria natis. Urbanis.

Bruttia ... fascia. I. e. fascia Bruttia pice circumlita, ad pilos evellendos.

Pag. 102 *Inclinare*. Inclinatos constuprare.

αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος. I. e. ipse enim Cinædus virum pellicit ad se.

Dignum cyatho &c. Sc. delicatulum puerum, ad instar Ganymedis, qui in cœlum raptus Jovis pocillator est.

Pag. 103 *Passer*. Idest salacissime.

Trifolinus ager. In Campania.

Melius ne &c. An melius legabitur Gallo sacerdoti, quam mihi, prædiolum, & puer, & mater, & canis conlusor? Sic Farnabius.

Ut Polyphemi lata acies. Quæ unica fuit. Vide ap. Virg. Æn. 3.

Pag. 104 *Libris actorum*. Apud Præfectum ærarii, qui prolem suscepisset, profitebatur.

Caducum. Et legatum, quadam impleta conditione qua relictum fuit, dimittendum est.

Curia Martis. Areopagus. *Areopagitæ tacentes judicant*, inquit Macrob. l. 7 Sat. c. 1.

Pag. 105 *Baltea*. Lora, idest verbera, quæ passi sunt.

Liber non erit illis, quorum &c. Qui suorum servorum servus erit.

Pag. 106 *Qui digito scalpunt uno caput*. Nempe mollissimi, & pathici.

A tegete, & baculo. A mendicandi necessitate.

Quæ Fabricius ... notet. H. e. librarum pondo 10, qualia habuit Cornelius Rufinus, quem ideo Fabricius Censor Senatu movit. Vid. Gell. l. 4, c. 8.

Siculos cantus. Sirenam in mari Siculo. V. Hom. Odyss. 10.

AD SATYRAM X.

Pag. 110 *Cœnacula*. Pars domus superior, & tectis proxima, ubi tenuiores habitabant.

Pag. 111 *Setinum*. Vinum, quod fiebat in montibus Setinis Pontino agro proximis.

De sapientibus alter ridebat . . . flebat contrarius. Democritus Abderites ridebat, flebat Heraclitus Ephesius.

Sarrana . . . aulæa. Tyriæ, idest purpureæ Togæ amplitudinem, sc. triumphalem trabeam.

Publicus. Supp. *servus*. Fuisse autem servos publicos disces ex Laur. Pignorio de servis c. 5.

Pag. 112 *Vervecum* &c. Nempe in Thracia, ubi Abdera fuit Patria Democriti.

Med. ostenderet unguem. Summi contemptus signum habebatur, compressis reliquis medium digitum protendere, qui ea de caussa infamis digitus dicebatur.

Incerare. Votivas ceratas tabulas adfigere.

Sejanus. L. Ælius, ad maximam potentiam sub Tiberio evectus. Vide Tac. l. 4 Annal.

A Capreis. Insula in littore Campano, ubi Tiberius secesserat.

Si Nursia Tusco. Tuscorum Dea Sejano Vubsiniensi.

Pag. 113 *Magna est fornacula*. I. e. Ira Cæsaris æstuans.

Victus . . . Ajax. I. e. Tiberius iratus, ut Ajax judicio victus, qui furore percitus in suos & se ipsum sæviit.

Cum grege Chaldæo. Sc. cum hariolis, & sortilegis, quorum nugis credebat Tiberius.

Pag. 114 *Ulubris*. Volscorum oppido diruto, & deserto.

Et illum, ad sua qui &c. C. Julium Cæsarem libertatis oppressorem.

Ad generum Cereris. Plutonem, qui Proserpinam rapuit.

Quisquis adhuc uno &c. Idest adhuc puer, qui vili admodum pretio docetur litteras.

Sævus & illum exitus &c. Demosthenes ad necem quæsitus venenum sumpsit. Cicero, Antonii Triumviri jussu jugulatus est.

Pag. 115 *Aplustre*. Navis ornamentum.

Captivus in arcu. Triumphali depictus, vel sculptus.

Pag. 116 *Ducem luscum*. Hannibalem, qui in Etruriæ paludibus altero oculo captus est.

Regis. Prusiæ, ad quem confugerat.

Annulus. Hannibal, ne a Prusia Romanis petentibus vivus traderetur, venenum hausit, quod annulo servabat.

Pellæo juveni. Alexandro Magno, a Pella Macedoniæ urbe.

A fig. munitam urbem. Urnam sc. sepulcralem.

Athos. Mons Macedoniæ, quem Xerses a continenti abscissum circumnavigavit. De hac Xersis expeditione vide Herodot. lib. 7.

Madidis Sostratus alis. H. e. potus, & ebrius.

Ennosigæum. Terræ concussorem. Ita Græci Neptunum.

Pag. 117 *Tabraca*. Oppidum Numidiæ silvis undique circumseptum.

Captatori...Cosso. Vel ipsi, quod summum, Hæredipetæ.

Pag. 118 *Themison . . . Basilus . . . Hirrus*. Ille medicus, hi caussidici.

Quo tondente &c. Crispinus Sat. 1.

Pag. 119 *Rex Pylius*. Nestor, qui tantum non cornicum vixit ætatem.

Archilochi. Filii a Memnone interfecti.

Alius cui fas &c. Laertes Ulyssis pater.

Pag. 120 *Latravit . . . uxor*. Hecuba Priami uxor, in canem conversa. Vid. Ovid. Met. 13.

Hinc caussas. Ab ætate nimis producta. De Mario Vid. Plut. in ejus Vita.

Caput abstulit. Cn. Pompejus a Ptolomæo Ægypti rege proditus & necatus est: ejusque caput victori Cæsari missum.

Pag. 121 *Virginia*. De qua vide Livium l. 3.

Martis. Quem Vulcanus in adulterio cum Venere deprehensum retibus implicuit.

Mugilis. Nomen piscis. Heic autem pro mentula ponitur.

Pag. 122 *Habet totos mores*. Bene morata est, h. e. liberalis.

Hippolyto . . . Bellerophonti. Illum Phædra Cretensis noverca, hunc Stenobœa hospitis uxor ad concubitum frustra sollicitatos, tanto odio persequutæ sunt, ut & accusarent de vi sibi illata, & interficiendos curarent.

Cæsaris uxor. Messalina, vivente Claudio, C. Silio pulcherrimo adolescenti nupsit. Tac. Ann. 11.

Pag. 123 *Sardanapali*. Regis Assyriæ ultimi, quem *virum muliere corruptiorem* vocat Justinus l. 1, c. 3.

AD SATYRAM XI.

Pag. 127 *Non cogente* &c. Sponte ad lanistam se contulit, ejus præceptis & imperiis ad gladiatorias pugnas instituendus.

Lancibus oppositis. Pignori subjectis.

Sic veniunt ad misc. ludi. Inde gladiatores fiunt, vel mimi. *Miscellanea*, sive *ludi miscelli* sunt spectacula, in quibus varia ludicra exhibentur.

Pag. 128 γνῶθι σεαυτόν. Nosce te ipsum. Chilonis sententia tanquam oraculum.

Gobio tantum in loculis. H. e. Pecunia in loculis vix gobio emendo par.

Pag. 129 *Et pellet fœnoris auctor*. Ne sc. pecuniam fœnori datam amittat.

Vertêre solum. Patriam mutarunt.

Morantur. Retinent, vel nauci faciunt.

Venies Tirintbius, aut &c. Excipieris, ut Hercules, & Æneas ab Evandro excepti sunt, quorum ille flammis, hic aquis Numici fluminis submersus periit.

Signinum. A Signia Latii oppido.

Pag. 130 *Vulva popinæ*. Suilla vulva in popina apparata.

Tremerent Fabios &c. Nempe Censores.

Caput . . . *aselli*. Antiqui caput aselli cum pampineis sertis anteriori lecti parti alligabant, ex Etrusca superstitione.

Pag. 131 *Romuleæ feræ*. Lupæ.

Dei. Martis.

Vox nocte fere media. Ajus Locutius. De quo vide Liv. lib. 5.

Syenes. Urbis in Ægypto, qua itur in Æthiopiam.

Nabathæo saltu. In Arabia, ubi maximi Elephanti.

Pag. 132 *Pergula*. Erant Pergulæ Cellæ publicæ, in quibus omnium artium artifices, ut innotescerent, publice profitebantur.

Ulmea cœna. Fercula omnia apud Trypheram scindenda lignea erant.

Mangone. Elegantiorum puerorum altore, & magistro.

Pag. 133 *Pugillares*. Ingentes, qui pugnam æquent.

Gaditana. Puella ex Gadibus.

Audiat ille Testarum &c. Dives aliquis, qui mensam e marmore Lacedæmonio conspuit, audiat cymbala, & crotala, & verba obscœna, quibus & meretrices abstinent.

Pag. 134 *Megalesiacæ Mappæ*. In spectaculis ex Podio Mappa mittebatur a Prætore, signum committendi certaminis.

Viridis panni. Factionis Prasinæ, cujus hic erat color.

AD SATYRAM XII.

Pag. 137 *Cespes*. Ara ex cespite.

Reginæ. Junoni.

Pugnanti &c. Minervæ, cujus insigne vultus Medusæ fuit.

Hispulla. Muliere tempore Juvenalis corporis obesitate conspicua.

Clitumni. Fluvii in agro Falisco.

Pag. 138 *Poetica*. A Poetis describi solita.

Ab Iside pasci. Nempe tabulis in Isidis templo ponendis victum quærere.

Decidere jactu. Projectis in mare bonis omnibus pacisci cum ventis.

Bæticus. Idest Bæticæ in Hispania, ubi mollissima lanarum vellera.

Pag. 139 *Emptor Olynthi*. Intellige Philippum Macedonem, cui Lasthenes, & Eutycrates Olynthum Macedoniæ urbem prodiderunt.

Ferro submitteret. Recideret.

Tæda. Sponda seu latus navis ex pinu, ex qua etiam tædæ fiunt.

Reticulis. Quibus viatica portabantur.

Gratus Iulo . . . apex. Mons Albanus, ubi Albam longam Ascanius ædificavit, relicto Laviniæ novercæ Lavinio.

Pag. 140 *Pharon*. Turrim in Ostiensi portu jussu Imp. Claudii ad exemplum Alexandrini Phari exstructam.

Calorem. Febrilem.

Pag. 141 *Furva gente petita*. Nempe ex Africa ducta.

Regique Molosso. Pyrrho Epiri regi, qui primus Italiæ elephantos ostendit.

Gallitæ. De hac & Paccio V. Tacit. l. 17.

Iphigenia. Idest filia velut olim Iphigenia mactanda.

Nec comparo &c. Nec tanti facio testamentum, quanti fecit mille rates Agamemnon, pro quibus filiam dedit mactandam.

Pag. 142 *Mycenis*. Nominativus, ut Dardanis.

AD SATYRAM XIII.

Pag. 146 *Fontejo consule*. Hic fuit L. Fontejus Capito, ut putat Silvestrius, qui Cos. fuit A. U. C. DCCCXII.

Pag. 147 *Pyxide*. Veneno in pyxide propinato.

Fæsidium . . . agentem . . . sportula. Clientes sportula conducti caussidicum laudant.

Bulla dignissime. Digne bullam, puerorum insigne, adhuc ferre.

Idæis antris. Sc. in Creta, ubi natum Jovem fabulantur poetæ.

Pag. 148 *Atlanta*. Cœlum humeris sustinentem.

Follem. Crumenam ex corio.

Tuscis d. libellis. Cujus monstri procuratio in Tuscorum aruspicum libris quæratur.

Uva. In formam racemi.

Pag. 149 *Cirrhæi vatis*. Apollinis a Cirrha, urbe Phocidis.

Phario aceto. Ægyptio, quod omnium optimum.

Isis. Ægyptia Dea, quæ corporibus salutem, & morbos immittere credebatur.

Ladas. Pedum levitate & celeritate laudatus. Sensus est: vel ipse Ladas pauper, si sapiat, libenter fiat podagricus, ut dives sit.

Pag. 150 *Urbani . . . Catulli*. Mimographi.

Stentora. Hominem *æreæ*, ut inquit Homerus, *vocis, qui tantum vociferabat, quantum alii quinquaginta*.

Tunica dist. Idem Cynici ac Stoici sentiebant, sed hi tunica & pallio, illi solo Tribonio, seu pallio Philosophico, utebantur.

Pag. 151 *Ligni*. Tabellæ ligneæ scriptoriæ.

Princeps Sardonychum. Inter Sardonychas pretiosissima.

Gallinæ &c. Adagium. V. Erasm. in proverbiis.

Et deducendum &c. Parricidam, de cujus pœna vide Cic. Orat. pro Sex. Roscio.

Pag. 152 *Gallicus*. Rutilius Gallicus Præfectus urbi sub Domitiano.

Pygmæus. Vide Plinium l. 7, c. 2.

Pag. 153 *Senex vicinus Hymetto*. Socrates suavissimi ingenii Philosophus. Hymettus mons Atticæ mellis suavitate celebratus.

Cæditius. Judex severissimus sub Vitellio.

Spartano &c. Vide hoc apud Herodotum lib. 6.

Pag. 155 *Teiresiam*. Cæcum. Vid. Ov. Met. 3.

AD SATYRAM XIV.

Pag. 158 *Bullatus*. Adhuc puer.

Seirena. Idest Sirenis cantum.

Antiphates . . . Polyphemus. Idest sæviens in suos, ut Antiphates Lestrigonum rex, & Cyclops Polyphemus homines vorare soliti.

Pag. 159 *Mire afficiunt inscripta ergastula*. H. e. quem frons servorum inustis notis inscripta, & supplicia delectant.

Ceras pusillas. Epistolia amatoria.

Titan. Prometheus Titanis nepos. Ov. Met. 1, Fab. 2.

Bruti avunculus. Cato Uticensis, Serviliæ Bruti matris frater.

Pag. 160 *Unde tibi frontem*. Supp. sumes.

Ventosa cucurbita. Celsus lib. 3, c. 18. *Phreneticis occipitio inciso cucurbita admovenda est*.

Semodio scobis. Modii dimidio ramentorum ex serra decidentium, idest facili negotio.

Pag. 161 *Posides*. Quem Claudius Imp. in deliciis habuit, Suet. Claud.

Pag. 162 *Verpos*. Circumcisos, ob denudatam verpam, idest mentulam.

Hesperidum serpens aut Ponticus. Ille malorum in horto Hesperidum, hic aurei velleris custos apud Colchós in Ponto.

Pag. 163 *Lacerti*. Piscis vilissimi, qualis & silurus.

Pag. 164 *Sub Tatio*. Sabinorum rege, qui Romam cum Sabinis commigravit, ibique cum Romulo paribus auspiciis regnavit.

Pag. 165 *Vitem posce libello*. Oblato libello supplice munus

Centurionis posce. Centurioni baculus ex vite dabatur, quo milites verberare posset.

Buxo intactum. Sc. impexum. Olim pectines ex buxo fiebant.

Brigantum. Britannorum: hic autem populus septentrionalem insulæ partem tenebat.

Aquilam. Aquilæ ferendæ munus, h. e. ut signifer, & Primipilus fias.

Poetæ. Ennii.

Pag. 166 *Cultri*. Novaculæ.

Circumscribere. Fraude excipere.

Pag. 167 *Menœceus*. Thebanus, qui, monente Oraculo Thebas perituras, nisi ultimus Cadmææ stirpis hæres interiret, se sua manu interfecit. V. Stat. Thebaid. 10.

Dentibus. Supp. ex, & totum hoc lege Metamorph. l. 3.

Tardus . . . colus. Parcarum, idest fata morantia.

Mithridates. Hic Rex adeo antidotis se contra omnia venena munire consueverat, ut, cum desperatis rebus vellet se occidere, id per venenum efficere non potuerit.

Ad Vigilem Castora. In templo Castoris & Pollucis, quod supra forum Romanum non procul ab æde Vestæ erat.

Ergo omnia Floræ &c. Floralia, Cerealia, Megalensia contemne.

Pag. 168 *Jactata petauro* &c. Spectaculi genus, de quo videndus Mercurial. l. 3, c. 8.

Corycia. Ex Cilicia, ab urbe Coryco.

Passum. Idest vinum.

Hic tamen &c. Nempe funambulus.

Carpathium. Ita vocatur mare, quod est inter Rhodum & Cretam, a Carpatho insula, hodie *Scarpanto*.

Audiet &c. Hoc ex sententia antiquorum dixit, qui credebant Solem Oceano demersum non secus stridere, ac ferrum candens aqua extinctum.

Ille sororis &c. Orestes.

Hic bove &c. Ajax furore percitus in boves sæviebat, credens se Ulyssem aut Agamemnonem ferire.

Curatoris eget. Insanus est.

Pag. 169 *Zonam*. In qua nummos ferre solebant antiqui.

Hamis. Vasis aquariis ad restinguenda incendia comparatis.

Non ardent. Utpote fictilia, & hinc plumbo rursus, si frangantur, committenda.

Pag. 170 *Summam . . . quam* &c. Censum equestrem, nempe quadringentorum æris millium.

Narcissi. Ditissimi Claudii liberti, qui Messalinam de medio tollendam curavit.

AD SATYRAM XV.

Pag. 173 *Ibin*. Avem Ciconiæ persimilem, eo ab Ægyptiis numinis loco habitam, quod alatos serpentes statis temporibus advolantes occideret & voraret.

Dimidio &c. Fuisse dicitur in Ægypto statua Memnonis auroræ filii, quæ Orientem Occidentemque Solem humana voce salutabat. Pars ejus media terræmotu corruit.

Alcinoo. Phæacum Regi. V. Odyss. l. 9, 10, 11, 12, & Hygin. Fab. 125.

Pag. 174 *Consule Junio*. Q. Junius Rusticus consulatum gessit A. U. C. DCCCLXXII, Hadriani anno III.

Copti. Urbis Ægypti superioris, ut Ombi & Tentyra, quæ inferius memorantur.

Canopo. Ægypti urbe non procul Alexandria, cujus cives luxu perditi, & turpissimi fuerunt.

Pag. 176 *Vascones*. Populi Hispaniæ Tarraconensis intra Iberum & Pyrenæos. Hi, a Cn. Pompejo obsessi, uxores ipsi suas & natos in nefariæ dapis usum verterunt. Val. Max. l. 7, c. 6.

Zenonis. Stoicorum principis.

Pag. 177 *Mæotide ... ara*. In Chersoneso Taurica, prope paludem Mæotidem, institutum fuerat, ut, qui intra fines eorum venisset hospes, templo Dianæ immolaretur.

Anne aliam &c. Sensus est: possent ne majori immanitate Nilum agros non inundantem provocare? Memphis nobilis Ægypti civitas, nunc *Gran Cairo*.

Britones . . . Agathyrsi. Illi sunt populi Galliæ Celticæ, hi Scythiæ.

Pag. 178 *Et face dignus arcana*. Nempe dignus qui ad arcana Cereris sacra admittatur.

Pag. 179 *Non omne*. Fabis enim, ut carnibus, abstinendum præcepit.

AD

AD SATYRAM XVI.

Pag. 181 *Samia genetrix, quæ* &c. Juno, quæ Samo insulæ maris Ionii gaudet.

Bardaicus judex ... calceus. Sc. judex bardocucullo indutus & calceatus, idest centurionum aliquis.

Pag. 182 *Curabilis ut sit* &c. Ut vindictam magis, quam injuriam cavere par sit.

Clavorum. Quibus militares caligæ suffigebantur.

Pylades. Orestis amicus, & amicitiæ exemplum.

Sacramentorum. Militum sacramento adstrictorum.

Micturiente. Moras quolibet prætextu trahente.

Pag. 183 *Sufflamine*. Impedimento, & mora. Proprie sufflamen ligneus vectis erat radiis rotarum immissus, quo præceps plaustrorum cursus retardabatur.

Captat. Ut scribatur hæres.

IN AULII PERSII
SATYRAS
NOTÆ.

AD PROLOGUM.

Pag. 191 *Fonte ... Caballino*. Hippocrenes fonte, quem Pegasus ungula aperuit.

Somniasse. Ut de se testantur Hesiodus in Theogonia, & Ennius.

Pirenen. Fontem in Acrocorintho Musis sacrum.

AD SATYRAM I.

Pag. 193 *Polydamas ... Trojades*. Trojanus Antenoris filius, Hectoris obtrectator: sed Neronem hoc nomine designat Poeta, ut *Trojades* pro Romanis posuit.

Labeonem. Attium Labeonem, qui quinque Iliadis libros in Latinum ineptissimis versibus transtulit.

Cum sap. patruos. Cum aliorum vitam reprehendimus.

Natalitia. Quam natali die dono accepimus.

Liquido cum &c. Cum sumpto medicamine vocem leniveris.

Patranti. Lascivo & venereo. Patrare enim est Veneri operam dare.

Titos. Viros nobiles.

Pag. 194 *Cute perditur*. Ventosis laudibus plus æquo tumens.

Obe! Satis est, desinite.

Caprificus. Sterilis planta in parietibus enascens, quo nomine vanam scientiam, & futilem captandæ laudis pruritum significat.

Phyllidas, Hypsipylas. Fabulas veteres Tragici argumen-

ti. Phyllis a Demophoonte, Hypsipyle a Iasone deserta fuit.

Os populi. Plaudentis.

Pag. 195 *Non heic est* &c. Non ne ita plaudi solet etiam Iliadi Labeonis? Quæ dicitur *ebria Veratro*, quod ad illam scribendam multo veratro, h. e. Elleboro opus habuerit Labeo insanam mentem curare.

Aqualiculus. Proprie suillum abdomen est.

Ciconia. Idest digiti ad formam ciconini rostri coacti. Qui actus maximæ irrisionis est.

Effundat. Non admittat, repellat, metaph. a marmorariis ducta.

Non secus &c. Ad amussim, idest rectissime.

Palilia. Festa in honorem Palis pastorum Deæ.

Quinti. Cincinnate.

Acci. M. Accii veteris poetæ Tragici, quem Brisæum, h. e. Bacchicum & furentem dicit.

Pag. 196 *Antiopa*. Pacuvii vet. poetæ Tragœdia stilo horridiore scripta, & ideo *verrucosa*.

Sartago loq. H. e. Sermo, in quo nova & vetera, usitata & obsoleta temere miscentur, ut cibi in sartagine.

Trossulus. Eques. De hoc nomine varii varia, quæ minus probantur. An est diminutive dictum a *Tros*, ut sit pro delicatulo, quo fere modo semper accipitur?

Didicit. Nero, ut creditur.

Mimalloneis. Mimallones, ut *Bassarides*, & *Mænades*, sunt Bacchi comites.

Pag. 197 *Littera*. Nempe R, h. e. *recede*, qua voce sportulam postulantes summovebantur.

Pinge &c. Ut debita reverentia sacro loco habeatur.

Te Lupe, *te Muti*. Rutilium Lupum, & C. Mutium Figulum, quos ita acri morsu insectatus est Lucilius, ut *genuinum* sc. dentem frangeret.

Mida. Cujus nota fabula: sed hic Neronem significat.

Sene. Aristophane, qui comœdiæ veteris scriptor fuit, ut Cratinus & Eupolis.

Nonaria. Meretrix ab hora nona prostans.

Edictum. Prætoris, sive jurgia fori.

AD SATYRAM II.

Pag. 200 *Ebullit*. Syncope pro ebullierit, idest arserit.
Nerio. Utinam & mihi!

Pag. 201 *Noctem*. Nocturnam turpitudinem.
Stajo. Hominum iniquissimo. Fuit is Stajus Albius Oppianicus, contra quem Cic. pro Cluentio.
Ergenna. Aruspice Etrusco.
Bidental. Res, aut locus fulmine percussus, quem nefas tangere, priusquam bidente expiaretur.
Infami. H. e. medio.
Urentes oculos. Fascinum, quod ab invidorum oculis immitti credebant.
Albata. Alba, idest festiva veste induta.

Pag. 202 *Junicum*. Junix est bove minor, vitulo major.
Ducere. Æstimare.
Baccam c rasisse. Unionem perpolire.
Nempe hoc quod . . . puppa. H. e. nihil. Virgines nupturæ puppas, idest imagunculas puellares, Veneri, ut pueri virilem togam sumpturi bullas Laribus suspendebant.

AD SATYRAM III.

Pag. 205 *Quinta* &c. Solaria Horologia 12 lineis constabant, cum duodecim diurnæ horæ totidemque nocturnæ numerarentur.
Arcadiæ pecuaria. Asinorum greges.
Pappare . . . lallare. Contritis, ut infantes, cibis ali, & ad cantum nutricis dormire

Pag. 206 *Trabeate*. Trabea indute, qua veste equites utebantur in transvectione Id. Julii.
Phaleras. Equestria ornamenta.
Siculi . . . juvenci. Tauri ærei a Phalaride Tyranno inventi ad hominum cruciatum.
Ensis. Super caput Damoclis a Dionysio Tyranno suspensus.
Tangebam. Lippitudinem mentitus.

Pag. 207 *Senio* . . . *canicula* . . . *orcæ*. Signa talorum, & tesserarum, quorum omnium faustissimum Venus.

Porticus. Quo Stoici conveniebant, & in qua pugnas Persarum & Medorum Polignotus depinxerat.

Littera. Nempe *Y* tamquam symbolum virtutis & vitii a Pythagora Samio proposita.

Cratero. Medico magni nominis.

Pag. 208 *Arcesilas*. Discipulus Crantoris, & auctor sectæ novæ.

Surrentina. Vina ex Surrento in Campania convalescentibus maxime probata ob tenuitatem, teste Plinio.

Triental. Calicem tertiam sextarii partem continentem.

Pag. 209 *Hesterni* . . . *Quirites*. Servi pridie manumissi.

Plebeja . . . *beta*. Vilioribus & asperis cibis.

Aristas. Pilos instar aristarum horrentes.

AD SATYRAM IV.

Pag. 211 *Magistrum*. Socratem.

Pupille Pericli. Alcibiadem intelligit, qui, ut ait Nepos, in domo Periclis educatus est; sed sub ejus nomine Neronem carpit.

Theta. ϑ, capitalis damnationis notam. ϑάνατος, mors.

Anticyras. Elleborum in Insula Anticyra natum.

Exspecta &c. Attende, si quæras hoc idem de anicula prætereunte, hoc idem sentiet.

Dinomaches &c. Sc. nobili genere ortus sum. Fuit hæc mater Alcibiadis.

Dum ne &c. Dummodo non magis sapias, quam Baucis anus *pannucea*, idest pannosa & vilissima.

Pag. 212 *Mantica*. Pera. Vide Phædr. l. 4, Fab. 9.

Pertusa ad compita. Rustici mense Decembri finita agrorum cultura, suspensis aratris, Laribus sacrificabant; quæ festa Compitalia vocabantur.

Marc. pand. vulvas. Idest anum ad instar vulvæ præbere.

Gausape. Villosæ vestis genus, sed hic barbam maxillarum operimentum significat.

Pag. 213 *Si puteal* &c. H. e. si avidus fœnerator inopes gravissimis usuris premis. Puteal autem locus erat Romæ, ubi

fœneratores pecuniam suam locare solebant: hic accipitur pro iis, qui pecuniam fœnori accipiebant.

AD SATYRAM V.

Pag. 215 *Procnes . . . Thyesta*. Illa Thereo marito, huic Atreus frater filium patri comedendum apposuit.

Glyconi. Tragœdo.

Mycenis. Unde Atreus & Thyestes.

Pag. 216 *Pulsa* &c. Excute has laudes, veræne an adulatoriæ sint, ut qui pulsando fictilium bonitatem & integritatem explorant.

Suburra. Vicus Romæ meretricum frequentia celebratus.

Conditus umbo. Toga virilis, quæ candida erat. Umbo autem media ejus pars fuit, ubi plicarum centrum.

Nostra vel &c. Hoc totum ex astrologia petitum: credebant enim eam hominum vitam esse debere, quam natale sidus dedisset. Vid. Manil. lib. 1.

Pag. 217 *Fruge Cleanthea*. Stoicorum institutis.

Canthum. Ferreum circulum, quo rota continetur.

Velina. Nempe Tribu.

Tesserula. Signo, quo oblato omnes Quirites certam frumenti mensuram accipiebant.

Tressis. Trium assium pretio emendus.

Marcus Dama. Nempe libertus & Romanus civis, assumpto Patroni nomine. Plures autem manumittendi modi fuerunt, inter quos circumactio.

Pilea. Manumissi pileum a domino libertatis insigne accipiebant.

Vindicta. Virga a Prætore percussus, quæ altera erat manumittendi ratio.

Meus. Mei juris.

Masuri rubrica. Idest leges. Fuit autem Masurius Sabinus cel. jurisconsultus sub Tiberio.

Veteres avias. Præjudicia, & anicularum documenta.

Pag. 219 *Melicerta*. Marinus Deus, olim Palæmon Inus & Athamantis Thebarum regis filius.

Mercurialem. Ex spe & cupiditate oblati lucri natam. Mercurius lucro præest.

Hæc miscere nefas. Sc. stultitiam cum sapientia.

Bathylli. Pantomimi, qui satyros saltabat.

Pag. 220 *Saperdas*. Maris Pontici pisces.

Coa. Vina.

Vejentanum. Vinum ex agro Vejente, saporis admodum ingrati.

Pag. 221 *Chærestratus*. Juvenis amore perditus apud Mænandrum. Terentio in Eunucho, Phædria est, & servus Parmeno.

Lictor. Persii temporibus manumissio per Prætoris Lictorem vindicta fiebat.

Cretata. In toga candida, quam creta dealbabant honores petituri.

Floralia. In honorem Floræ fiebant IV Kal. Majas, & in iis ab Ædile ludi & spectacula populo dabantur.

At cum &c. nunc transit ad mala superstitionis.

Herodis. Sc. Judæorum, inter quos regnavit Herodes.

Pag. 222 *Galli*. Corybantes, Cybeles ministri.

Sacerdos. Isiaca.

Dixeris. Supple, si hoc idem.

Centum Græcos. Idest omnem Græcorum Philosophorum sapientiam.

AD SATYRAM VI.

Pag. 224 *Ligus ora*. Hæc enim Persius scripsit Lunæ, oppido maris Ligustici.

Mæonides Quintus. Q. Ennius somniavit Homeri animam, antea pavoni ex Pythagoricæ doctrinæ principiis infusam, in corpus suum commigrasse, & se factum Homerum.

Geminos &c. Quamvis gemellorum unus Horoscopus, sive natalis hora, sit, sæpe tamen & in iis diversum genium animadvertas.

Pag. 225 *Ceraso peccent*. An casiæ admixto cerasi cortice vitiatæ sint.

Maris expers. Molle, masculа virtute carens.

Laurus. Laureata epistola, quod erat victoriæ, aut cujuslibet publicæ felicitatis indicium.

Cæsonia. C. Cæsaris Caligulæ uxor.

Pag. 226 *Paria*. Supp. gladiatorum.

Exossatus. Lapidibus repurgatus.

Bovillas. Vicum in Appia via, ad undecimum ab Urbe lapidem, ubi mendici facile occurrebant.

Clivus Virbii. Dictus etiam clivus Aricinus, ad Dianæ Aricinæ lucum, ubi Virbius, idest Hippolytus colebatur. *Virbius* autem quasi *bis vir*, quod post mortem revocante Æsculapio ad vitam redierit.

Qui prior &c. Sensus est: Tu qui me senior es, vel forte Manio propinquior, cur me adhuc vivo meis bonis frui vis? Alludit autem ad sacra Cereris, in quibus facem quatientes currebant, finitoque cursu aliis postea decursuris facem tradebant.

Popa. Pinguis ut popa, idest victimarius.

Pag. 227 *Cappadocas*. Servos ex Cappadocia, pro omnibus mancipiis.

Catasta. Pegmate ligneo, in quo venales servi exponebantur.

Redit in rugam. Metaph. a vestibus. Idest multiplicatur.

Acervi. Syllogismi acervalis, sive Soritis, cujus auctor Chrysippus Stoicus fuit.

IN SULPICIÆ

SATYRAM

NOTÆ.

Pag. 229 *Fabellam*. Sermonem: id enim significat *Fabula*, quæ a *fando* dicta est. Hinc *fabulari* Plauto est loqui.

Pede fractus eodem. Hipponacteum Jambum intelligit, sc. trimetrum Catalectum, qui, cum sex pedes una minus syllaba habeat, recte *fractus* dicitur. Hujusmodi est: *Trabuntque siccas machinæ carinas*. Hujus autem versus primus perhibetur inventor Hipponax Ephesius, qui & Clazomenis Joniæ civitate aliquandiu vixit.

Primaque. Dicitur & Cornificia versiculos scriptitasse sub Augusto; primam tamen se dicit Sulpicia, quod omnium princeps amores scripserit, & vario usa sit metrorum genere.

Pag. 230 *Patria sæcula*. Optima sc. tempora, quæ parentum memoria fuerunt, vel quæ sub Vespasiano Domitiani patre effluxerunt.

Cetera quæ. Hunc versiculum sequenti postponendum censeo, ablata parenthesi, & retenta antiqua lectione *Ceteraque*, sic:

Sed virtus agitata domi & civilibus armis,
In freta Sicaniæ, & Carthaginis exiit arces,
Ceteraque imperia, & totum simul abstulit orbem.

Aut frustra uxori. Sensus est: Nisi ita fuisset, falso Diespiter, idest Juppiter natæ (non uxori, quod per errorem Sulpicia scripsit) æternum futurum Romanor. imperium esset pollicitus. V. id. Æn. 1, v. 276.

Qui res Romanas &c. Domitianum haud dubie designat. Sed cum Douza placet legere *Rex*. *Romanas* autem satyrice admodum pro *Romanos* dictum esse arbitror.

Non trabe, sed tergo &c. Videtur hoc sibi velle Sulpicia, Domitianum non naturali modo genitum, sed excacatum fuisse. Trabs enim aliquando pro virili membro accipitur, ut in Priapeis: *Tota ista trabe lentus irrumabo*.

Quid facimus? &c. Sensus est: *Nos Romani urbes & scholas Græcorum (qui soli homines habendi sunt) relin-*

quimus, & domi manemus, ut coeuntibus undique ad nos erudiendos Philosophis, eorum sapientia & doctrina urbs Romana instructior fiat. Nunc illi pelluntur. Quid facimus? Patimur hoc?

Pag. 231 *Trutina relicta*. Qua sc. Brennus Gallorum dux urbe Roma capta, aurum, pretium reditus sui, appendebat. Vid. Liv. l. 5.

Scipio. Minor sive Æmilianus, qui Panætium Philosophum Rhodium inter familiarissimos semper habuit.

Convenit &c. Ut inter vespas, ita inter cives convenit.

Optima posthac &c. Nullus hinc commode sensus ducitur, nisi aliter legas. Mihi videtur verosimile, Sulpiciam hoc loco de urbe Roma, forte etiam de vita deserenda deliberare. Hoc ut credam facit ipsius Musæ responsum, quod infra: *Vive, vale* &c. Itaque sic corruptum locum restituendum arbitror:

Optima posthac
Musa, velim moneas, sine qua mihi nulla voluptas,
Vivere, an, ut quondam Lydus, dum Smyrna peribat,
Nunc itidem migrare velit.

Tantum &c. Hoc unum oro, ut Calenum maritum meum a mœnibus R. & a Sabino (cujus præcipue gratia Romæ moratur) procul abducas.

Pag. 232 *Egeria*. Doctissima Nympha fuit, in cujus lucum frequenter secedebat Numa Rex, seque ejus colloquio & concubitu dignatum esse jactabat, quo majorem de se opinionem excitaret.

Veniam petimus, si in brevissima hac, cæterum obscura admodum & corruptissima, Satyra illustranda propositæ forsan brevitatis fines egressi, de probatissimæ Editionis, quam secuti sumus, Lectione alicubi immutanda conjecturas nostras ausi sumus proponere.